

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

EDNA O'BRIEN

KLZ

Çeviri: SEDA ÇINGAY MELLOR

ROMAN

♥can
modern

EDNA O'BRIEN
KIZ

Can Modern

Kız, Edna O'Brien

İngilizce aslından çeviren: Seda Çingay Mellor

Girl

İlk (bu çeviride kaynak alınan) baskı: Faber and Faber, 2019

© 2019, Edna O'Brien

© 2023, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Bu eserin Türkçe yayın hakları AnatoliaLit Telif ve Tercümanlık Hiz. Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Mart 2023, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 3000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Şirin Etik

Düzeltili: Ebru Aydın

Mizanpaj: Emin Petek

Sanat yönetmeni ve kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Melisa Matbaacılık Yayıncılık San ve Dış Tic. Ltd.

Maltepe Mah. Davutpaşa Çiftehavuzlar Sk. No:16 Acar San. Sit.

Zeytinburnu, İstanbul

Sertifika No: 45099

ISBN 978-975-07-5993-2

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25, Sarıyer / İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

EDNA O'BRIEN

KIZ

ROMAN

İngilizce aslından çeviren
Seda Çingay Mellor

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

EDNA O'BRIEN, İrlanda edebiyatının “duayeni” kabul edilen O'Brien, 15 Aralık 1930'da, Tuamgraney'de doğdu. Çocukluğundan itibaren okumaya ve yazmaya düşküncüydü, sıkı bir Katolik manastırı eğitiminin ardından, üniversitede eczacılık öğrenimi gördü. 1952'de, yazar Ernest Gébler'le evlendi ve iki çocuğu oldu. Genellikle İrlanda ve kadınları üzerine yazdı, kitaplarında cinselliği açıkça anlattığı için Katolik Kilisesi'yle karşı karşıya geldi, bazı romanları İrlanda'da sansürlendi. Birçok roman, kısa öykü, oyun, şiir yayımladı ve PEN, Prix Fémina gibi saygın ödüllere layık görüldü. Aynı zamanda Amerikan Edebiyat Akademisi'nin onursal üyesidir ve Londra'da yaşamını sürdürmektedir.

SEDA ÇINGAY MELLOR, 1973'te Ankara'da doğdu. Ankara Atatürk Anadolu Lisesi'ni ve ODTÜ Ekonomi'yi bitirdikten sonra uzun yıllar özel sektörde çeşitli görevlerde çalıştı. 2008 yılından beri kitap çeviriyor. *Ben*, *Kirke*, *Akhilleus'un Şarkısı* ve *Kızların Suskunluğu* da aralarında olmak üzere geniş bir yelpazede yüzden fazla çevirisi var.

**Kuzeydoğu Nijerya'nın anneleri
ve kız evlatları için**

“Artık dakikada dört bin atış yapabilen
helikopterlerimiz var. Gerçek anlamda
yıkıcı bir askerî donanım ürünü. Oyunun
kurallarını değiştirecek bir şey.”

Nijerya hükümetinin Boko Haram’a
karşılık beyanı

“Al, yaralarını örtmen için kefen bezi.”

Euripides, Troyalı Kadınlar

Bir zamanlar bir kız çocuğuydum ama artık değilim. Kokuyorum. Kanlar kurudu ve her tarafım kabuk bağladı, eşarbım lime lime. İçim, bir bataklık. Arkadaşlarımla birlikte okuldan kaçırıldığımız o korkunç ilk gece gördüğüm bu ormandan son sürat geçirildim.

Yata Khanemizde aniden pat pat silah sesleri ve yüzleri örtülü, parlak gözlü adamlar, şehirde ayaklanma çıktığı için bizi korumaya gelen askerler olduklarını söylediler. Korkuyoruz ama onlara inanıyoruz. Kızlar sendeleyerek yataklarından çıkıyor, sıcak ve yapış yapış bir gece olduğundan verandada uyuyan kimileri de içeri giriyor.

Allahuekber, Allahuekber seslerini duyduğumuz anda anladık. Güvenlikten geçmek için askerlerimizin üniformalarını çalmışlardı. Bizi soru yağmuruna tuttular. Oğlanların okulu nerede, çimento nerede, erzak odaları nerede. Bilmediğimizi söyleyince çıldırıyorlar. Sonra başkaları koşarak içeri giriyor, barakalarda yedek parça ve benzin bulamadıklarını söylüyor, bu da tartışmalara yol açıyor.

Elleri boş. dönemezlerdi, kumandanları öfkeden küplere binerdi. Sonra yaygaranın arasında içlerinden biri sırtarak, "Kızlar işe yarar," dedi, böylece başka kamyonların da sevk edilmesi için emir verildiğini duyduk.

Kızlardan biri annesini aramak için cep telefonunu çıkardı ama telefon ânında elinden alındı. Kız ağlamaya başladı, diğerleri de ağlamaya başladı, evlerine gitmelerine izin vermeleri için yalvarıyorlardı. Biri, “Efendim, efendim,” diyerek dizlerinin üstüne çöktü, adam buna öfkелendi, öyle öfkелendi ki bize bağır-maya, hakaretler yağdırmaya başladı, birer sürtük, birer fahişe olduğumuzu, çoktan evlenmiş olmamız gerektiğini ve yakında evleneceğimizi söyledi.

Yirmi kişilik gruplara ayrıldık ve birbirimize yapışıp anlaşılmaz şeyler geveleyerek beklemek zorunda kaldık, sonunda yataxhanenin derhal boşaltılması ve her şeyin geride bırakılması emri verildi.

Okul kapılarının önündeki ilk kamyonetin şoförünün kafasına silah dayanmıştı, o yüzden arabayı kukla gibi kullanarak geçti küçük kasabadan. Böyle geç bir saatte, içi tıķış tıķış kızlarla dolu bir kamyonun geçtiğini bir yerlere bildirebilecek kimsecikler yoktu ortada.

Çok geçmeden, sık bir cangıl manzarasına açılan bir sınır köyüne vardık. Şoföre durması söylendi, araçtan indirildikten kısa bir süre sonra da yaylım ateşı sesi duyduk.

Başka şoförler de geldi, hangi kızların hangi kamyonlara bindirileceğı konusunda saçma sapan konuşmalar ve müzakereler yapılıyor. Dehşetle felç olmuştuk. Bir süreliğine kaybettiğimiz ay, gökyüzünün tepesinde yeniden belirdi, uzayıp giden, varacağımız yerin ağırlığını omuzlarımıza yükleyen soğuk ışınları karanlık ağaçların üstünde parlıyor. Söylendiğı üzere giysilerimizi toplayıp defterlerimizi, okul çantalarımızı ve eşyalarımızı geride bırakırken, yataxhanemizin zemininde parlayan aya benzemiyor. Günlüğümü sakladım, çünkü yaşamımla son bağım oydu.

Ama umudumuzu yitirmemiştik. O zamana kadar arama ekiplerinin yollara düşmüş olacağını, anne baba-

larımızın, büyüklerimizin, öğretmenlerimizin hep birlikte peşimizden geleceğini biliyorduk. Kamyonun açık kenarlarından öteberi atıyoruz, izimizi bulabilmeleri için, tarak, kemer, mendil, üstüne isimler çiziktirilmiş kâğıt parçaları... Bizi bulun, bizi bulun. Fısıldayarak konuşuyoruz, birbirimize cesaret vermeye çalışıyoruz.

Sık cangıla giriyoruz, birbirine sokulmuş türlü türlü ağaçlar bizi menfur bir kucaklamayla sarmalıyor. Altımızdaki arazi öyle engebeli ki kaçmamızı engellemek için kamyonların yanı sıra ilerleyen motosikletliler bile kontrollerini durmadan kaybediyor, yüksek toprak setlere fırlıyorlar. Rebeka bana, "Atlayalım," diyor ama tereddüt ediyorum. "Ellerinde olmaktansa ölmek daha iyi," diyor. Okuldan ayrıldığımızdan beri Tanrı'ya dua ediyor, Tanrı ona bunların kötü adamlar olduğunu ve kaçmamız gerektiğini söylemiş. Saniyeler geçti, hâlâ bir serap gibi gözlerimin önünde, iki kamyonun arasındaki o boşluk, Rebeka'nın yukarıdan sarkan bir dalı yakalaması, dalda sallanması, sonra atlaması. Yerde bir yerde yatıyor, öldü diye düşündüm ya da belki ölmemiştir. Sinirlerim bozuldu, dahası liderlerden biri böğürüyor: "Atlayan olursa vurulacak." Rebeka'nın öldüğünü varsaymış olmalılar.

Kamyonlar sarsılarak ilerliyor, bir oraya bir buraya savruluyoruz. Bir an için dalan Aisha, annesinin adını haykırarak uyanıyor. Rüyasından koparılmış, ağlamaya başlıyor. Birisi eliyle Aisha'nın ağzını kapatıyor, yoksa hepimiz dayak yiyeceğiz. Dehşet içindeyiz. Dışarı atacak bir şeyimiz kalmadı. İz sürülemeyecek kadar uzaklara geldik.

Şimdi sadece Babby ve ben varız. Babby boş midesinin derinlerinden gelen çığlıklar atıyor, boğuk, yabani çığlıklar, ben de ona, "Ne ismin var ne de baban," diyorum. Ona bağıryorum. Bazen içimden onu öldürmek

geliyor. Memelerim yumurta iriliğinde, Babby de beni öldürmek istermiş gibi meme uçlarını çekiyor. Bir kuyu arıyoruz, çünkü hendeklerdeki su kahverengi, çamurlu. Berbat bir tadı var. Büyük kayaların çatlaklarındaki berrak suyu içiyoruz. Suyu avucuma dolduruyorum, Babby hevesle yalayarak içiyor, boğulacakmış gibi yutuyor. Lütfedilmiş anlarımız bunlar, temiz su, susuzluğumuza ve umutsuzluğumuza küçük bir mola. Günlerden hangi gün, hangi ay, hangi yıl en ufak bir fikrim yok. Tek bildiğim havanın kumla, Sahil Kuşağı'ndan esen rüzgârla sürüklenip gözlerimizi acıtan, bizi yarı yarıya kör eden kumlarla dolu olduğu.

Ağaç olmayan yerlerde toprak kızılımsı sarı, derin zikzaklarla çentiklenmiş, görülesi bir manzara; kıvrılmış taze yapraklar dalların uçlarından filizlenmeye başlamış. Geceleri uyanık yatarken gökyüzünü görüyorum. Uçsuz bucaksız, menekşe rengi bir gökyüzü, keder mahalline dönüşmüş bir güzellikler diyarı. Onca ölü kız. Ağaçların hüznü hıştırları.

Otla kaplı bir keseği başına yastık yaparak Babby'yi yatırıyorum. Uyuduğu tek zaman bu. Bense başımıza gelebileceklerin korkusuyla kesik kesik uyuyorum. Bazen bir rüyada, tanıdığım hatta sevdiğim birini gördüğüm bir rüyada ıslak gözkapaklarıyla uyanıyorum. Ama şimdi ne hatıraların ne de kendine acımanın zamanı. Arada sırada uzaklarda köpeklerin havladığını duyuyorum. Günlerdir tek bir insan görmedim, görecektim olursam sonların en kanlısına sürükleneceğimden korkuyorum.

Eski dilimde dua etmeyi başaramıyorum, çünkü bizi kendi dualarına, tebliğlerine, ideolojilerine, nefretlerine, imanlarına boğdular.

Döküntü dolu büyük, çamurlu bir avluydu. Kovalar, kürekler, sandıklar, el arabaları, kaldırım taşları, çimento ve motosikletler. Kum, yağmur yüzünden kirli sarı. Jeneratörlerin kesintisiz mırıltısı duyuluyordu.

Kilden örülmüş, tepesine halkalar halinde dikenli tel çekilmiş yüksek duvarların ötesinde, ormanın uçsuz bucaksızlığı. Karanlık ve tekinsizdi, çok sayıda ağaç daha fazla ağaç doğuruyor, daha fazla karanlık, nihai sürgün. Küçük caminin parlak, alüminyum bir minaresi vardı, yakınındaki direkte siyah bir bayrak dalgalanıyordu. Bir üst sınıftaki kız Akra, bizi tuttukları yataktan çıkıp geldi, hiç sesini çıkarmadan durup etrafımızdaki kasveti seyretti. Okulumuzdan sadece on beş kişiydik. Diğerleri ormandaki başka kamplara götürülmüştü. İçinde kızların uyuduğu bir yataktan tıklıp birbirimize sokulduk.

Yerleşkenin tam orta yerine, üzerinden tek bir kalın dalın çıktığı kocaman bir ağaç hâkimdi. Yeşilimsi tonda ıslak bir kahverengiydi, evimizdeki ağacın da aynı rutubetli yeşilimsi tonda olup olmadığını düşündüm. Henüz bilmiyordum ama bu ağaç gelecekteki okul binamızdı. Beş vakit namaz için onun altında dikilecek, oturacak, diz çökecektik. Bize yabancı bir dilde sureler öğrenmeye

ve ezberlemeye, bizim olmayan bir Tanrı'ya ibadet etmeye zorlanacaktık. Zaman zaman fotoğraflanacaktık, donuk renkli giysilerimiz, uyuşmuş ifadelerimizle birbirimize sokulduğumuz bu fotoğraflar memleketimize yollanacaktı ki perişan ailelerimiz dikkatle incelesin, artık hepsi birbirinin aynı ve acınacak haldeki bir sürü yüzün arasından kendilerinin olanı arasınlar.

Yuvarlak kulübelerin birkaçından adamlar çıktı, aceleyle camiye doğru gittiler. Kılık kıyafetleri çeşitliydi, bazıları kot pantolon ve tişört, diğerleri bol giysiler giymişti, ordu ceketi giyenler de vardı. Koşarak yanımızdan geçerken birkaçı bize baktı, cazibemizi ölçüp biçti.

Tekdüze dua sesleri beklediğimiz yere ulaşırken, küçük bir kız sendeleyerek avluyu geçip önümüzde durdu. Dizginlenemez biçimde sarsılıyordu. Altdudağına yapıştırılmış kalın sargıdan kan sızıyordu. Konuşmaya çalışmasına rağmen konuşamadı. Ağzını gösterip duruyordu, sonunda açmayı başardı. Dili gitmişti. Ne suç işlemişt.

Biz oradayken yeşil çizmeli bir kadın, elinde dikenli bir sopayla yanımıza geldi. Dikenler olgun yemiş kırmızıydı ve çivi gibi sivriydi. Yata Khanemize dönmemiz emredildi. Eğitimimiz böylece başladı.

Her kıza, uzun süredir oradaki kızların giydiğiyle bir örnek üniformalar verildi. Bunları giymemiz söylendi. Renkleri kasvetli bir maviydi, daha da koyu renkli başörtüleri vardı. Ayna olmadığı için kendimi göremedim ama arkadaşlarımı gördüm, değiştiler, birden yaşlanıp yas tutan rahibelere benzediler. Teresa'yı, Fatim'i, Regina'yı, Aida'yı ve Kiki'yi gördüm, hepsi suspustu, gözyaşlarını boğmaya çalışıyorlardı. Eski giysilerimizi toparlamamız, geride hiçbir şey bırakmamamız söylendi. Hengâme sırasında küçük defterimi saklamayı başardım. Minicik bir defterdi, harflerden ziyade rakam yazmak içindi ama ben sözcükleri küçükçük karelerin içine

sığıstırıyordum. Onları istifliyordum. Artık tek arkadaşım onlardı. Bu defteri, yanında kokulu bir kâğıtla birlikte doğa konulu bir kompozisyon yazarak kazanmıştım. Kâğıdın kenarlarında “Windsor Korulukları” yazıyordu. Windsor’un nerede olduğunu biliyordum.

Giysilerimiz istiflendi, kadının bir kibrit çıkıp biraz gazyağı dökmesiyle alevlerin süt rengi şafağa doğru yükselmesi bir oldu. Beyaz bluzlarımız, üniformalarımız, başlıklarımız çok geçmeden ağırlıksız, gri kül parçalarına dönüşerek bir an havada asılı kaldı, sonra dikenli telin aralıklarından geçerek boşlukta yollarını bulmak üzere havaya savruldu. Ben de zihnen peşlerinden gittim ve aptal gibi, bu kül parçacıklarının bizim için ulaklık yapacağını düşündüm. Militanların, kamyonlar harekete geçmeden hemen önce başlattığı yangın yüzünden hâlâ için için yanan okulumuza varacaklardı. Bir sürü aptalca şey hayal ettim. Uyumamıştım. Ayakkabıların kokusu bir türlü dağılmadı çünkü yanmaları daha uzun sürdü. Koku, pazaryerlerinin yanındaki mezbahalarda tütsülenmek üzere asılmış farklı hayvan derilerini getiriyordu akla, domuzlar, danalar, keçiler ve koyunlar.

Sonra avlunun öbür tarafına yürümemiz söylendi, büyük ağacın altına oturduk. Yapraklardan sular damlıyordu, yer ıslaktı. Bizden daha uzun süredir orada olan kızlar bekliyordu, kimileri ellerini kavuşturmuş, kendilerinden geçmişti.

Krem rengi bir cipten üç adam iniyor. İkisi maskeli, üçüncüsünün ardında yürüyorlar, üçüncü adam başemir. Kutsal bir kitap taşıyor. Üçü de silahlı. Emir bize yaklaşıırken ellerini iki yana açıyor, bütün dünyayı pençelerine almış gibi.

Bu adamı daha önce görmüş olan kızlar ona huşuyla, canlı bir hayranlıkla bakıyor. Bazıları, sırf ceketinin kumaşına dokunduklarını hayal edebilmek için ellerini

uzatıyor. Ona tapıyorlar. Adam aramıza giriyor, yeni yüzleri inceliyor, gözleri çok dikkatli, sanki zihinlerimizin, parçalanmış yüreklerimizin içini görüyor.

“Başımızdaki illet, cehalet.” Bunu üç kere söyleyecekti. Ona bakmadım, çünkü çok hiddetliydi. Sonra bizi Allah’ın yeni kızları olarak selamladı, bizi kurtaran mucize için Allah’a şükretmemiz gerektiğini söyledi. Kendimizi yabancılaştırmış hissedebilirmişiz ama çok kısa sürede gözlerimiz açılacak, gerçekleri görecekmişiz.

Sonra ellerinden alındığımız insanları zalimce kötülemeye başladı. Kâfirler. Hırsızlar. Başkanımız, başkan yardımcılarımız, valilerimiz, polisimiz, hepsi yozlaşmıştı. Bankaların sultanıydı hepsi, ceplerini dolduruyor, kocaman villalarında, altın tahtlarında oturuyor, devasa ekranlarında kovboy filmleri seyrediyorlardı. Şişman karıları o kadar çok para, o kadar çok altın, o kadar çok inci toplamıştı ki, yağmaladıkları hazineleri saklamak için ek binalar inşa ettirmeleri gerekmişti. Bu insanların arasında Müslümanlar bile kirlenmiş, bu yolsuzluk batağına onlar da çekilmişti. Aldığımız eğitimin baştan aşağı yanlış olduğunu çok geçmeden anlayacaktık, tıpkı hepimizin heves ettiği üniversite eğitiminin baştan aşağı yanlış olması gibi. Böyle gidemezdi.

Sonra bizden son kırk sekiz saati düşünmemizi ve emekle ortaya çıkan dönüşüme hayran olmamızı istedi. Sanki zihinlerimizin içine bakıyor ve ona karşı çıkma cüretinde bulunmamamız için bize meydan okuyordu. “İki gece önce birliğimiz okulunuza girdiğinde ordunuz geri çekilmişti, çünkü geleceğimizi biliyorlardı. Bu insanlara güvenebilir misiniz? Sizi korumak için para alan insanlara güvenebilir misiniz? Gerçekten dürüstseniz buna cevabınız hayır olacaktır. Karşı saldırıda bulunabilirlerdi ama yapmadılar. Bizden çok korkuyorlar. Sambisa’ya asla giremeyeceklerini biliyorlar. Sizi

asla bulamayacaklar. Sizi buraya getirmemizi sağlayanın Allah'ın iradesi olduğunu biliyorlar. Sınavlarınız için sizi okula götürecek araca binmek üzere kitaplarınızı ve çantalarınızı topladığınız sırada Allah sizi seyrediyordu, her şey takdiriilahiydi. Rahiplerinizi neredeydi, muhafızlarınız neredeydi, öğretmenleriniz neredeydi? Eskiden beri hep böyleydi. Muhammed Peygamber, Medine'den kovulduğunda, sabık destekçileri başlarını başka tarafa çevirmişti. Korkaklar. Kâfirler. Anne babalarınız sizi sevdiklerini, size iyi davrandıklarını düşünüyor olabilirler ama onlar görmüyor, körleşmişler. Başımızdaki illet, cehalet. Allah'tan başka ilah yoktur. Anne babalarınızın günahları için af dileyin, Allah niyetinizin samimi olup olmadığını bilir. Başka bir hayatta yeniden doğduğunuzu unutmayın. Ailenizi sevdiğinizi düşünseniz ve içinizden yemin etmiş olsanız bile yeminizi bozmalı, bundan hemen vazgeçmelisiniz. Kısa bir süre için, kızlara özgü gözyaşları dökeceksiniz ama bunlar denecek, sonra kuşlar gibi cennetin ovalarına uçacaksınız. Melekler sizi bekliyor, Cebrail, Azrail, Mikail. Dünyevi teknolojimiz ve iletişim imkânlarımız bize yardımcı olsa da bütün bilgileri bize veren Allah'tı, yatakhanelerdeki küçük gıybeti bile bize o söyledi. Her birinize doğrudan hitap ediyorum. Kuran'a dönün, peygamberin hadislerine dönün, nerede olursanız olun Allah'a dönün. Yoksa sizi buna zorlamak zorunda kalırız ve cezadan da kaçınmayız. Bu arada günlük işlerinizi sevinçle yapın, sureleri ezberleyin, Allah'ın muazzam, yenilmez ordusuna katıldığınızı bilmenin tadına varın. Sizler savaşçısınız. Nijerya denen bu ülke kâfirlerden ve inançsızlardan arındırılmalı. Savaşta üstünüze düşeni yapacaksınız. Bundan gurur duyacaksınız. Savaş meydanında ölmeniz bile, bunun bir mümin için en güzel mükâfat olduğunu unutmayın. Cennette önünüze kır-

mızı halılar serecekler. Şimdi en önemli meseleye geliyorum. Vazgeçmeyin. Korkmayın. Savaşı domuzların, sıçanların ve kâfirlerin, aynı zamanda kendi halkınızın, kendi kavminizin, öz anne babanızın kulübelerine taşmalıyız. Kâfirlerin kalbini söküp yiyin. Onları ortadan kaldırın. Gırtlaklarını kesin. Sizi geri istiyorlarsa, ölmüş kardeşlerimizi geri getirmeleri gerektiğini söyleyin.”

Refakatçiler eşliğinde uzaklaşmasından hemen önce gökyüzüne, bekleyen düşman filosuna baktı. “Bize savaş uçaklarınızla karşı koyabileceğinizi sanmayın. İbadet ettiğimiz Allah, jetlerinizin üzerinde yaşıyor, sizi ânında yok etmeye hazır.”

Zihnimdeki her şey karardı. Böyle bir gücü, böyle bir dokunulmazlığı daha önce aklımın ucundan bile geçirmemiştim. Kovalar ve sandıklar avluda yuvarlandı, gökler yarıldı. Elllerinde asalar ya da belki tüfeklerle birbirine bakan iki tanrı gördüm.

Üstüne diz çöktüğüm toprağa yarısı yenmiş kalpler saçılmıştı, her yer kesik gırtlaklarla doluydu, kan sonsuz bir nehir gibi çağlıyordu. Annemi, babamı, erkek kardeşimi bulana dek, üst üste yığılmış kalıntıların arasında koştum. Onları öptüm, ölü olmalarına rağmen beni affettiler. Ağlayamayacak kadar üzgündüm.

Birkaç arkadaşım yanıma gelip neyim olduğunu sordu. Cevap veremedim. Güçbela tutunduğum tek mantık kırıntısı da uçup gitmişti. Bıçağımız olsa kendi gırtlığımızı keserdik.

“Merak etme... Ailemiz bizi bulacak,” dedi Aisha, ama o ölümler diyarına gitmemişi henüz.

Üç kız bir tarafa ayrıldı, şaşkınlık içinde dikildiler, o arada diğer kadınlar bizi avlunun öbür tarafına, kulübelere doğru götürdü, bir sonraki cezamız için.

Sığırların ağıla kapatılması gibiydi. Dışarı çıkarılmış, o ağacın altında titreye titreye, sessizce dikilmeye götürülmüştük. Buraya vardığımızdan beri ayrı tutuluyorduk. Ben liderlerden birinin karısıyla aynı kulübedeydim, şirretin biriydi, gece beni birkaç kez uyandırıyor, gün içinde öğrettiği duaları ve ayetleri tekrarlatıyordu.

Dışarı çıkıp benim gibi sersemlemiş, ağlamaktan yüzü gözü şişmiş arkadaşlarımı gördüğümde, "Arkadaşlarımla birlikteyim, o kadar kötü değil," diye düşündüm.

Çok geçmeden erkekler toplanmaya başladı. Gençtiler, yerlerinde duramıyorlardı. Kot pantolon ve çeşitli renklerde tişörtler giymişlerdi. Bizi ilgilendiren bir şeyler olacağı belliydi, o yüzden birbirimize sokulduk. Sonra iki adam bir masa getirip yerleşkenin ortasına bıraktı, üçüncü bir adam da masanın altına plastik bir kova koydu. Sadece birkaç saniye geçti ama olabilecekleri tahmin ettik. İlk kız, Faith alındı, masaya yatırılırken iki adam bacaklarını ayırdı. Diğerleri böğürüyor, tezahürat yapıyordu. Faith çılgılık atmaya başlayınca bir el ağzına kenetlendi, gençlerin ilki işini gördü. Onu diğerleri takip etti. İkinci kıza da aynısı oldu. Ben üçüncüydim. O masada uzanırken yukarı baktım, gökyüzünde titreşen, birbirinden çok uzaklarda birkaç yıldız gördüm. Hava henüz

kararmamıştı. Bıçaklanmak ve sonra yeniden bıçaklanmak gibi, sonra adam içime girince keskin bir çığlık. Anneme babama ve tanıdığım herkese veda ettim.

Ayağa kalktığımda sersem haldeydim. Kovaya kan pıhtıları damladı.

Diğer kızlar getirilirken onları seyretmemiz istendi. Erkekler iyice kızışıp şevke gelirken masa gıcırdıyordu.

Bittiğinde sendeleyerek döndük, her yerimiz acıyordu, şaşkındık. Konuşamıyorduk. Neler olduğunu anlayamayacak ya da olanlara bir isim veremeyecek kadar küçüktük. Fatim, ilk okulunda kızların dürtüp durduğu bir oyuncak bebek olduğunu hatırladı. Kızlardan biri bebeğin kumaş apışına bir makas sokmuş ve Dolly'nin ameliyat olması gerektiğini söylemişti. Biz de ameliyatımızı olmuştuk. Bizi ilk onlar almıştı. Artık hava karar-mıştı ve yıldızlar gökte ziyafet çekiyordu.

Kadın beni mutfak binasına doğru götürdü. Orada çalışacaktım. Burası boğazlanmış hayvan kokuyordu. Dışarıdaki ağaçların dallarına av hayvanlarının butları asılıydı, sinek sürüleri etlerin üstüne konup havalanıyor, karınlarını doyuruyordu. Bütün birlik için yemek pişirmem gerekiyordu. En büyük porsiyonlar komutanlara verilecekti, onların ardından kıdemliler geliyordu, ace-milerse içine akdarı ya da süpürge darısı eklenmiş küçük et parçalarından oluşan bir tür güveçle yetinmek zorundaydı. Yeterince et olmadığında, fırında pişirmem için hayvan derisinden şeritler veriyorlardı. Avluda yağlarını ve sularını sıçratan derilerin cızırtısı onları sabırsızlıktan çıldırtıyordu. Gündüzleri bir yere kapatılan üç köpek uluyor, kendilerini çinko kapıya çarpıyorlardı.

Sabahları büyük bir masanın üstündeki upuzun yalaktan yulaf lapası yiyorlardı. Akşamları üst tabakaya kendi dairelerinde servis yapılıyor, düşük rütbeliler yine aynı masada yiyordu yemeklerini. Onlara asla hizmet edemem. Tabakları mutfak binasından kulübelere eşleri taşır. Bir ihtimal, erkeklerden biri mutfak binasına gelecek olursa, gözlerimi kaçırmak zorundayım.

John-John, muhtemelen çok küçük olduğu için, görebildiğim tek erkekti. On-on bir yaşlarındaydı. Bisiklete

biner, üstüne çok büyük gelen bir şortla pirinç düğmeli bir blazer giyerdi. Çalışırken kollarını sıvar ve şarkı söylerdi. Kız sesiyle söylerdi şarkısını. Etrafta her türden et vardı, kuş, yarasa, kertenkele; kuşların cam gibi gözleri dik dik bakar, yabani yarasaların kanatları gece uçuşlarını ölümde bile hatırlıyorlarmış gibi hâlâ iki yana açık olurdu.

Etlerin butlarını keser, üstlerine yapışmış ölü böceklerle kurtları farklı bıçaklarla kazırdık. Kötü kokuları bastırmak için kuşları yapraklarla doldururduk. John-John hepsinin ismini biliyordu: zerdeçal, ardıç, baobap.

John-John'un şarkısının sözlerini bir türlü çıkaramasam da bir ilahi olduğunu tahmin ediyordum. Bisikletiyle çeşitli kamplar arasında gider gelir, kumanya dağıtırdı, dört başka oğlanla bir tür mağarada yaşıyordu. Sonra, kocaman kazanları avluda yaktığımız ateşe taşımama yardım ederdi. Kazanlar, ahşap direklere tutturulmuş zincirlerin ucuna asılıyor, haşlanan etle haşlanan av hayvanlarının çürük kokusu dört bir yanı sarıyordu. Bir zaman geldi ki erzak odasının anahtarı bende durmaya başladı, rütbelilerin eşlerinin haberi olmadan, John-John'la yemek için birkaç şey aşırabiliyordum. Oğlan en çok patates kabuklarını severdi, özellikle de közlenmiş soğanla birlikte. Dışarıda yerdik, nöbetçiler sıçanlardan korktukları için oralarda nadiren devriye gezerdi.

Tanrım

Ey Tanrım

Tanrım

Methiyelere layıksın

Sonunda, John-John'un nasıl kaçırıldığını öğrendim.

Geliyorlar. Geliyorlar. Köyümüzü kuşattılar, çok korktuk. Kız kardeşim, annem ve ben. Başka bir sürü kadın ve

kız var, hepsi bizim gibi ağlıyor, canımızı kurtarmak için kaçıyoruz. Cihatçılar köyümüzü kuşattı, o yüzden kaçmak zorunda kaldık. Babam bizimle değildi. Uzakta, çiftlikteydi, onu yakalayıp yakalamadıklarını bilmiyorduk. Koştuk. Bizimle kaçan diğer kadınlar oğlan olduğum için beni istemediler, cihatçıların oğlan çocuklarını kaçırıp asker yapmak istediklerini biliyorlardı. Koşarken bile ormanın derinliklerine kadar peşimizden gelirler diye dehşet içindeyiz. Uzun süre koştuktan, nefessiz kaldıktan sonra birbirimizin üstüne yığılıyoruz. Herkes ağlıyor. Annem bir hanıma bohçasından bir elbise vermesi için yalvarıyor, elbiseyi giydirip beni kız yapacak. Hanım hayır diyor. Bu onun en güzel elbisesi. Annem yalvardı da yalvardı, sonunda diğer kadınlar rica etti, ölüm kalım meselesi, bir çocuğun hayatı söz konusu diyorlar. Tartışmalar çıkıyor. Sonra bir kadın elbiseyi bohçadan çekiyor, hanımla kavga ediyor, şiddetli bir kavga, sonunda elbiseye el konuyor.

Annem beni bir ağacın arkasına götürüyor, kısa pantolonumu çıkarıyor, başıma mavi bir örtü doluyor. Hepsi, kız kılığına bürünmüş halime bakıyor, çocuklar mutsuz olmalarına rağmen gülmeden ve benimle alay etmeden duramıyor. Çok geçmeden gece oluyor, bulabildiğimiz yerlere yattırıyoruz, mavi elbiseyle uyuyorum. Gece soğuk. Çok erken uyanıyoruz, kız kardeşim gitmiş. Hiçbir yerde yok. Annem kardeşimden bir iz arayarak grubun arasında dolaşıyor, bulamayınca çığlıklar atarak koşmaya başlıyor. Ama grubun lideri yolumuza devam etmemizin daha iyi olacağını söylüyor, çünkü şimdiye kadar militanlar nerede olduğumuzu anlamıştır ve bizi öldürmeye geliyorlardır. Annem durmadan kardeşimin adını haykırıyor, "Umi, Umi, Umi," sanki bir yerden çıkıp geliverecekmiş gibi. Böylece, annemin rızası olmaksızın hep birlikte yola devam ediyoruz, annemin kederinin doğruca içimden geçtiğini hissediyorum, çünkü beni sırtına aldı. Zar zor taşıyor.

Bir köye varıyoruz. Çatısı sazla örtülü bir ev var, güneşten kaçmak için herkes oraya toplanmış. Annem beni yere bırakıyor ve başka bir hanımdan bana göz kulak olmasını istiyor, çünkü küçük kızını bulması gerekiyor, ölüsünü de olsa bulması gerek. Gerisingeri aceleyle dağa gittiğini görüyorum. Orada bekliyoruz, bazı insanlar bize çiftliklerinden tatlı patates veriyor. Çiğ çiğ yiyoruz. Herkes çok sessiz ve çok korkuyor, kimse konuşmuyor, çünkü bundan sonra ne yapacağımızı bilmiyoruz. Farklı dedikodular fısıldanıyor. Bir gecenin, bir günün ve neredeyse bir gecenin daha ardından annem sırtında kız kardeşimle dönüyor, onu yere bırakırken kardeşim, "Aaan-nee," diyor, dağda tek başına kaldığı için hâlâ korkuyor. Annem kız kardeşimi aramaktan, sonra koşa koşa geri dönmekten öyle yorulmuş ki konuşurken uyuşakalıyor. "Niye kaçtın?" Annemi benden aldığı için kardeşime kızgınım. Niye kaçtığını bilmediğini söylüyor. Birileri bir tepeden yukarı çıkıyormuş, kardeşim de arkalarından gitmiş, çünkü bizim de peşlerinden geleceğimizi sanıyormuş. Sonra grup dağılmış. Bazıları daha hızlı yürüyormuş, kardeşimin biraz dinlenmesi gerekiyormuş, daha sonra gün doğmadan sınırı geçmek için diğerlerine yetişecekmiş. Annem onu tek başına uyurken bulmuş, giysileri çiyden ıslakmış.

Daha fazla kayıp insanın gelmeye devam ettiği çatısı saz kaplı evde kaldık. Boğucuydu. Sonra annem motosikleti olan birini aramaya gitti. Gitmeden önce başörtüsünün ucundaki düğümü açtı, biriktirdiği azıcık parayı orada saklardı. O para, ektiğimiz ve pazarda sattığımız fasulyelerden kazanılmıştı. Sadece motosikletin parasını ödemeye yetecek kadarını aldı, çünkü adamın bütün hepsini isteyeceğini biliyordu. Kalan naira'ları yeleğimin içine iğneledi.

Motor yolculuğunda üçümüzüzdük, kız kardeşim, annem ve ben, kız kardeşimin neredeyse öleceği dağın eteğinden geçtik. Motor zikzak zikzak gidiyordu, kardeşim hay-

kırıyordu, annem bizi sıkı sıkı tutuyordu. Bir yamaçtan inip bir ovaya geldiğimizde, kamyonlara yiyecek ve su yükleyen adamlar vardı. Annem önlerinde diz çöktü, çocuklara yiyecek bir şeyler versinler diye yalvardı. Midelerimizin guruldadığını duyabiliyorlardı. Annem kendi köyümüze gidebilmeyi umuyordu, orada birileri olurdu, belki şimdiye kadar babam eve dönmüştü. Kamyonu yükleyen adamlar bize bir şişe portakal suyu verdiler. Sırayla içtik. Açgözlülük etmemek için çok az içtik. Adamlar militanların yollarına devam ettiğini söyledi, bu yüzden annem önce kendi çiftliğimize gidip hasattan geriye bir şey kalıp kalmadığına bakmaya karar verdi. Giderken de kız kardeşimi haftalardır kuzenlerinin yanında saklanan anneanneme bıraktı. Kuzenler kardeşimi istemediler. Ama acıklı öyküyü, dağda ölmesine ramak kaldığını duyunca insafa gelip kabul ettiler. Annemle ben devam edip çiftliğimizden fazla uzak olmayan bir yere geldik, annem motorcuya parasını ödedi, eğri büğrü patikadan tepeye çıktık. Dört bir yandaki bütün ekinler yağmalanmıştı ama bizim ekinlerimiz çalınmamıştı. Biz de bütün fasulyeleri topladık, getirdiğimiz torbalara doldurduk. Satacak bir şeyimiz vardı şimdi. Köyün yolunu tuttuk. Patikada bir adam bizi durdurdu. Önce tarikattan biri sandık ama sonra bildiğimiz bir dua okudu ve kendimizi güvende hissettik. Son derece keskin bakışlı, uzun boylu bir adamdı. "O fasulyeler satılık mı?" diye sordu. "Birazı," diye cevap verdi annem. "Kaça?" "Beş bin naira," dedi annem, ben araya girip, "Altı bin," dedim, orada, kayalık bir arazinin tepesinde pazarlığa tutuştuk, sonunda fiyat fırladı, beş binden yedi bine çıktı.

Anneannem ve kuzenlerle birkaç gün dinlendikten, fasulyelerin birazını onlarla paylaştıktan sonra annem babamı bulmamız gerektiğine karar verdi. Yeniden bir aile olmalıydık. Birazcık paramız olduğu için umut doluydu,

bu parayla bir ev inşa etmeye başlayabileceğimize inanıyordu. Böylece yürümeye başladık. Annem kardeşimi sırtlamıştı, kız kardeşim tekrar kaybolma korkusuyla ona sıkı yapışıyor, "Aan-nee," diyordu. Bir köyde, babamın ölmediğini söyleyen bir polisi aradık. Babamın evine geri döndüğünü, evin tamamen yanmamış olan bir köşesinde yaşadığını duymuştum.

Yarısı yanmış vaziyetteki mutfağımıza girdiğimizde babam gözlerine inanamadı. Ceketsizdi. Bizi kucaklıyor, ölü müyüz yoksa sağ mı emin değil. Tanrı'ya hayal görüp görmediğini soruyor.

Sonra annemle ikisi yere oturup bütün parayı sayıyorlar. Birkaç gün içinde çiftliğe dönüp ürünün geri kalanını toplamaya karar veriyorlar. Kız kardeşim kiliseye bırakıldı, rahip bir sürü kişiyi içeri almış, herkes tek bir odaya tıkışmış, yerlerde uyuyordu. Annemle babam çiftliğe doğru yola çıkıyor, ben yalnız kalıyorum. Yakınlardaki bir köyde yaşayan bir komşuya gidecektim. Ama kendime diyorum ki, madem annemle babam ekinleri korumak için geceyi çiftlikte geçirmeye karar vermiş, o zaman ben de komşuya gitmeyeceğim, evimizi koruyacağım. Sonra akşam vakti olanlar oluyor. Motosikletlerle gelmiyorlar. Sadece bir oğlan, pencerenin önünde durmuş, içeriye, bana bakıyor. Anladım. Onlara katılmıştı. Beni saçlarımdan yakalayıp dışarı, yoldan ileri sürüklüyor, orada başka oğlanlar çoktan bir kamyonu doldurulmuş. Ormanın derinliklerine doğru gidiyoruz da gidiyoruz, bir dağa yaklaşıyoruz, oğlanlardan biri bana, "Şu dağı gördün mü, orası Pulka'ya yakın," diyor.

Kamyon ağaçların altında duruyor, indirilip ileride bir yerde uyumaya götürülüyoruz. Toprak yumru yumru. Muhafızlarımız da uyuyor, silahları yanlarında, hazır. Hepsi derin uykuya dalıp horlamaya başlayınca fısıldıyoruz:

Tanrım
Ey Tanrım
Tanrım
Methiyelere layıksın

Çocuklardan biri, Pulka'dan çok uzakta olamayacağını düşünüyor. Bildiği tek şey bu. Bizi kaçıranlardan birini telefonda konuşurken duyduk, güvenlik korkusu nedeniyle dört gün boyunca yola çıkmayı düşünmüyorlarmış. Üçüncü gece kaçacağız. Yavaş yavaş gitmek zorundayız. Koşmamalıyız. Kimse gürültü etmemeli. Tanrı'nın lütfuyla başaracaktık. Çocuk yılanlarla ya da vahşi hayvanlarla karşılaşmayacağımızı söyledi, çünkü çocuklardan biri silahlı çatışmalar ve bombalar yüzünden vahşi hayvanların ormandan kaçtığını söylemiş. Gündüzleri çalışırken, yakacak odun toplarken, onların motorlarını ve silahlarını temizlerken bizi izlediklerini biliyoruz ama onlar, kendi başımıza kaldığımızda dua ettiğimizi bilmiyorlar. Bize günde bir kez bir kâse yemek veriyorlar. Ellerimizle yiyoruz. Yulaf suyla ıslatılmış. Annemin sütle ıslatılmış yulaflı gibi değil. Karnımızı doyurmaya yetmiyor ama Tanrı'nın merhameti bizimle, üç arkadaşız, Pulka'ya varmak için dağdan geçiyoruz. Pulka'da kimseyi tanımıyoruz ama soracağız, biri bize yardım edecek. Annelerimizi ve babalarımızı, artık kendilerine nasıl derme çatma bir ev kurdularsa orada bulacağız. Pulka'da bir kilisede bir rahip olacak, o rahip çeşitli insanlar tanıyacak. Namaz kıldıkları sırada bize bakmazlarken, kendi kendimize şarkımızı söylüyoruz.

Tanrım
Ey Tanrım
Tanrım
Methiyelere layıksın

Bu bize cesaret veriyor. Uyuduklarında, sürünme alıştırmaları yapıyoruz, karanlıkta hiçbirinin üstüne basmamamız gerektiğini unutmuyoruz. Koştuğumuzu duymamaları lazım, yoksa bang bang yaparlar, işimiz biter. Toprak zeminde sürünen yılanlar gibi hareket ediyoruz. Çocuklardan biri yılan yediğini söylüyor, babası başını kestikten sonra ailesiyle birlikte onu yemiş. Babası yılanlardan öcünü alıyormuş, çünkü bir keresinde ısırlmış ve panzehir bulunan bir kliniğe götürülmüş, yoksa babası ölecekmış. Böylece yılanı kızartıp yemişler. Tadı kötü değilmiş.

Yiyeceğimiz vardı. Yoldan epey uzakta bir yerde iki gün iki gece saklandık. Peşimizden geleceklerini biliyorduk. Üçüncü gün cesaretimizi toplayıp gizli kapaklı yol kenarına yaklaştık. Tertemiz, pırl pırlıldık, çünkü yıkanacak bir dere bulmuştuk. Oradan su içiyorduk. Bir kamyon bir viraji dönüp son hız geldi, grubumuzun lideri kamyonu durdurmak için ileri fırladı. Araç canlı tavuk taşıyordu. Kamyon durup tavuklar çığlık çığlığa bağrışınca korkunç bir çatırtı duyuldu. Aracın içinde iki adam vardı. Bize yardım etmelerini istedik. Hikâyemizi anlattık ama bize inanmadılar. Dışarı çıktılar, soyunmamız gerektiğini söylediler. İntihar bombacısı olabileceğimizi söylediler, masumiyetimiz konusunda ne kadar dil dökersek dökelim, ne kadar ısrar edersek edelim, bunu yapmak zorundaydık. Hoş değildi, orada öylece çıplak durmak, büyük adamların bize bakması. Sonunda giysilerimizi giymemiz söylendi, bizi tavukların yanına attılar, hayvanlar kanatlarını çırpıp uçuştular.

Cemaatin, büyük bir kilisede toplandığı kutsal bir gündü. İlahileri ta uzaktan duyabiliyorduk. Mesih'in kehanetleri yerine getiriliyordu. Bizi orada indirdiler, kilisedekiler içeri girmemize izin verdi. İlahiler ve vaaz beni ağılattı, memleketimdeki kilisedeki pazar günlerini, annemin ve diğer tüm hanımların çiçekli giysiler giydiğini hatırlattı. Ondan sonra bir çadıra götürüldük, bize yemek ve Fanta

verdiler. Bütün o dualarla şarkılar sayesinde kuzenlerimin, anneannemin yanında kaldığı kuzenlerin yeri bulundu. Geri getirilmeme şaşırdılar, anneannem ağlayarak beni kucağına aldı. Onunla aynı odada uyumam gerektiği söylendi, anneannem de bana onların yanında ne kadar mutsuz olduğunu gösteren bir işaret yaptı.

Bir pazar günü bir tavuk kesip akşam yemeğinde yediler. Anneannemle bana morumsu iç organ parçaları düştü. Masada onlarla oturmaya bile davet edilmedik. Anneannem bana, "Burada istenmiyoruz," diye fısıldadı, planını işte o zaman yaptı. Gidecektik. Hepsi derin uykudayken geceye karışacaktık, yanında götürmek istediği ufak tefek eşyaları vardı, kabak ağacı meyvesinden bir pipo, kaşıklar, bir sandalye, üstüne bir kat sarı boya vurulmuş bir masa. Onlardan ayrılamıyordu. Gece vakti kaçtık, görülmemek için tepelerden gittik. Anneannem pek iyi yürüyemiyordu, o yüzden onu sırtıma aldım. Hem mobilyaları hem onu taşıyamadım, o yüzden anneannemi korunaklı bir yere götürüp orada kalmasını söyledim, ben eşyaları almak için geri dönecektim. Dönüş yolunda, yüksek tepelerin arasındaki vadide sıçrayarak bana doğru gelen motorların farlarını gördüm, saklanmama fırsat kalmadan biri saçımdan yakaladı, güldükçe gülüyordu. Beni aralarında sıkıştırdılar, "Nene... Nene..." diye bağırtıyordum, daha çok güldüler.

Nenem o tarlada öldü, mobilyaları başka bir yerde çürüyor.

Ve ağaçların yaprakları doğanın şifa bulması için.

Annem ağlıyor. Sevinçten. En ön sırada. Üstünde en güzel pazar giysisi ve başlığı var. Ağaçlarla ilgili kompozisyonumla ödül kazandım. Kompozisyonu bütün sınıf arkadaşlarıma ve öğretmenlerime yüksek sesle okumam istendi. Ödül, kenarlarında, "Windsor Korulukları" yazan, limonumsu renkte kokulu kâğıt. Üzeri çiçeklerle süslü, yeşil yapraktan katlar arasında küçük kardelen demetleri. Rulo yapılmış, etrafına mor kurdele geçirilmiş.

Gerilmemeye çalışıyorum. Arkadaşlarımdan bana güldüğünü ve aynı zamanda beni kışkırttığını biliyorum:

Ülkemizde yaşamımız ağaçlara bağlı. Yağmurdan korunmak, güneşte gölgeye sığınabilmek için. Pek çok yiyecek için. Ağaçlar bizim ikinci evimiz. Ağacın her parçasının bir görevi vardır. Bazılarında, mesela akaju ağacında, yaralanan cildi serinleten ve iyileştiren yağlar bulunur. Pek çok ağacın yapraklarından, çeşitli yemekler için lezzetli soslar yapılır. Farklı yapraklar kaynatılıp farklı aromalarda çaylar elde edilir. Bu da insanı sakinleştirir, sinirlere iyi gelir. Sonra bin bir çeşit meyve vardır, hepsi sulu sulu ve nefis. Bu meyvelerin çekirdeğinde başka besinler saklıdır, mesela bir

taneden tereyağı yapılabilen bir macun çıkar. Kimse açlıktan ölmez, çünkü ağaçlarımız yıl boyunca ihtiyaçlarımızı karşılar. Ağaçların en önemli özelliğiyse, Ağaç Ruhu dediğimiz şeydir. Ölmüş atalarımız bu ruhlarda yaşar ve yaşamları yönetir. Kötülükleri uzak tutarlar. Bu kutsal ağaçlara zarar verecek, onları kesecek ya da yakacak olursak bize çok kızar ve bazen intikam alırlar. Hasat yapılamaz olur, insanlar aç kalır. Orada büyü yaptığımızda, kardeşim Yusuf iç içe geçmiş, boğum boğum, ince köklerin arasında parmak uçlarında yürüyerek, "Ruhların üstüne basma," derdi. Her zaman akşam vakti olurdu. Kuşlar geceleme için orada tünemezdi ama belli saatlerde hem tarif edilemeyecek kadar güzel hem de hüznü bir şarkı söylerlerdi.

Annemin gözyaşları kana dönüşüyor. Babam arkada duruyor, ellerini başının tepesinde kavuşturmuş. "Sana ne yapıyorlar?" diye soruyor, sesi son duyduğum sabahki kadar tok. Gözleri içlerinde bir ateş kuyusu olan, uçsuz bucaksız, kopkoyu kahverengi gölleri andırıyor. Beni kaçıranları öldürmeye hazırlanıyor.

Mutfak zemininde uyanıyorum, yorgunluktan orada uyuyakalmış olmalıyım. Dışarı çıkmak için yeri tırmalayan bir hayvan gibi toprağı tırmalamaya başlıyorum. Asla dışarı çıkamayacağım. Sonsuza dek buradayım. Başka rüya görmemek için Tanrı'ya yalvarıyorum. Bomboş olayım. Eskiden olduğum kişiyi içimden söküp al.

Hadja diye bir kızla avludan geçiyordum. Hadja, eşlerin çamaşırlarını yıkardı, bazen ona yardım etmem söylenirdi. Çamaşırların durduğu koca teknenin kulplarından tutmuştuk. Hadja avlunun öbür ucundaki çamaşır ipini işaret etti, ip bir tümseğin üstüne gerilmişti, ölülerini gömdükleri yerden fazla uzakta değildi. Mangalda hiç kül bırakmıyorlardı ama batıl inançları vardı. Ölülerin her şeyi gördüğüne ve savaşta onlara cesaret verdiğine inanırlardı. Bir keresinde transa geçip taburlarının büyük kısmının yok edileceğini söyleyen bir kızın cüretkârlığı yüzünden dili kesilmişti. Aisha'yla birlikte o ilk sabah gördüğümüz küçük kızdı bu.

Hadja beni uzak uçtaki, mezarlıktan biraz ötedeki beton bir binaya doğru götürerek, "İşte buraya getirileceksiniz," dedi. Adı Mavi Ev'di ama bina neredeyse simsiyahtı, camları da kırıktı. Hadja eskiden, ormanda hâlâ bol av hayvanı varken avcılarının orada konakladığını söyledi. İç duvarlar graffiti kaplıydı, tanklar, silahlar, daha çok tank ve daha çok silah. Cahil birinin elinden çıktığı belli olan, siyah harflerle yazılmış OKEY sözcüğü.

Hadja topaldı, bir de konuşma bozukluğu vardı. Uzun yıllardır oradaydı, katlanmak zorunda kaldığı işkenceleri tahmin etmenin imkânı yoktu. Bazen yalan

söylerdi. Vanilya özü şişesine doldurulmuş bebek kanlarıyla hanımının mağarasına gelen adamlardan bahsettiğinde doğru söyleyip söylemediğini anlayamamıştım. Bu bebekler, anne babalarının boğularak öldürüleceğini bile bile sattığı bebeklerdi. Kadın, sonsuz gençlik verdiğiğine inandığı için bebek kanı talep ediyordu. Kocasının döneciği gün için gençliğini korumak istiyordu. Adam gaddarlığıyla tanınan bir komutandı, çeşitli kamplarda bir sürü karısı, bir sürü çocuğu vardı. Adamlar ve kadın, ücret konusunda çekişmeli bir pazarlık yapmıştı.

Hadja gözlerinde tuhaf, yılsanı bir pırıltıyla, "İşte orada... işte orada..." dedi.

Yan taraflarında küçük bölmelerin dizildiği uzun bir koridor gördüm, her bölmede demir bir yatak vardı, yukarıdan çıplak bir ampul sallanıyordu. Kızların getirildiği yer burası. Hadja'nın getirildiği yer. Adamları ateşlemek için daima çarpışma öncesinde, tatmin olup savaş aç yola çıksınlar diye.

Bu dehşet verici hikâyeyi arkadaşlarıma anlattım ve bekledik, gelip gelmeyeceklerini merak ederek değil, geleceklerinden emin olarak.

Sonra oldu.

Muhafızlar bizi yakaladı, Mavi Ev'e götürüldük. Bangır bangır müzik çalıyor, çeşitli yerlerden ışıklar parlıyordu. Adamlar ortalıkta itişip kakışıyordu, ayaktakımı, asker üniformalı, her yerde silahlar, kemerlerinden bıçaklar sarkıyor, fermuarları açık. Koridordan geçerken her yatağın üstündeki ampulün yandığını gördüm.

İki muhafız, rütbelilerden birine hizmet edeceğim için dudak bükerek beni soydu. Adam içeri girerken görmüştü beni. Vücudumdaki tüyler dehşetle diken diken oldu, bana doğru eğildiler, heyecanlı ve delişmen bakışlarla beni tepeden tırnağa süzdüler.

“İstiyor,” dedi biri, diğeri de tekrarladı. Yüzü yüzüme o kadar yakındı ki nefesindeki soğan kokusunu alabiliyordum.

Kendimi kasıp düğümleyeceğime, toprağın derinliklerine gömülmüş bir soğana dönüşeceğime yemin ettim, rütbeli adam toprağı porsuk gibi tırmalayıp kazacak ama bana ulaşamayacaktı. Zihnimin kapılarını kapatacaktım. Bütün kapıları ve pencereleri kapatan bir deli gibiydim ama onun içeri girdiğini gördüğüm anda kapılarla pencereler ardına kadar açıldı. Uzun boylu, sakallıydı, gözlerinde manyakça bir bakış vardı. Yardımcısı, uzattığı kolundan silahını aldı; bir diğeryse pantolonunu indirdi ve düzgünce katladı. Adam konuşmadı. Gücü sessizliğinde ve nefret dolu bakışlarındaydı. Üzerimde yatarken sanki siyah bir muşamba kapkara sardı beni, boğdu ve diğer her şeyi dışarıda bıraktı. Yanlış bir şey yaparsam beni öldüreceğini biliyordum. Debelenip küfrederken, yeterince açık olmadığım, boyun eğmediğim için küplere binerken onu dinleyip vücudumu ihtiyaçlarına uydurmaya çalıştım. Ellerim onu tırmalamak, onunla mücadele etmek için kendiliğinden yukarı kalkıyor, adam hâlâ üzerime yapışmış vaziyette patlıyor, gelmeleri için adamlarına bağıyor. Onlar ne yapacaklarını biliyordu.

“Tutun şunu.”

“Bastırın.”

“Bacaklarını açın.”

Yardımcılar, arzularının nasıl yerine getirileceğini harfiyen bilmesine karşın adam hâlâ bağıyor. Hem öldüm hem de ölmedim. Kasaplığa maruz kalıyorum. Sonra burun deliklerimin zorla açıldığını hissediyorum, bir silah namlusu burnumu zorluyor. O silahın birkaç dakika içinde beynimde patlayacağını biliyorum. Bundan uyanamayacağım, çığlığım sona ermeden öleceğim.

Adam içimden çıkarken bağırdı, yıkanmak için bir çaydanlık su istedi.

Diğerleri geldi, teker teker ya da çiftler halinde, sevimsiz kahkahalarla, yiyip içerek, avlanarak, içime boşalarak. Bir telaş vardı. Avluda kamyonlar korna çalıyordu. Çok geçmeden hepsi kaynaşıp tek bir varlığa dönüştü, insani özelliklerini yitirmişlerdi. Bilincim gidip geliyordu ama ölmemiştim. Bunu sağlama alıyorlardı. Vahşi tokatlarla beni canlandırıyorlardı. Zevklerini katmerlemek için. Dört bir yandaki bölmelerde arkadaşlarımın başına aynı şeyler geliyordu ama yine de kimse çılgılık atmıyordu. Ceset gibi sessizdiler. Leş gibi tavandaki sinekleri seyrettim, ölü sineklerin çevresinde toplaşıyorlardı.

Sonuncusu yalnızdı, bekletildiği için burnundan soluyordu, ona bırakılmış berbat haldeki şeyi görünce öfkelen-di. Sadece ağzımın “askeri” için yeterince temiz olduğuna karar verdi, çene kaslarımı merhametsizce açtı.

Nihayet gittiler. Bağışmaların, çılgınlıkların arasında kamyonların açık kapıdan geçtiğini duydum.

Doğrulup oturdum, örtümle yüzümü sildim. Pencerenin dışında, toplu mezar payına düşen çiyleri içiyordu, ben de ölmüş olmayı diledim.

Etrafımdaki bölmelerde ölüm sessizliği var. Arkadaşlarım benim gibi yataklarında oturuyor, ayağa kalkıp kalkamayacaklarını anlamak için bekliyor, daha sonra birbirimizin yüzüne bakıp cesurmuş gibi yapacağız. Söyleyebileceğimiz hiçbir şey yoktu, birbirimize söyleyebileceğimiz hiçbir şey yoktu.

Jeneratörler kapatılınca ani bir karanlık bastırıyor, müzik susuyor. Böylesi daha iyi. Koridorda toplandığımızda birbirimizin gözlerinin içine bakmak zorunda kalmayacağız.

Avlu karanlıktı. Bir araya gelmiştik ama aynı zamanda tek başımızaydık, bizi asla terk etmeyecek kadar derin bir yalnızlıkta tek başımıza. Her yerde sis vardı, gökyüzünde, havada, uyuşmuş benliklerimizde. Fatim bacaklarının üstünde yavru bir ceylan gibi titriyordu, bebeği olursa kız olacağını, adını İsa koyacağını söyledi. İsa kadın olacaktı.

Yatakhane de uyuyanlar uyandırıldıkları için kırgınlıkla homurdandılar. Birkaçı meraktan ayaklandı, bir el fenerinin titrek ışığında bizi gördüler, ellerimiz utançla başörtülerimize kapanmıştı, soğuk soğuk baktılar, çok daha kötüsünü yaşamışlardı çünkü çok daha uzun süredir buradaydılar.

Yüzüstü şilteye uzandığımda yanımdaki bir kız saçırma belli belirsiz dokundu. Avucunda fındıklar vardı. Onları küçük parçalara ayırdı, neredeyse sessizlik içinde hepsini yedik. Kızın adı Buki'ydi. İşte böyle arkadaş olduk.

Buki, Bukola'nın kısaltması. Bukola, Tanrı'nın armağanı. Mandara tepelerinden fazla uzak olmayan bir köyde yaşıyorlardı. Babasının küçük bir çiftliği vardı, çiftçiliğin yanı sıra iki haftada bir, hafta sonları balık avlamaya gidiyor, bölgedeki diğer balıkçılarla birlikte bir çadırda kalıyordu. Balıkların bir kısmını, yeni yapılmış büyük bir otele satıyordu. Kısmi bir ödeme olarak burada, tatlı patates lapası, yanında bol bol yağda yumurta ve limonlu sorbeden oluşan iki akşam yemeği yemelerine izin veriliyordu. Annesi Buki daha küçükken çekmiş gitmişti, Güney'e dönmüştü, çünkü orası kendisine daha uygundu. "Kuzey sığır çobanı dolu," derdi annesi, kendisi daha iyi bir yaşama alışkındı. Babası Buki'yi desteklerdi. Severdi:

Bir akşam, hava kararmadan hemen önce, çiftlikten dönüp beni dört bir yandaki köylerden kızlarla bir araya toplanmış halde buldu. Genç erkekler başka bir grup halinde sıralanmıştı, onlar da alınmak üzereydiler. Yerleşkenin ortasına bir çukur kazılmış, yaşlılar kadınlı erkekli oraya doldurulmuştu, hayatlarının bağışlanması için yalvarıyorlardı. Babamın gömleğinin içinde biraz naira vardı, serbest bırakılmam için onu cihatçılara verdi. Adamlar parayı

alıp babamı yaşlılarla birlikte çukura attılar, ukurdakiler babamın yapmaya çalıştığı şeyi görmüş ve bu yüzden ona ierlemişlerdi. Atlar getirildi, biniciler hem mahmuz vuruyor hem de hayvanları tutuyordu. Atlar önce tereddütlüydü. Kan kokusu alıyorlardı. Ölüm kokusu alıyorlardı. Gözleri çılgınca dönüyordu. Çukur örtölüp de atlar üstüne sürölünce burada sıçraya sıçraya koşturuldu. Çok geçmeden hayvanlar durumdan hoşlanmaya başladı, toynakları birbirine vuruyordu, birkaç dakika içinde görevlerinin gitgide artan neşesi ve hareketliliğiyle çılgına döndüler.

Babam bana bakamadı. Gittiğin zaman geride ruhun kalır, derdi hep. Kökeni ilahi olduğu için, ruhun hiç ağırlığının olmadığını söylerdi.

Tepemizde ve dört yanımızda çılgın kıvrımlar halinde dikenli tel. Zeminde, ayaklarımız takılsın diye dikenli telden halkalar. Buraya bataklık denirdi. Sabahın çok erken saatlerinde, adamlar henüz namazdayken rahatlamak için oraya giderdik. Terk edilmiş, leş kokulu, sinekler ve sivrisineklerle dolu, uzun otlar, güdük kalmış ağaçlarla kaplı bir arazi parçasıydı.

Hepimiz mahremiyete kavuşabileceğimiz bir yer arıyorduk, çünkü onlar için sürtük, kendi gözümüzde nefret edilesi varlıklar olsak da, edep kurallarının son kırıntılarına sıkı sıkı sarılıyorduk. Her kız kuytu bir köşe arıyordu, sonrasında da yıkanmak için bir derecik ya da su birikintisi. Hepimiz regl olmak için dua ediyorduk. Kızlar hamile kalmamak için çeşitli kökler ya da yapraklar yiyordu. O uzun çimenlerin üstündeki kanın kızıl ışıltısı tek kurtuluşumuzdu. Benimkine bakar şükrederdim. Annemi düşündüm, evde olsaydım sıcak su ve havluyla nasıl üstüme titreyeceğini, bunun tabiatın doğal döngüsü olduğunu söyleyeceğini. Mutfağımız gözümün önüne geldi, havada dönen toz zerreciklerine ve zemindeki sert toprağa varana dek her bir parçası. Annemden ve her şeyden ne kadar uzakta olduğumu bilmiyordum. Bu bataklıktan başka

yuvamız yoktu. Burada birbirimizle arkadaş olmaya çalışıyorduk.

Okulumuzdan bazı kızlar tuhaflaştı, içlerine kapandılar. Yerleşkenin çılgın illeti içlerine işlemişti. Uyurgezer gibiydiler, dalgındılar, kendi kendilerine mırıldanıyordu, iç dünyalarına kilitlenmişlerdi.

Casuslar dört bir yanda kol geziyordu.

Bir sabah, bir kadın asker aceleyle tepeye tırmandı. Kızların kaçma planı yaptıklarına dair söylentiler dolaşıyordu. Kadın, bizi uyarmak üzere gönderilmişti. Yıllar önce o da kaçırılmıştı, dört çocuk ve yine çocuklu bir grup anneye birlikte. Erkekler orada değilken köylerinden alınmışlardı. Yapraklardan başka yiyecek, hendeklerdeki sulardan başka içecek bir şey olmaksızın sık ormanda yürütölmüşlerdi. Her gece, kendilerini kaçıranlar uyurken dua ediyor, sonra da kaçmaya kalkışıyor ama hemen yakalanıyorlardı. Allah kaderlerine hükmediyordu. Yeni hayatlarını nasıl seveceklerini, gerçek aydınlanmayla nasıl değışeceklerini o zaman bilemezlerdi.

Gözleri kıvançla dans ederken her birimizle konuştu. "Kaçmaya çalışırsanız geri getirileceksiniz. Üç gün bir tecrit hücre sine kapatılacaksınız. İdrarınızı orada yapacaksınız, dışkınızı orada yapacaksınız, sonra pislik içinde, leş gibi bir halde herkesin önünde kırbaçlanmak üzere dışarı çıkarılacaksınız. Bir dahaki sefere bu kadar şanslı da olmayacaksınız."

Sonra gitti.

Avluda neşeli bağrıışmalar vardı. Daha en başlarda bizden ayrılan üç kız, şimdi motorların arkasına oturtulmuştu, seyahat için giyinmişlerdi, başörtüleri yüzlerinin etrafında şirin şirin kıvrılıyordu, prensesler gibiydiler.

Motorları sürececek olanlar ayakları üzengideymiş gibi sabırsızlıkla dikiliyor, yola çıkmaya can atıyorlardı.

Orpah, "Arabistan'daki zengin adamlara gelin olarak satılacaklar," diye fısıldadı, dedikodu ağızdan ağıza yayıldı. Tarikat, sandıklarını doldurmak için en güzel kızlarla yapardı bunu.

Orpah okuldan arkadaşımı. Her akşam eve kadar ki uzun yolu beraber yürür, bazen halk merkezlerindeki meyve bahçelerini yağmalardık. Bir sopayla ustaca hallederdi bu işi. Ona bir işaret çaktım ama görmezden geldi. Hiçbiri bize bakmadı. Onun yerine bakışlarını başka tarafa, büyüğü yeni yaşamlarına, heyecan verici bir uzaklığa çevirdiler.

Yağmur tufan gibiydi. Sanki gökyüzü içindekileri boşaltmaya yetişemiyordu, yerler vıcık vıcık çamurdu. Parmak arası terliklerimiz çamurun içine batıyordu. Vakit çok erkendi. Birden hoparlörden bir emir duyuldu. Derhal caminin yanında toplanacaktık. Bir hava saldırısı olduğunu, askerlerimizin bizi kurtarmaya geldiğini zannettik, çünkü bir yandan köle olsak da aynı zamanda fidye parasıydık, büyük meblağlarla takas edilebilirdik. Daha önce tatbikat yapmıştık. Yeraltında sığınaklar inşa etmişlerdi, bir gün küçük gruplar halinde oraya götürülüp saklanmıştık. Kapkaranlık ve mezar gibi kurtluydu. Tek kelime bile konuşamamıştık.

Avluya çıktığımızda bizi karşılayan manzara, daha önce gördüğümüz ya da hayal ettiğimiz hiçbir şeye benzemiyordu. Bir çukur kazılmış, etrafındaki toprak dümdüz edilmişti. Adamlar, muhteşem bir gösteri seyretmeye hazırlanıyormuşçasına toplanıyordu. Mezarıcı olduğunu sonradan öğrendiğimiz iki adam, bir kenarda dimdik duruyordu. Çeşitli işçiler taş dolu el arabaları getirdi, yığın halinde, dilsiz ve habis taşlar. Türlü türlü renkte, gri, siyah, kömür, keskin kenarlı, gerçekleşmek üzere olan şey için özellikle seçilmişlerdi. Uğursuz bir durum öncesinde olduğu gibi, tuhaf bir sessizlik vardı. Kadın öne çıkarıldı,

aynı zamanda katır gibi arkasından itiliyordu. Yerleşkenin en güzel kadınıydı. Başemirin karısıydı, zina suçuyla taşlanacağı fısıltısı kulaktan kulağa dolaştı.

Bir gün, tarikatın yeni yağmaladığı bir köyden getirilen ganimet kutularını açmak için çağrıldığım küçük dükkânda görmüştüm onu. En güzel malları, incik boncuğu ve giysileri önce onun seçmesine izin veriliyordu. Süslü bilezikleri yavaş yavaş bileğine geçirmiş, şingirdatmış, hepsini teker teker incelemişti. Mağrur bir kadındı. Bir hizmetçi, kendine hayran hayran baksın diye bir ayna tutmuş, o da güzelliğine ve seçilmiş eş olarak mevkisine keyifle gülmüştü.

Sonra erkekler kadının boyunu ölçtü, ölçülerin tuttuğundan emin olmak için çubuğu çukura soktular. Bu konuda çok titizlerdi. Kadın etrafındaki sefalet, adamlara, hatta belki kocasına, daha düşük rütbeli komutanlara, eşlere, cariyelere ve hizmetkârlara neredeyse boş gözlerle baktı. Sonra çukura indirildi, çukurun ağzına kusursuzca oturan başıyla boynu dışında hiçbir yeri görünmez oldu.

Heyecan artıyordu. Adamlar itişip kakışıyor, ilk taş atma şerefine nail olmak için yalvarıyorlardı. Verilen işaretle birlikte taş yığınlarına koşup kadına nişan aldılar. İlk taş çarptı, kadının ensesinden sekti, kadın tutulduğu kapalı alanda sarsıldı. Dört bir yandan yağdırılan taşlardan kaçınmaya çalışıyordu, yüzünün bir tarafı kana boyandı, sonra yağmur kanları yıkadı. Kadın çaresizce çırpındı. Taşlar peş peşe iniyor, bir zamanlar bu yerleşkenin en efsanevi yüzüne acımasızca çarpıyordu. Çenesinin diğer tarafındaki et şeritler halinde sarkıyordu, çığlık atınca bu çığlıklar cellatlarının muzaffer haykırıışlarına dönüştü.

Hemen ölmesini istedim, eskiden olduğu şeyi daha fazla tahrif edemedi ölseydi keşke ama ağır yaralı olmasına karşın henüz ölmemişti, gözleri çılginca dönü-

yordu. Başını oynatmayı, kaderinden kaçmayı tekrar tekrar denedi, son bir beyhude çaresizlik hareketiyle ellerini dışarı çıkarmak için çabaladı. Ama kıyım amansızdı. Kan damarlarından iştahla boşalıyordu. Yere düşen taşlar kanlıydı, ama saldırıya devam etmek için hemen yerden kapılıyorlardı.

Kadın hortlağa benziyordu şimdi, bir zamanlar olduğu kişinin kötü bir taklidiydi, bir tarafı kanıyordu, diğer tarafı lime limeydi. Adamlar zaferle kükredi. Kadının ölmek üzere olduğu besbelliydi, sımsıkı yumduğu gözleri her şeyi bilen, dehşet dolu bir bakışla yuvalarından fırlayarak açıldı, sonra boynu ağır ağır, masumca sarktı. Taşlara, saldırının suç ortaklarına gelince, hepsi hazır bekletilmek üzere el arabalarına dolduruldu. En tuhafı kadının saçlarıydı, öyle uzun ve gürdü ki hayat dolu gibiydi.

Kamp neredeyse ıssızdı. Daha erken bir saatte kamyonlarla gitmiş, yeni gelenler için ormanda derme çatma kulübeler yapılmasına yardım etsinler diye kızların çoğunu da götürmüşlerdi. Kemiklerimi esnetmek için büyük ağacın altında oturuyorum. Akşam yemeği hazırlıklarını bitirmiştım. Büyük ateşte kızaran, etrafa cızır cızır yağ sıçratan sığır etiydi. Bir emirlerin karısı bana bir takım yeni bıçak getirmişti. Her biri için ayrı yuvası bulunan bir kutuda duruyorlardı.

Sonra dört adamın avludan geçtiğini gördüm. En göze batanı oydu, yılanbalığı gibi ince, kasıntıydı, cafcacılı bir gömlek giymişti. Telefonlarından gelen müzik aşırı gürültülüydü.

Adam birden diğerlerinin önüne geçip koşmaya başlıyor, beni ağacın altından açıklığa çekiyor. Öbürlerine telefonlarıyla fotoğraf çekmelerini işaret ederek örtümü açıyor, sonra olanlar oluyor. Fermuar aralığı, müziğin ritmiyle içime girerken yüzümü kavuran nefesi. Diğerleri de hareket ediyor, telefonlarıyla fotoğraf üstüne fotoğraf çekiyorlar – pis elleriyle yere bastırıldığı başımı, yüzümü, kenetlenmiş dişlerimi ve onun kıpır kıpır, bükülmüş silüetini fotoğraflıyorlar.

İçimde kapkara bir boşluk var ama her şeyi silmeye yetecek kadar değil. Bıçaklardan birini alıp vücuduna

sokarak aşığı kaydırıyorum ki, ikiye bölünsün. Ama öl-müyor. Övgüleri, kameraların birbirleriyle yarışan sesle-ri onu iyice yüreklen-dirmiş. Zaman zaman kameranin iyice yaklaşması için dışarı kayıyor. Onun becerisinden, ateşli arzusundan ve bana olan nefretinden besleniyor-lar. O, vücudumu o kasvetli toprakta tepeden tırnağı sarsarken, ıgıllıklarına gülüyorlar.

Beni ancak gırtlğındaki son ses öldükten sonra bı-rakıyor. Ama bitmedi. Yüzümün, boş, dehşet içinde, ya-şamın çekildiğı, yere yapışmış yüzümün resimlerini isti-yorlar. O zaman gözlerimin arkasında yüzen hareketli siyah lekeler hariç her şeyin soyu tükeniyor.

Aceleyle çekip gidiyorlar, müzik uzaklarda gümbür-düyor.

Hemen hemen hiç tanımadığım bir kız gelip başıma dikiliyor. Utancı kapatmak için örtümü üstüme geçiriyor. Büyük ağacın tepesi gökyüzünün önünde sebatla dikili-yor, yapraklar yağmurdan hemen önce olduğı gibi mırıl mırıl. Sonra ormandan bir esinti geliyor, yağmuru muştı-layan serin bir rüzgâr tepeden tırnağı vücudumda gezini-yor, ipek gibi bacaklarımdan aşığı kayıyor. Yağmur gürül-tülü ıgıllıklar halinde ulaşıyor, dalga dalga inerek her şeyi yıkayıp temizliyor. Yağmur şiddetli, apansız ve merha-metli. Yağmuru Tanrı mı gönderdi, yoksa Yağmurcu mu? Tanrı yaşananlara şahitlik etti ve Mahşer Günü için her şeyi defterine kaydetti mi? Ah Tanrım, onu içimden te-mizle. Çok şey mi istiyorum?

Aşkın lisanını hiç öğrenebilecek miyim? Evimi bir daha göreceğ miyim?

Soyunduğumuz sırada emirin eşlerinden biri yatakhaneye geldi, regl olanların elini kaldırmasını istedi. Başka dört kişiyle birlikte elimi kaldırdım ama kan derecikler halinde bacaklarımızdan aşağı akarken bu apaçık ortadaydı zaten. Kullandığımız paçavralar emici değildi, onları tutturacak çengelliğnemiz de yoktu.

Kadın bize bakıp isimlerimizi ve hangi şilte de uyduğumuzu not alırken biraz utanarak ayakta dikildik. Ertesi akşam başka eller de havaya kalktı, onu takip eden gün sayımız dokuz oldu. Bu sayımın niye yapıldığını tahmin ediyorduk. Müstakbel kocalardan biri savaşta başarısını kanıtlamıştı, ödülü de çocuk taşımayan bir kızla evlenmekti.

Sabah görücüye çıkarıldık. Birbirimize sokulmuştuk, kadın ayrılmamızı söyledi. Genç adam aramızda gezindi ve bizleri, büyükbaş hayvanmışız gibi ölçüp biçti. Kısa boylu sayılırdı, yüzü kısmen açık, gözkapaklarından biri sarkıktı. Kimseye doğrudan bakmadı. Üçüncü turda benim durduğum yerde oyalandı, gülümsememi beklediğini anladım ama gülümsemedim. Sonra emirin karısıyla başka bir odaya gitti, biz de tedirginlik içinde bekledik, çünkü hangisinin daha kötü olduğunu kim bilebilirdi ki, tek bir adamın taleplerini karşılamak mı, yoksa her gece

bize saldıran altı-yedi adamın mı? Sonra kadın el işaretleriyle beni başka bir odaya çağırdı, yolda da şansımдан ötürü tebrik etti.

Beni oturttu ama adamla tek kelime konuşmadık. Yine de evlenecektik.

Sonrasında kadın bana gelin paramı verdi, dükkâna gidip bir şeyler almamı söyledi. Temiz, pamuklu bir örtü, hijyenik ped, arkadaşlarımla paylaşmak için bir paket bisküvi aldım.

Yatakhaneye geçtiğimde arkadaşlarım bana soğuk davrandı Seçilen neden onlar değil de bendim? Buki dokunsalar ağlayacaktı.

"Gelip seni bahçede bulurum," diye fısıldadım ama cevap vermedi.

Tören çok kısa ve basitti. Caminin yanında dikildim, emir dualarla Kuran'dan ayetler okudu, ben de arkasından tekrar ettim. Kocam törende bulunmadı.

Onunla buluştuğumda kulübemiz karanlıktı. Üstünde oturduğumuz yatak alçaktı. Ellerimi tuttu, şükranla iki avucunun arasına aldı. Sonra bana adını söyledi, tekrar ettim, ben de ona kendi adımı söyledim. Mahmoud. Maryam. Onu sevmediğimi biliyordum.

Bana bir duvak hediye etti, herhalde bir kasabadaki, önce yağmalayıp sonra yaktıkları dükkânların birinden almıştı. 'Burnuma yanık kokusu gelmedi. Kaç kız bir vitrinde bu duvağa bakmış ve ona sahip olmayı düşlemişti ve o hayaller şimdi neredeydi... Sonsuz bir hiçlik içinde hepsi. Peki ya o hayalleri kuranlar neredeydi?

Tereddütlüydü, diğer vahşiler gibi değildi, onu cesaretlendirmek zorunda kalacağımı anladım. Önce benim giysilerimi, sonra kendininkileri çıkardı, kör bir adam gibi ellerini vücudumun her yerinde gezdirdi, karısı olduğumu işte böyle ilan etti. Maryam. Mahmoud.

Dışarıda bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu, bir sonraki dakikayı ve ondan sonraki bir dakikayı daha erteleyerek orada otururken yağmur damlalarının çatının kenarındaki otlardan aktığını duyuyorduk. Ardından, portatif karyolaya girmeden önce yatağın altından bir şey çıkardı. Silah sandım, diğerlerinin çoğu neşeyle bize tecavüz ederken övünmek için silahlarını yanlarından ayırmazdı. Ama bu bir silah değil, aniden ışık saçan, madenî düğmeleri olan uzun bir kabloydı. Mor, mavi, morumsu kırmızı ışıklar zeminde, kapanmış gözkapagında, onunkini arayan elimin üstünde titreşiyordu.

Sabah işaretparmağıyla nazikçe dudaklarıma dokundu ve bana annesinin adını söyledi. Onome. En sevdiği insandı. Onu açlıktan ölmekten kurtarmak için katılmıştı tarikata. Örgüt savaştırmak için genç erkekler bulmak için köyleri daima didik didik araştırır, onlara büyük paralar vaat ederdi. Bir gece onun köyüne gelmişlerdi, o da kısa sürede ikna olmuştu. Parayı annesinin bulacağını bildiği ambara saklamış ama ona veda etmemişti.

“Yani onu öylece bıraktın mı?”

Komutanlarından biriyle konuşmuş gibi, “Artık buraya aidim,” dedi.

“Gözüne ne oldu?” diye sordum. Cevap vermeden önce bir an düşündü. Küçük bir çocukken köyünde Hristiyanlarla Müslümanlar arasındaki bir çatışmanın arasında kalmış, başka birine atılan bir taş kazara ona isabet etmiş ve gözkapagını yırtmış.

“Görebiliyor musun?” diye sordum.

“Seni görüyorum,” dedi.

İşimizin başına gittik, akşama kadar bir daha görüşmedik. Akşamleyin yemeğini verdim, o yerken biraz uzakta oturup seyrettim. Sonra ben yemek yedim. Sonra o namaz kıldı.

“Ama sen dinini değiştirmedin,” dedi.

“Hayır, değiştirmedim,” diye cevap verdim, ondan diğerlerinden olduğu gibi korkmuyordum.

Bazen günlerce baskına gidiyor, döndüğünde nereye gittiğini ya da çarpışmaların ne kadar kötü olduğunu asla anlatmıyordu. Yiyeceğe, dinlenmeye, rahatlamaya a  vaziyette dönüyordu. O zamanlarda, bir çarpışmadan dönüp diğerine hazırlanırken hayalperest biri gibi davranırdı, az konuşurdu, sanki iki dünyayı, iki benliğini birbirinden ayrı tutmak istiyordu. Marangoz barakasında çalıştı, yatağımızın üstüne konacak bir raf yaptı, feneri, benim kırık tarağımı, onun sakalını d zelittiği usturayı oraya yerleştirdik. Sakalını seviyor, onunla konuşuyordu.

Kampta kargaşa vardı. Bir kamyon gelmiş,  l ler caminin yanına dizilmişti. Kadınlara kocalarını arama izni verilmişti ama ağlamak yoktu. Bazı adamların yüzü uçmuştu, öyle ki kadınlar onları çizmelerinden ya da bir giysi parçasından teşhis etmek zorunda kalıyordu.

Mahmoud düşenlerin arasında değildi. Onu sevmiyordum ama ölmesini de istemiyordum.

Birkaç akşam sonra getirildi, kulübeye taşındı ve yatırıldı. Bir asker tepesinde bir fener tutuyordu, sallanan ışıkta sağ bacağını gördüm, kınktı, derisi y z lm ştu, içinden bir şeyler sızıyordu. Onu içeri taşıyan erkek hemşire birkaç merhem ve sargı bezi de getirmişti ama hava alsın diye yarayı açık bırakmanın ve Mahmoud’un yarayı kaşımasını engellemenin daha iyi olacağını söyledi.

“Ya bacağının kesilmesi gerekirse?” diye sordum.

“O zaman artık savaşta bir işe yaramaz,” dedi.

Loş ışıkta orada yattı, ulaşılamaz bir yerdeydi. Bazen kendi kendine konuşuyordu ama benimle konuşmuyordu. Yaşça büyüklerden birinin karısı pansumana geldi, ben dışarı gönderildim. Pencere deliğinden seyrettim. Kadının plastik bir tasta Mahmoud’un üstüne su

döküşünü izledim, tepeden tırnağa her yerine birkaç kez su döktü, sonra onu kuruladı, saçlarını, şimdi geceleri çekiştirip durduğu sakalını kuruladı. Ona et ve kemik parçalarından yapılmış çorba getirmişti. O kadar güçsüzdü ki çorbayı ağzından kaçıra kaçıra höpürdeterrek yudumladı. Kadının köyden getirdiği çiçeklerden demlenmiş çayı içti. Bu kadın gibi yaşça daha büyük eşlerin dışarı çıkmasına, sınırın ötesine geçmesine izin veriliyordu ama ben gitmek için hiçbir istek duymuyordum, çünkü dışarıdaki dünyaya tek bir bakışın kalbimi kıracağını biliyordum.

Yalnızlık çekerek ve istenmediğimi düşünerek etrafta dolaşüyor, eski arkadaşlarımdan birine rastlamayı umuyordum. Bir gün bahçelerde haki iş önlüğüyle Buki'yi gördüm, yüzünü buruşturmuş, bütün dikkatini yeni bir tarh açabilmek için ağaçların dolaşık köklerini sökmeye vermişti. İki kez doğruldu, yüzünü yerden kaldırdı ama beni gördüğünü belli etmedi. Ona çocuğum olacağını söylemek istedim ama bu mümkün değildi. Kimseye söylememiştim.

Haftalar geçmiş, Mahmoud hâlâ iyileşmemişti. Aklı gidip geliyordu. Kendi kendine ya da bir çocuk gibi kucığına oturtup sarıldığı o yaratıkla konuştuğunu duyardım. Yaratığın ne olabileceğine dair en ufak bir fikrim yoktu. Düğün gecemizi süsleyen küçük ışıkları çıkarmaya can atıyordum, bir akşam Mahmoud ışıkları getirmemi söyleyerek beni şaşırttı. Bacağı bir tabureye uzatılmıştı, cerahat topladığını görebiliyordum.

"Hayvanım ben... hayvan," dedi hararetle. Artık içinde tutamıyordu. Birliği, alındığı köyü yağmalamıştı. Mahmoud, üç askerle birlikte önden gönderilmiş, kutsal koruluktan geçmişti. Harap haldeki balçık kulübeler sessiz bir uykudaydı, annesi de onlardan birindeydi. Birkaç dakika içinde bütün köy yerle bir oldu. Kuzeni kaçmaya

çalışmış, komutan sıvıştığını görünce de yakalanmıştı. Bunun üzerine, Mahmoud'a kuzenini bıçakla öldürmesi emredilmişti. "Bıçağı üç kere çevir," demişti komutan, Mahmoud da kereste yontar gibi üç kere çevirmişti.

Sonra zihni çatırdadı, saçma sapan konuşmaya başladı, bilmem hangi tanrının dokuz kızından ve uçurulmuş bir kafa görüntüsünden bahsediyordu. "Kesik bir kafa vahşi ve kan damlatan bir şeydir." Tuttuğu şey oydu, haftalardır konuştuğu, kollarıyla sardığı yaratık oydu.

"Mahmoud sus, yoksa seni vuracaklar!" Söylediklerini duyacak olurlarsa dışarı çıkarılıp kırbaçlanacağını ya da daha beterinin yaşanacağını biliyordum. Onu susturmayla çalışıp durdum. Kesik bir kafa çılgın ve kan damlatan bir şeydir. Bu hezeyandan asla geri dönmeyecekti.

"Çocuğum olacak ve ikimizi de vuracaklar," dedim. Bunu duyunca sarsıldı. Abuk şabuk konuşmayı kesti, yatağın altındaki plastik torbayı getirmemi söyledi. Torbada katlanmış gazeteler vardı, gazetelerin içinde de para dolu zarflar. Başarılı baskınların ardından onlara verilen paraydı bu, böylece özgür oldukları fikri aşılanıyordu ama özgür değillerdi. Banknotlar kirliydi, yıpranmıştı. Et kokuyorlardı. Saymadım.

Bir tomarı havaya kaldırıp, "İyi de özgürlük parası bu," dedim.

"Sakla... Kimseye söyleme," dedi, bir zamanlar nasıl olduğumuzun solgun hatırasıyla yanağımı okşadı.

Sonra gülmeye başladı, delice, ölçsüz kahkahalar. Aklına bir şaka gelmişti. Cesaretinin ödülü olarak kamyonun önüne, şoförün yanına oturmaya davet edilmişti, böylece kampa döndüklerinde silah arkadaşları onu kahraman olarak karşılamıştı.

Karıkoca olarak son defa birlikteydik.

Sancılar sabahın erken saatlerinde başladı. Mahmoud orada değildi. İhanetini itiraf ettiği geceden beribenden uzakta yaşıyordu. Kampı çevreleyen duvarın yakındaki bir kulübede, artık savaşamayacak diğer nöbetçilerle birlikte uyuyordu.

Doğum sancılarım başlayınca kadınlar çağrıldı. Tarikatın ele geçirdiği köylerden kadınlardı, bebek doğurtma becerileri sayesinde zarar görmemişlerdi.

Grupta hepsi silahlı dokuz kadar kadın vardı, silahlarını indirdiler.

Çatısı saman kaplı açık bir alandı, yerde bez görevi görecek boş pirinç çuvalları, bir köşede de dolu çimento torbaları duruyordu. Kadınlar çeşitli şeyler getirmişti, paçavralar, kova kova su, güzelce tıraşlanıp temizlenmiş küçük çubuklar ve demet demet yaprak. Yaprakların hem alnıma konacak bir lapa yapmak hem de sancılar dayanılmaz olduğunda içmem için çay demlemek üzere getirildiğini sonradan öğrendim.

İzlenecek en iyi yolu kendi aralarında tartışıyor, konuşuyor, gülüyor, koşuşturup duruyorlardı. Rashidah isimli bir kadın dudaklarını ıslattı, cesur olmamı söyledi.

Savaşçılar çoktan avluya çıkmıştı, beklentiyle havaya ateş edip duruyorlardı. Kadın esas kutlamanın do-

ğumla birlikte yapılacağını söyledi, tabii çocuk erkekse. Müstakbel bir savaşı. Çocuk kızsaa havaya daha az ateş ediyor, kutlama yapılmıyordu.

Sancılar kötüleşmeye başladı, Rashidah ağırımı hafifletmek için tıraşlanmış çubukları bir tencereye sokup üzerime su serpti. Bazıları yarı çıldırmış haldeydi, bağıra bağıra dualar edip efsunlu sözler söylüyorlardı. Ne zaman bir kükreme koyuversem öfkelenen kadın saçlarımı yakalıyor, bunun bir annenin görevi olduğunu söylüyordu. Etrafta koşuşturuyor, birbirleriyle tartışıyorlardı, sonra biri doğumu hızlandırmak için göğsüme taşlar koydu. Dışarıda yaktıkları ateşte biberler ısıtıldı, sonra sıcak bir macun halinde yüzüme sürüldü. Boğuluyordum. Hapşirmaya başladım ve beni dışarı çıkarmaları için yalvardım.

İçimdeki su patlayıp sel gibi boşandığında her şeyin kolaylaşacağını düşündüm, Babby çözölüp bir balık gibi yüzerek içimden çıkacak, sonra yerde debelenecekti.

Çimento torbalarının üstüne taşınıp kalçam yukanda kalacak şekilde yatırıldım. Sanki testereyle ikiye biçiliyordum. Bebeğin kafasının tepesini madenî bir çember gibi hissediyordum, dışarı çıkmaya karar veriyor ama sonra geri çekiliyordu. Bu defalarca tekrarlandı. Kasılmalar arasındaki süreyi sayarak parmağımı yukarı kaldırmam gerektiğini söylediler. Onlar da ayaklarını yere vurarak sayıyordu. İçtiğim çay beni serseme çevirmişti. İkınmam için bağırıyorlardı, sonra kadınların ikisi bebeğin başını dışarı çekmek için ellerini içeri kaydırđı. Omuzların beni yarak kendilerine yol açtığını hissettim, önce biri, sonra diğeri, ondan sonra bebeğin avaz avaz ağladığını ve öfkesini doğduğı bu berbat yere boşalttığını duydum.

Islak bir şarıltıyla dışarı çıktı, göbek bağı kesilip bağlanınca görmem için havaya kaldırıldı. Kızdı. Kederli bağışmalar duyuldu. "Erkek çocuk değıl." Görevleri

doğumu ilan etmek olan iki kadın ellerinde siyah birer paçavrayla kapıya gittiler, öfke kendini hemen gösterdi. Tezahürat yapılmadı, sadece tek tük birkaç silah sesi ve adamların dağılırken çıkardığı gürültüler duyuldu. Mahmoud'un nerede olduğunu bilmiyordum ama her neredeyse, kavuşacağını düşündüğü şeref kaderinde yazılı değilmiş. İçimden kan sızıyor, onu sessiz akıntılar halinde küçük kan pıhtıları izliyordu. Çimento torbaları zarar görmesin diye yeniden yere taşıyorum. Ardından, Rashidah ağzıma bir parmak mısır tıkıp çiğneyip yutmamı söyledi, çünkü çocuğun süte ihtiyacı olacaktı.

Bazıları, plasenta yapışıp kaldığı için şikâyet ediyordu. Açlıktan ölüyorlardı. Plasentayı parça parça çıkarmalarını, sonra yere oturup yemelerini seyrettim. Diğerleri silahlarını almış gitmeye hazırlanıyordu. İşleri bitmişti.

Biber lapasının başındaki acuze, oradan ayrılmadan önce bütün kanları temizlememi söyledi. Rashidah bir an geride kalıp oyalandı, bir torbadan içinde biraz yağ olan bir şurup kavanozu çıkardı. Fitili de vardı, ucunu yağa batırıp tutuşturdu.

İlk defa çocuğumla yalnız kaldım. Ağlayışında biraz açlık, biraz da başka şeyler vardı. Göğsümü dövdü. Becerebilse, süt niyetine kanımı içeceğine inandım. Bir çanakta bırakılmış suyla dudaklarını ıslattım. Tükürdü. Onu kucaklamaya çalıştım ama kollarımın arasından kaydı.

Biri gelsin diye dua ettim ama kimse gelmedi, Mahmoud bile. Belki de buraya gelmekten men edilmişti. Bebeği kucağıma almaya dahi korkuyorum. Tesadüfen dışarıdan geçenlere seslenerek uzak köşelere kaçıyorum.

Daha sonra, ne zaman bilmem, emekleyerek bebeğin olduğu yere gidiyorum. Bana bakıyor, beni inceliyor. Boş gözlerle.

Bir feryat, bir ılık, sonra dünya tersine dönüyormuş gibi bir gümbürtü. Ordumuz bizi kurtarmaya gelmişti.

Çok yukarılarda olduğu için uçağı göremiyordum ama puslu karanlığın içinden dalga dalga şimşekler süzülüyordu, bütün avlu bir renk cümbüşü. Henüz şafak sökmemişti.

Sanki bunu önceden prova etmiştim. Ne yapacağımı biliyordum. Çocuğumu kaptım, sırtıma koydum, kaçış parası olan örtüyü aldım. “Koş. Koş.”

Ateşten toplar avluda havada dönüyor, siperlerindeki militanlar ateş ediyor, bir sonraki bombardımanı engelleyemiyorlardı. Bize ayrılan sığınaklara gitmemiz için emirler yağdırılıyor ama kimse bu komutlara kulak asmıyordu. Dumanın ve katliamın içinde koşuyordum, yangın istikametine doğru koşuyordum ama tuhaftır, zarar görmüyordum.

Yarı yolda Buki'yle karşılaştım, birlikte koşarken kolumu yakaladı. Evlendiğimden beri konuşmamıştık ama artık bunun önemi yoktu. Ölülerin ve ölmekte olanların üstüne basmak zorundaydık. Orada burada yatan kızlar, çığlıklar, çığlıklar. Bisikletler, dizüstü bilgisayarlar, buzdolapları, şemsiyeler, yatak yayları, hepsi havaya fırlıyor ve sonra birbirlerine dolanıp tuhaf yığınlar halinde ölülerin

üstüne düşüyorlar. Alev alev yanan, nefret uyandırıcı o cehennemde son gördüğüm manzara, her yere paramparça dağılmış, beyaz kılıç sembolü siyah bayrakları oldu.

Mahmoud nöbetteydi. Bacağı kesildikten sonra artık savaşıç olmağı için bu göreve atanmıştı. Sadakatsizliğini itiraf ettiğı geceden beri benimle konuşmamıştı. Nöbetçi kulübesinin yanındaki bir kulübede uyuyordu, tamirci Musa'yla vardiyalı nöbet tutuyorlardı. Çocuğı hiç görmemişti. Bebeğı adını ben koymuştum. Babby.

Mahmoud, "Gidin, gidin," diyordu, Musa önümüzü kesmeye çalıştı ama Mahmoud ona öyle sert bir yumruk indirdi ki adam sendeledi.

Dışarıdaydık.

Bir hendeğin üzerinden, doğruca ormanın ilk sınırına. Hava karanlıktı, ağaçların yukarıda birleştiğı yerler daha da karanlıktı. Patikalar ve bayırlar engebeliydi ama biz hiç bilmediğimiz bir hızla koşuyorduk. Sırıkla atlıyor gibiydik.

Uzun bir mesafe koşuktan sonra bir ağaç örtüsünün dibine serildik. Altımızda eski, çamurlu yapraklar, üstümüzde yeşil yapraklar, kalplerimiz gümbür gümbür. Babby uyuyordu, sanki ölmüştü. Konuşamıyorduk. Karnı kestane renkli bir kuş yerde durmuş bize bakarken durmaksızın cıvıldıyordu. Gözlerimizden iri iri yaşlar yuvarlanıyordu. Nihayet Buki, "Özgürüz... Özgürüz," diye fısıldadı. Uzun bir süre önce, üç kız o sabah gelin olarak satılmak üzere götürüldüğünden beri özgür kelimesi dudaklarımızdan dökülmemişti. Yapraklardan hâlâ sular akıyordu, yeniden vaftiz edilmek, yıkanıp temizlenmek için yüzümüzü yapraklara doğru kaldırdık. O ağaçlardan akan sığınak, altında oturduğumuz demirhindi ağacından o kadar farklı, o kadar merhametli ki.

Biraz kendimizi kaybetmiştik. Nemli, yosunlu ağaç kabuklarını öptük, alınlarımızı minnetle onlara bastırdık.

Buki bahçede sakladığı omuz çantasından bir şeyler çıkardı. Kendi girişimciliğine gülümsüyordu. Ordumuzun geleceğine ve oradan kaçıp gidebileceğine baştan beri hep inanmıştı. alabildiği şeyleri her gece saklıyor, emirin özel bahçesindeki sarnıtan mutlaka bir şişe su dolduruyordu.

Fındıkları, bir avuç tohumu, bir parça da ekmeği vardı, ekmeği üçe böldü. Bizi yukarıdan gözlemleyen biri için kayıp ve önemsiz görünebilirdik ama kendi gözümüzde birer kahramandık. Babby ekmeğ parçasını ağzına alıp emdi, tek gıdası oydu. Yastık yapmak için tutam tutam ot ve yosun yolduk, çünkü bu ağaçların kökleri dört bir yana yayılmıştı, sert ve budaklıydı. Buki ve Babby derin bir uykuya daldı ama ben uyuyamadım. Bizi yeniden yakalamak için ormandan gelecek kamyonların sesine kulak kabartıyordum. Sonra yarı uyur halde, bombalanan o avludan geçiyorum, ölülerini gömmek için yerden kaldırdıklarını görüyorum. Serseme dönmüş, kafası karışmış arkadaşlarımı görüyorum, etrafta yürüyor, kimi ya da neyi aradıklarını bilmeksizin, bu bombardmanın bedelini vücutlarıyla çok ağır ödeyeceklerini içten içe sezerek bir şeyler arıyorlar. Derin uykuda rüyamda Mahmoud'un parçalanmış cesedini gördüm, bütün sorumluluklarından azade, annesi ve kafası kesilmiş kuzeniyle kavuşmuştu.

Gece aniden geldi, gölgeler önce uçuşuyordu ama sonra yoğunlaşıp kalınlaştı. Hava hışırtılar, kazıntı sesleri, ciyaklamalar ve gecenin doğurduğu dehşetlerle doluydu. Buki yiyecek aramaya gitmişti. Uzun süredir yoktu. Benim düşüncelerim de karanlıktı. Yalnızdım. Ya geri gelmezse diye düşündüm. Ya kıvrıla kıvrıla her yere ve hiçbir yere giden o patikalardan birinde yolunu kaybederse? Ya asfalt yola hiç varamazsak? Babby'yi

kucakladım. Kimin anne, kimin çocuk olduğunu anlamak gücü.

Buki incecik dallarının ucundan sarkan hurmalarla dönerken neşeyle, "Hadi," dedi. Ayakta yedik. "*Dabino. Dabino.*" Tıkındık. Babby'yi ağızdan ağza besledim. İlk defa tatlı bir şey yiyordu. Daha fazlası için salyasını akıttı. Daha fazlası. Onu yeterince sevmemiştim. O kalpsiz ebeler tarafından doğurulduğu andan itibaren ne kadar acımasız, berbat bir hayatı olmuştu.

Planımız geceleri yürümek, adımlarımızı biner biner saymaktı. Bunu köyden ara sıra gelen bir bahçıvan söylemişti Buki'ye. Ama Buki adımlarımızı saymak yerine şarkı söyleyeceğiz dedi. Şarkının sözlerini kolayca, fütursuzca hatırladı.

Mary eve geldi ooo,
Annesi dedi "Neyin var?"
Mary dedi, "Ateşim var."
Anne çağırdı doktoru,
Doktor dedi, "Ateşi var!!!"
Anne biraz su ısıttı ooo,
Mary banyoya girdi ooo,
Sıcak su, sıcak su,
Mary'yi öldürüverdi!!!
Sıcak su, sıcak su,
Mary'yi ödürüverdi!

En düz olduğunu düşündüğümüz patikayı takip ediyorduk ama bunu nasıl anlayabilirdik ki? Kendi ellerimizi bile göremiyorduk. Bir araya toplanmış kocaman ağaçlar, düşmüş dallar, sarkan dallar, ayaklarımızı yırtan dikenli çalılar etrafı daha da karartıyordu.

Birden adımlarımın arasından tüylü bir şey geçiverdi. Pençelerini, uzun tırnaklarını, kuyruğunun kamçı darbe-

sini hissettim, ciyak ciyak bağıırıyordu. Ben de feryadı bastım. Sonra bir hayvanın kükremesi duyuldu, etraftaki bütün hayvanlara ikaz niteliğinde bir intikam kükremesi. Hayvanlar cevap verdi. Belli ki yaratık bir tuzağa yakalanmıştı, diğer hayvanlar da buna tepki gösteriyordu. Kuşlar telaşla yuvalarından uçtu, bazılarının yavruları ağızlarında daydı. Büyücek bir hayvan arka ayaklarında ağır bir kapana sürükleyerek yanımdan geçti. Buki yanımda değildi. Önden gitmişti. Babby'yi sırtıma sıkıca bağlarken yüzüstü düştüm, sulu çamurdan ibaret olan toprağa tutunmaya çalıştım. Yapraklar hâlâ titriyordu ama onun dışında ortalık aniden yağmalanmış gibi sessizdi. Çaresizce ağlıyordum. Buki çok uzun gibi görünen bir sürenin ardından geldi. O da çamura bulanmıştı.

Ortalık benim çığlığım yüzünden birbirine girdiği için, "Özür dilerim," dedim.

Buki, "Bir daha gece yürümeyeceğiz... Kurda kuşa yem olacağız yoksa," dedi ve bizi ayağa kaldırdı. Puslu bir ayın lekeli ışığında birbirimize sımsıkı yapıştık ve sonra ilk adımlarımızı attık, balçığın içinde yürüyorduk, sonunda devasa kayaların arasında uzanan bir patikaya geldik. Kayalıklar, büyük bir alana yayılan geniş bir kaya platosuna açılıyordu. Üzerinde otlar bitmişti, sığınacak derin kovuklar da vardı. Gecenin geri kalanını burada geçirecektik.

Derin bir uykuya dalmama rağmen, *şimdi dinleniyoruz, devam etmek için cesaretimizi topluyoruz* diye düşünüyordum.

Rüyamda evimizin çatısının ambarla birleştiği yeri gördüm, kesilmiş mısırlar kurusun diye yere serilmişti. Mısırı dövmek için vaktinde evime varabilecek miyim?

Hemen sonraki rüyada annem kalabalık bir pazarın orta yerinde bir sandalyede oturuyor, kucağında bir tabak yemek var. Utanç içinde. Eski püskü, kolsuz, kahverengi bir elbise giymiş. Ama sen kahverengiyi hiç sevmezsin ki, diyorum. Elbisenin sadaka olarak verildiğini söylüyor. Demek benim evden ayrıldığım zamandan daha yoksuluz. Bir polis annemden adımı, soyadımı ve yaşıma doğrulamasını istiyor. Annem cevap vermeye başlarken telaşlanıyor, tabak kucağından düşüyor. Sıçrayarak uyanıyorum. Bir şey göğsümü dövüyor. Babby, yumrukları göğsümde, vura vura açmaya çalışıyor. Bana yalvarıyor sanki, *çok az süt olduğunu biliyorum, hiç olmadığını biliyorum ama kucaklanmak istiyorum*, diyor. Onu sıkı, sımsıkı kucaklıyorum. En çok içime dokunan iç çekmesiydi, öyle dertli, öyle hüznü bir sesti ki, çok yaşlı, üzgün biri gibi. Parmağımı yüzünde gezdirdim, teni ipek gibi ve nemliydi, gündüzleri gizlenen bir akşam çiçeği. Sonra iki parmağımı ağzına sokup dişetlerinde gezdirdim, sütdişlerinin çıkacağı yerleri yokladım.

“Her şey daha iyi olacak,” dedim. Anladığına inanıyordum. Çocuklara has sezgisiyle olup biten her şeyi anlıyor gibiydi.

Sabah pusu yerde süzülüyordu. Yürüyüp içinden geçtik. Üstüne bastık. Uykumuz bizi bir amaca yöneltmişti. Durgun, kara bir suyun ıslak bir delikten dışarı süzüldüğü bir açıklığın yanından geçtik, su içilemezdi. Buki aşağıdaki vadide mutlaka küçük bir göl ve ırmak bulacağımızı söyledi. Rüyasında okul günlerini ve onlara her cuma bir fabl okuyan iyi kalpli öğretmenini görmüştü. Uykusunda, masalın sözcükleri tam da duyduğu şekliyle gelmişti aklına.

Uban da dansa. Babalar ve oğullar:

Bir zamanlar, yeni ektiği tarla bazı hayvanlar tarafından mahvedilen bir çiftçi varmış. Çiftçi bir akşam, bu yağmacı hayvanlar için bir tuzak kurmuş, bu sayede biraz yiyecek yakalamayı umuyormuş. Ertesi sabah tuzığa bakmaya gittiğinde ağın altında altı keçi, bir de köpek bulmuş. "Sana yalvarıyorum, beni serbest bırak," diye bağırmış köpek. "Ben ekinlerenden hiç yemedim, sana bir zararım dokunmadı. Zavallı, masum bir köpeğim, sen de görüyorsun ey hürmete layık baba..." Ama çiftçi, köpeğin sözünü kesmiş. "Söylediklerin doğru olabilir, kabul ediyorum ama seni ekinlerimi mahvedenlerle birlikte yakaladım, yakalandıklarınla birlikte cezayı çekmelisin."

Çok tuhaf bir şeye rastladık. Çok az suyu olan bir dereciğin kenarındaydı, kalan suyu da sazlıklar emiyordu. Ortada taşlar vardı, sıkışık düzen bir araya getirilmiş siyah beyaz taşlar. Örümcek gibi incecik bir adam, devrilmiş bir kütüğün üstünde oturuyordu. Kirli bir çarşafa eski bir sabahlık gibi sarınmıştı, güneşten korunmak için başında da plastik bir torba vardı. Elinde boş bir şişe tutuyordu, ona bir çocuğun muhtaçlığıyla sıkı sıkı yapışmıştı. Önce ölü sandık ama sonra kazınmış kafatasından dışarı dik dik bakan gözleriyle bizi gördü. Saygılarımızı sunmak için diz çöktük ama öyle bir şey istemiyordu, biz de ayağa kalktık.

"Buralarda hiç köy var mı amca?" diye sordu Buki. Bunu üç kere tekrarlaması gerekti. Adam soğuk, küçümseyici bir bakış attı ona.

"Sadece evimize gitmeye çalışıyoruz amca," dedi Buki yalvaran bir sesle.

Adam, "Şu yanda," dedi ve kemikli bileğini sallayarak bizi başından savdı.

Yakınlarda yıldırım çarpmış bir ağaç vardı. Üstünde tek bir tomurcuk, tek bir yaprak yoktu. Dalları ağarmış-

tı, altında da bir hayvan leşinin iskeleti duruyordu. Kokmuyordu.

Aşağı doğru yolumuza devam ederken, Buki koruluğa benzeyen bir şey gördü, bakmak için koştu. Biri ya da belki doğanın kendisi, burada bir meyve bahçesi yetiştirmeye çalışmıştı. Yere sarkan ince dallardaki mango hevenkleri küçük, yanak yanağaydı. Memleketimizin pazarlarındaki mangoların kırmızı parıltısı, altın kabuğu bunlarda yoktu ama yine de yedik. Turşu gibi ekşi bir tatları vardı.

Sonra Buki, Babby'yi kucağına alıp yiyecek daha iyi bir şeyler aramaya gitti.

Muazzam bir ağaçtan, daha küçük üç ağaç filizlenmiş ve gövdesinde açık bir ağız gibi duran kocaman bir oyuk bırakmıştı.

"Yapma," dedim ama Buki'nin eli kovuğa dalmıştı bile, karıştırıyor, yakaladığını dışarı atıyordu, dal parçalarını, ölü yapraklar, kış uykusuna yatmış bir kuştan geriye kalan tek şey kahverengi bir gaga. Son olarak pelte gibi bir maddeden iri parçalar çıkarıp havaya kaldırdı. Işıktaki, sarı tonlardaki bir kolyenin iplerine benziyordu. Tadına baktı. Ben de aynısını yaptım. İlaç gibi bir tadı vardı. Babby ona verileni tükürdü. Buki onu kollarına aldı, beraber ava çıkacaklarını söyledi. Oyuna benden daha meyilliydi, Babby'nin onu daha çok sevmesine gizliden içerledim. Bir ağacın kurumuş kabuğunun derinliklerinde, nefis bir turta tadı ve mayhoş bir meyve suyu damlacıkları içeren kehribar rengi kapsüller buldu.

Epey yakın zaman önce terk edilmiş bir ordu kampıydı. Etrafa saçılmış eski giysiler, çoraplar, mermi kovanları gördük. Bir de yanında metal kepçe bulunan bir su çukuru vardı ama içinde su yoktu. Buki vanayı çevirdi,

bekledik, bir şırıltı duyduk, sonra toprağın hazinelerinin derinliklerinden güröl güröl su fişkırdı. Kepçe kepçe içtik.

Arkada, herhalde bir zamanlar hayvanların tutulduğu bir binanın yıkıntılarıyla açık bir verandaya çıkan bir müstemilat vardı. Veranda kutularla dolu, metal kutular, üstlerine parlak gümüş harfler işlenmiş: HÖ. Hazır öğün. HAZIR ÖĞÜN.

Kutuları birbiri ardına açıyoruz ama hepsi boş. Ama bir şey Buki'ye vazgeçmemesini söylüyor, sonra Buki içinde yine gümüş harflerle, "Fasulye ve sosis" olduğunu söyleyen bir torba bulunan, polietilen bir keseyi sallayarak geri dönüyor. Nasıl kullanılacağını açıklayan bir karton var. Bir tarafa sarkan bir ipin çekilmesi gerekiyor, doğru yapıldığı takdirde dış torbanın açılacağını ve içerdeki sıcaklığın donmadan arzu edilen ısıya ulaşacağını öğreniyoruz. Yirmi dakika pişme süresi tanımamız gerekiyormuş. Ama riski göze alamıyoruz. Bir sürü terslik çıkabilir. En iyisi soğuk yemek. Buki üst taraftaki katlanmış parçayı yırtıp açıyor ama iç torba çok sıkı mühürlenmiş. Dışlerimizle deniyor, ısırıp kemiriyoruz, sonunda Buki bir taş kapıp torbada delikler açıyor. O delikleri açarken incecik buz kıymıkları dökülüyor dışarı. Fasulyeler domates sosunda, kalın mı kalın sosisler de küçük lokmalar halinde doğranmış. Tıkınıyoruz. Gece görüş gözlükleri bulduk, onları takıp subaylarla hayali konuşmalar yaparak dolandık. Delişmen halimizi gören Babby de oynamak istedi. Uyku havasında değildi hiç. Çocukça geveleyip duruyor, onu havaya kaldırmamız için ellerimizi tutuyordu. O kadar uyanıktı ki ona sırayla bakmak zorunda kaldık.

Buki bir taş aldı, bir eline sakladı, benim seçmem gerekiyordu. İlk uyku saati bana düştü, geniş yakalı eski bir ordu parkası buldum, iyice sarındım.

Ertesi sabah yola devam ettik, neşeli ve azim doluyduk, ta ki bir fırtınaya yakalanıp dört bir yana savrulana dek. Bir çöl rüzgârı esti, döne döne havalanan kumlar çılgın bir hiddetle girdap oluşturdu. Birbirimize sesleniyor ama hiçbir şey duyamıyorduk. Babby, iyi bağlanmamış valiz gibi sırtımdan kayıyordu. Buki'nin bana seslendiğini hayal meyal hatırladım ama iş işten geçmişti. Karanlık bir bölmeye kaydım. Beni kurtarmaya çalışırken Buki de kaydı ve çöken çukura düştü. Haykırışlarımız kum dalgaları arasında yutuldu gitti. Buki tırmanmak mümkün mü diye çukurun duvarlarını yokluyordu ama eline üstünde tutam tutam otlu toprak parçaları geliyordu.

Kumla çamurun karışıp birazcık daha sağlam bir dayanak oluşturduğu bir duvar buluyor. Üzerinde oyuklar açıyor, içine girecek büyüklükte değil, sadece ayaklarını koyup tırmanmasını sağlayacak küçüklükte oyuklar. Toplam dört oyuk açıyor. Önce o gidecek, sonra ben Babby'yi yukarı göndereceğim, en son da ben çıkacağım.

"Mecburuz." Tek söylediği bu.

Ayak başparmağını ilk oyuğa yerleştirmesini seyrediyor, topuğunun korkulu titreyişini görüyorum. İkinci basamağa uzanıyor, başarıyor, dört adım sonra duraklıyor. Sirkte gergin bir ipin üstünde gösteri yaparak seyircileri eğlendiren biri gibi dururken neşeli görünmeye çalışıyor. Duvarı tırmalamaya başlıyor, dikkatli hamlelerle sürünüyor, sonunda kenara varıp kendini yukarı çekiyor ve aşağıya sesleniyor. Sırada Babby var. Örtümü çıkarıp bebeği sımsıkı içine sarıyorum. Parmaklarımın ucunda yükseliyorum, biraz daha, biraz daha, Buki de onu yakalamak için iyice uzanıyor. Babby'yi yakaladığı anda çığlık attığını duyuyorum, bir hayret çığlığı.

Şimdi sıra bende. Kapıldığım dehşetten utanıyorum. Önce ilk basamağa, sonra ikincisine tırmanıyorum, el yordamıyla üçüncü ve dördüncü basamakları arıyo-

rum. Orada tüneyip kaldığım sırada korkunun diğer yanındaki bir şey beni yüreklendirip ilerlemeye teşvik ediyor. Tek istediğim Buki'nin parmak uçlarının benimkilere dokunması, böylece güvende olduğumu anlayacağım. Aptalca bir şey yapıyorum. Zihnimin bu işte bir rolü yoktu, her şey içgüdüydü. Geri kaydım.

Beni yarı yola kadar getirebilmek için durmadan yukarı çeken Buki'nin nefesinin kesildiğini duyuyorum. Parmaklarımla tırmaladığım kumdan duvar parça parça dökülüyor. Boşluğa tutunuyorum. Bu duvarların çökmesi şimdi an meselesi. Buki artık bağırıyor, nefesi kalmamış, sadece çekiyor, çekiyor, sonunda alnım kenardan yukarı çıkıyor, toprağı ısııyorum. Rüzgâr dinmiş. Buki tepemde dikiliyor, bitkinlikten eli ayağı tutmuyor.

Nihayet, "Özür dilerim," demeyi başarıyorum.

"Buradasın," diyor gülümseyerek.

Anlayışın, hissetmenin ve bağışlamanın en güzeliydi bu.

Her yerimiz kuma bulandığından yıkanacak su bulmamız gerek. Uzun süre taban tepiyoruz, nihayet yanında bir telin ucundan sarkan bir sukabağı duran bir su birikintisine denk geliyoruz. Önce içiyoruz. Tadında kil ve pislik var. Susuzluğumuz o kadar fena ki yine de içiyoruz, höpürdeterek içiyoruz. Babby de öyle içiyor. Sonra onu yıkıyoruz, ardından sırayla vücudumuza su çarpıyoruz. Örtülerimizi yıkayıp kuruması için bir ağaca asıyoruz.

Bir süre oturduktan sonra gökyüzünde aniden bir şey duyuyoruz. Uzaktan gelen arı vızıltısı gibi zayıf bir ses. İncil'deki ilk kadın ve ilk erkek gibi çıplağız. Ara sıra görebildiğimiz makine, planör gibi dikkat çekmeden ilerliyor. Bulunduğumuz tarafa dönüyor. Militanlar olmadığını biliyoruz, çünkü onların uçağı yok, bu yüzden

mutluluktan pervasızca sıçrayıp duruyoruz. Örtüleri ağaçlardan çekip deli gibi, neşeyle sallıyoruz. Uçak ağaçlardan oluşan bir şeride, neredeyse tam üstümüzdeki bir açıklığa doğru dalıyor. Bağarmaktan sesimiz kısılıyor. Sonra uçağın inmesini, adamların ellerinde çarşaf lar ya da battaniyelerle dışarı fırlamasını beklediğimiz anda umutlarımız yerle bir oluyor. Uçak buluttan bir tentenin altında yan dönüyor, sonra öbek öbek olmuş bulutların altına dalıp ilk görüldüğü yerden uzaklaşarak kayboluyor. Bizim için gelmemiş. Buki gördüğümüz şeyin *dron* olduğunu hatırladı. Dünyanın dört bir yanındaki ülkeler, casusluk yapmak için diğer ülkelere gönderiyordu bunları. Uydu aracılığıyla yabancı bölgelere yollanmak üzere bilgi toplayan makineydi sadece.

“İçinde kimse yoktu,” dedi.

“Peki niye geldi?”

“Bugünlerde gökleri tarıyorlar... Yeni bir savaş taktiği.”

“Ama bizi gördü?”

“Biz onlar için bir hiçtik.”

Ellerimiz ürkek vücutlarımızda, kendimizden utanarak öylece dikildik.

Bir virajı döndük ve bir daha asla görmeyeceğimizi umduğumuz bir şey gördük. İhtiyar adam gitmişti, derecik neredeyse kurumuştu, taşlar sıcaktan kavruluyordu. Sazlıklar susuzluktan sararmıştı artık. Buki küplere bindi. Kendini suçluyordu. Nasıl böyle yoldan sapabilirdik.

“Kavga etmemeliyiz,” dedim.

“Kavga etmiyoruz,” dedi. Sonra yıldırım çarpmış ağaca gitti, kalan son dalı koparmaya kararlıydı. Dal kopmak istemiyordu. Buki çekti, uğraştı. Parmakları kanayana dek inat etti. Sonunda kopan dal bir çubuktu, uçların-

daki etli kısım beyaz ve kıymık kıymıktı. Buki çubuğu sağa sola savurdu, sövüp saydı.

“Düşünelim,” dedim.

Buki ters ters, “Neyi düşüneceğiz?” dedi ve çekip gitti.

En fenası her şeyin aynı olmasıydı, aynı kocaman ağaçlar, aynı ağaç tepeleri, aşağı parça parça süzülen ışık, aynı dikenli çalılar, aynı gölgesiz, kavrulan toprak ve su-suzluktan resmen ölmek üzere olan biz. Kaçtığımızdan beri bu orman, şu ağaçlar, tepemizdeki gökyüzü hiç bu kadar yabancı, bu kadar kötücül, bu kadar acımasız ve bize karşı bu kadar kayıtsız görünmemişti, yok oluşun kıyısındaydık ve bunu biliyorduk.

Buki döndüğünde, gözlerinin ağlamaktan şiştiğini gördüm. Yere bakıyor, çubuğunun ucuyla toprağa çizgiler çiziyordu.

“Ne yapmak istiyorsun?” diye sordu.

“Devam etmek istiyorum,” dedim.

Sessizlik içinde yürürken, bir akşam geç saatlerde içine süzüldüğümüz bir mabet geldi aklıma. Bir korulukta gizli, küçük bir yapıydı, kapısı kilitli değildi. Parmak uçlarımızda yürüyerek girdik içeri. Her şey allak bullaktı. Havada asılı bir yanık kokusu vardı, toprak kaplar kırılıp etrafa dağılmıştı. Yanıp kararmış tavuk bacakları, rengi bozulmuş horoz ibikleri gördük. Resimler tahrif edilmişti. Buki mabedin yakılıp yıkıldığını söyledi. Burasının, ağaca tapanların gecenin köründe gizli ayinleri için geldikleri yer olduğunu anladı. Kötü olmadıklarını söyledi, iyi insanlardı ama yine de biri onlara zarar vermek istemişti. Bizimkinden farklı bir tanrıya tapıyorlardı ama öldürmüyorlardı.

Dışarıda kuşlar ağaçların arasına saklanmıştı, sinek-kuşları küçük yüreklerini parçalarcasına ötüyordu.

Ağaçlara tapanları kastederek, “Belki geri gelirler,” dedim.

“Gelmeyecekler,” dedi korkunç bir kesinlikle.

Zorlu yürüyüşün, dikenlerin, açlığın ve öfkemizin ardından uzlaşıyoruz. Mutluluğu görüyoruz. Orada bizi bekliyordu, yabani otların boğduğu küçük bir harabe, çatıdan siyahımsı sazlar fışkırıyor. Biri daha az önce üstünden kalkmış gibi, kırık bir sandalye dışarıda bırakılmıştı. Kapı, menteşelerinden çıkmıştı.

Burayı bulan Buki'ydi. Ben Babby'yi beslemek için durmuştum. Aniden, bir ağaç barikatının arasından seslendiğini duyuyorum, son zamanlarda çok suratsız olduğu için coşkusuna şaşıyorum.

Eşikte durduk, başta ne yapacağımızı bilememiştik, sonra içeri girdik. Çatı akıtıyordu, kil zemine şıp şıp damlayan su bitmek bilmez bir yakarıştı. Her şeyi küf bürümüştü, toprak duvarların üstünde gri, tüylü bir katman vardı, kap kacaklar ve tabaklar ters dönmüştü, dar yatağın üzerine iç karartan turunculukta bir örtü serilmişti. Buki içi bir sürü şeyle dolu hasır bir sepet, makas, üstünde boya kutusu resimleri olan yırtık bir dergi sayfası, "Ev Dekorasyonu" yazılı bir tabela buldu. Toz kaplı bir de battaniye vardı. Buki ezilmiş, hasır bir erkek şapkası buldu, Babby'nin başına kondurdu. Bir saat vardı, Buki onu salladı, kulağına dayadı, sonra benim kulağıma dayadı, bir an için tik takladı. Sonra durdu. Parlak kırmızı bir kabin

içinde bir çıkmak bulduk, fitili yırtılmış, kararmıştı. Buki onu tekrar tekrar çaktı, sadece küçük bir kıvılcım için yalvardı. Uzun bir şişede yeşil bir mum duruyordu, şişenin ağzında yeşil balmumu lekeleri vardı. Kibritimiz yoktu.

Dışarıda iki su fıçısı dolmuş taşıyor, tepelerden aşağı bir dere akıyordu. Bir barakada kürek, çapa, çalı süpürgesi ve jüt bir torbaya konmuş çimen tohumları bulduk.

Aydınlık ve güneşli bahçede yabancı otlar almış yürümüştü. Yerde çürüyen elma koçanları solucan kaynıyordu. Yırtıcıları uzak tutmak için direklerle renkli yün parçaları, kumaş çiçekler ve gümüş rengi bir çikolata ambalajı bağlanmıştı. Güzelce tırmıklanmış bir tarhın sağında solunda patateslerin mor çiçekleri baş vermişti. Buki diz çöküp birkaç filizi topraktan çıkardı. Bazılarının ucunda toprak kaplı küçük patates yumruları vardı, onları silkeledi. Patatesleri saydı. Bazıları devrilmiş çit direklerinde evin eski sahibinin sevgi dolu hatıraları vardı. Çiçekli bir funda yetiştirmeye çalışmıştı ama geriye ancak kararmış yapraklar ve yabangüllerinin salkım salkım, sarımtırak polenleri kalmıştı.

Mutfağı temizlemeye giriştik. Yeri, masayı, kırık sandalyeyi ve kap kacağı yıkadık. Süpürgeyi yeniden eski boz renklerine kavuşana dek duvarlarda gezdirdik, küf yok oldu. Battaniyeyi sırayla dövdük. Bizi kaçıranları dövüyormuş gibi öfkeyle dövdük, onlar merhamet diledikçe süpürgenin ya da küreğin sapını daha sert indirdik. Babby'yi eski bir tekne de yıkadık, sonra yarı neşeli yarı titreyerek kendimiz de yıkadık, en son saçlarımızı yıkayıp güneşte kurumaya bıraktık.

Ateş yakmak için Buki'nin yalnız başına çalışması gerekiyordu. Küçüklüğünde, cumartesi günleri kızlar ve oğlanlar serüven arayarak ormana dalarmış. Erkekler tavşan avlar, kızlar salyangoz ararmış. Sonra taşları birbirine sürterek ateş yakarlarmış. Bu işte ustalaşan çocuk kendini Süpermen sanırmış. Buki'nin hatırladığına göre

salyangozlar nefisti, evde tavada pişirildiklerinden daha lezzetliydi.

Babby kucığımda, dışarıdaki kırık sandalyeye oturdum. Çok uzun süredir günbatımı seyretmemiştim, bu defaki bakır bir toptu, kızıl yün çileleri açılıp gökyüzünün dört bir yanına dağılmıştı. Bunun bize özel olduğunu düşündüm.

“Bak,” dedim. Babby parmağını kaldırdı ama kayıtsız kaldı.

Buki karanlık çökmeden hemen önce geldi, örtüsüne taş doldurmuştu. Bir taşın sivri ucunu, diğerinin yan tarafına kibrit çakarcasına aldırılmaz bir tavırla sürtmesini seyrettik. Belli ki alıştırma yapmıştı. Küçük bir kıvılcım belirdi, hayatta kalamayacak kadar solgun ve titrek-ti ama ardından başkaları gelmek üzereydi. Üstlerine üfledikçe canlanan altın rengi iğne başlarını avuçlarıyla koruyarak önceden hazırladığı ateşe taşıdı. Alevden şeritler yukarı fırladı, turuncu, mavi ve mor alevler birbirlerinden besleniyor, çıtırdıyordu.

Altınları göster bana
Elmasları göster
Seslen bana
Ah evet
Çağır nereye olursa
Hiçbir şey umurumda değil
Bu benim dünyam.¹

Buki zapt edilemez, yüzü ateşten gelen ışıkla parlıyor, gözleri kocaman ve eriyen bir karanlıkla simsiyah. Ağır ağır, tembelce dans ediyor, Babby de tökezleyerek arkasında. Kıvılcımlar uçuşuyor, darmadağınık beyaz

1. İngiliz grup The Charlatans'ın “You're so Pretty – We're So Pretty” şarkısından. (Y.N.)

sakallarıyla yaşlı, kavrulmuş ağaçlar alev alev ateşle çatırdarak canlanıyor.

"Ah güzel bebeğim, ah güzel bebeğim, ah güzel bebeğim, evet." Şarkının sözlerinin yanı sıra, o muzip akşamların heyecanı da aklına gelivermişti. Yaklaşık altı haftada bir, babasıyla komşular balık tutmak için Çad Gölü'ne gittiğinde Buki de geceyi geçirmek için ninesinin evine yollanırmış. Diğer kuzenleri de orada olurmuş, bir yatakta üç, hatta dört kişi yatarlarmış. Ninesi şaşmaz biçimde her akşam saat dokuzda evi dolaşır, pencerelerdeki sürgülerin çekilip çekilmediğini kontrol eder, sorumluluğu altındaki küçüklerin az sonra mışıl mışıl bir uykuya dalacağını zannedermiş. Oysa kuzenler, ninelerinin horladığını duyar duymaz ayaklanırmış. En küçükleri ve en hafifleri olduğu için pencereden dışarı ilk atlaması gereken Buki'ymiş, diğerleri onun omuzlarına basarak aşağı inermiş. Arkadaşları olan taksi şoförünü korna çalmaması için tembihlerler, onlar dışarı çıkana kadar beklèmesini söylerlirmiş. Barların dışarı taşan bölmelerinde ya da bira bahçelerinde doğaçlama danslar oluyormuş, şoför de hangi mekâna bakması gerektiğini her zaman bilirmiş. Normalde yaşlıları kiliseye götürüyormuş, genç kızları bir yerlere taşımak onun için mükâfatmış. Her birinde gözü varmış. Dul bir adammış, kızların hepsine, "İçinizden birinin erkek arkadaşına ihtiyacı vardır belki," dermiş hep, kızlar güler, anlamazlıktan gelirlermiş. Delişmen kızlarmış, şoför arabayı karanlık, engebeli yollarda sürerken bir ruju elden ele geçirir, ayakkabılarını değiştirir, disk jokeyin, gümüş bolerolu Romeo'nun plak yığınıyla birlikte özellikle onları çağıran sesini duyduklarını düşünürlermiş. "Çabuk, çabuk, çabuk."

Altınları göster bana
Elmasları göster

Seslen bana
Ah evet
Çağır nereye olursa
Hiçbir şey umurumda değil
Bu benim dünyam.

Dans alanı cennete benziyormuş. Tahta perdesi bel vermiş, bilmem hangi yağa bulanmış, tek bir gaz lambasının altında plastik bir tasla oturan bir çocuğun giriş paralarını topladığı boş bir arsadan ibaret olsa bile. Bir yerde, iki sene önceki seçimlerden kalmış birkaç flama varmış. Bütün vıcık vıcık duygusal aşk tuzakları o yerlerden birinde başlarmış, ışığın erişmediği yerlerde kendilerini yabancıların kollarında, uygunsuz sözler iştirirlerken bulurlarmış.

Şoför arka tarafta oturur, akşam için ona aldıkları tek biranın bütün akşam dayanmasını sağlarmış. Yavaş yavaş içermiş. Keyfini çıkarırmış. Romantik, slow şarkılar, ışıldayan yüzler, karşılık veren vücutlar ve hepsinden önemlisi, onları eve götürürken sadece ona ait olacak coşkulu heyecanın beklentisi. Her kızı kaldırıp yoldan çitin öbür tarafına, sonra da bahçeden pencerenin içine aşırırken çabucak bir göz atıyordu. Buki toplamda beş kere gitmişti.

Şeytanla konuşurum,
Tanrıyla konuşurum,
Cennete giderim,
Cehenneme giderim.

Neşesi birden başka bir şeye, çılgınca bir şeye dönüştü. Bir dervişe benziyor. Anı bir dehşet görüyorum. Daha karanlık bir anı onu ele geçirdi, çukur, atlar, babasının yüzü, veda edememiş olmanın bitmek bilmeyen hüznü.

Ona sarılıyorum. Her şeyin düzeleceğini söylüyorum. Bizimle yaşayabilir. Annemle babamı gözlerinde yaşlarla, özlemle kollarını açmış bizi karşılamak üzere eşikte beklerken tasvir ediyorum. Mavi gömleği ve çizgili pantolon askılarıyla kardeşim Yusuf sadece birkaç adım geride, yüzünde utangaç, çekingen bir ifade. Karanlığın en kötüsü arkamızda kaldı. Asfalt yol çok uzakta olamaz. Ayaklarımızın altındaki asfalt mavi ve yumuşak olacak, Yusuf'un gözleriyle aynı renk, derinlikleri lacivert taşı, dokunuşu yumuşak. Ona seslendim. *Yusuf. Yusuf.* Bir damat tavrıyla cevap verdi. Sonra gözden kayboldu.

Buki'yle kulübenin önünde durduk, sessiz, kederliy-
dik. Birbirimize terslenip durmuştuk. Güneş çoktan
yükselmışti, aşağıdaki düzlükte cızırdıyordu, yapraklar
sıcaktan boyunlarını eğmişti. Hiçbir şey yoktu, hiç kim-
se yoktu. Tanrı bizi terk etmişti. Babby'ye sarıldım. Buki
de Babby'ye sarıldı. Açlık içindeki bir yerde açlık içinde-
ki bir çocuğu teselli edemezsiniz. Buki ona bir şey verdi.
Kazıp çıkardığı kökün en yumuşak yeriydi. Babby çiğne-
di, tiksintiyle tükürdü.

"Ağla. Ağla. Ağla. İçin çıkana kadar ağla. Burada kim-
se yok. Evde kimse yok. Anne yok. Annelerin hep öldü."

"Yapma Maryam... Yapma," dedi Buki sesinde bü-
yük bir kınamayla. Utanarak dudaklarımı ısırıp gözyaş-
larımı bastırdım. Bir zamanlar olduğum kıza ne olmuş-
tu? Yoktu artık. İçimde hiç sevgi kalmamıştı. Ölmek is-
tiyordum. Ölmek istiyorum, diye fısıldıyorum. Ne söy-
lediğimin farkında değildim. Ölümün o kadar yakında
olabileceğinden, pusuda beklediğinden habersizdim.

Buki dışarı çıkarken, "Gidip yiyecek bir şeyler ara-
yacağım," dedi. Cevap vermedim.

Günden pek fazla bir şey hatırlamıyorum, sadece
geçtiğini biliyorum, bir de Babby ağladı, yanan ve kaşınan
gözlerini ovalaya ovalaya birkaç kere ağlayarak uyuyakaldı.

Yine akşam olmuştu, masadaydık, bir şey yiyecektik. Buki soyup parçaladığı turuncu-sarı bir meyve ve su getirmişti. Meyvenin etli kısmı çekirdeğe yapışıp kaldı, Buki şurup yapmak için çekirdeği sakladı.

Her şey birden oldu. Sabahın melaneti geri gelmişti. Bu yiyecek bizim için cennet meyvesiydi. Açlıktan ölü-yorduk, yine de henüz meyveye dokunmamıştık. Onun yerine, meyvenin adı konusunda tartışıyorduk. Buki bir şey dedi, ben başka bir şey. İkimiz de öyle inatlaştık ve sinirlendik ki hiçbirimiz geri adım atmıyorduk zira geri adım atan gücü diğerine teslim etmiş olacaktı. Halbuki kuş uçmaz kervan geçmez bir yerde ne gücümüz vardı ki? Kötü sözler havada uçuştı.

Buki birden, "Çocuğunu yeterince sevmiyorsun, ona bağırıyorsun," dedi.

"Kıskanıyorsun," diye cevapladım.

"Kıskanan sensin... Dininden dönen de sensin," dedi kinle.

"Dinimden dönmedim, o da beni buna hiç zorlamadı," diye karşılık verdim. Bizi ayırdığı için Mahmoud'a içerliyordu ve onun ailesini açlıktan ölmekten kurtarmak için tarikata katıldığını hiç anlayamayacaktı.

"Hayatımızı kurtardı," diye öyle yüksek sesle bağırdım ki Babby bile sindi.

Sonra Buki çok gaddarca bir şey yaptı. Doğranmış meyvenin durduğu çanağı aldı, kapıya gitti, çanaktakileri zifirî karanlık geceye savurdu.

"Memnunsundur umarım," dedi ve dışarı çıktı.

Açım. Tükürüğüm yoğunlaşıp ağızımdan akıyor. Dışarı çıkıp meyveyi attığı yeri bulmak, üstündeki toprağı temizleyip kalanları içeri taşımak ve yemek istiyorum.

rum. Niye yemeyeyim? Kurt gibi açım. Pislik hem üstümde hem içimde. Yaptıklarının pislği.

Geri dönmek için hiç acele etmiyor. Üstünlüğünü göstermek için yapıyor bunu. *Buki, Buki. Herhangi iki insandan daha yakın ve daha uzağz. Neden içeri gelip kavgayı bırakmıyorsun. Zihnim ziyafetle kusmuk arasında gidip geliyor. Ah nasıl bir acı. Annemden, babamdan ve kardeşim Yusuf'tan başka tek sevdiğim sensin. Annemi son gördüğümde, sınavlarıma girmek için o otobüse binmeden önce bana temiz iç çamaşırı veriyordu. İlk reglimi olmuştum ama bitmişti. Yataktanemize daldıklarında kim olduklarını bilmiyorduk ama çok geçmeden öğrendik. Namlarını ve gaddarlıklarını duymuştuk ama bir şeyi tecrübe edene dek bilemezsin. Köyleri yakıp yıkıp yağmalamışlar, Borno'da, Gwoza'da, Maiduguri'de masumları katletmişlerdi fakat biz kurtulmuştuk ya da öyle sanmıştık. Temiz bir örtüm vardı. Günlüğüm vardı. Küçük bir defterdi. Yazdıklarım bir gün şahidimiz olacaktı ya da eskiden öyle düşünürdüm. Buki, biz birbirimizin can simidiyiz. Geri gel. Bu berbat belirsizliği istemiyorum. Gece çok ürkütücü.*

Bir hayalet gibi giriyor içeri, saçları ıslak, elinde yememiz için bir kök var.

"Bunu buldum," dedi ama sözcükleri bitirmeye neredeyse fırsat bulamadan ağzından iplik iplik, makara makara kusmuk boşandı. Dudaklarında küçük siyah kabarcıklar belirdi. Gözleri yaşlarla doluydu. Sonra güldü, tüyler ürpertici bir kahkaha attı ve sırtüstü devrildi. Siyah bacağına görüyorum ve derhal anlıyorum. Bahçedeki çürümüş direk gibi gittikçe kararan bir bacak. Çok ağırdı. Üstünde yatsın diye battaniyeyi getirdim ama çok ateşi

var. Bir şeyler söylemek için çabalıyor. Sonra bileğinde iki kırmızı oyuk görüyorum, yılan orayı sokmuş, zehir oradan girmiş.

Sözcükler onu iyileştirebilirmiş gibi, “Ölmüyorsun,” dedim.

Doğrulup oturdu, güçlkle gülümsedi, akli başındaydı. Sonra bana şefkat dolu bir bakış yöneltti ve, “Çağırıyorlar... Beni çağırıyorlar,” dedi. Ne demek istediğini anladım. Bir kere babamın evinde duymuştum, babaannem ölümüne yakın bize geldiğinde. Ölüm hırıltısı derlerdi, gerçekten öyleydi, konuşmanın ötesinde bir sestti.

Ay ışığında öyle huzurlu görünüyordu ki, heykel gibiydi, gözleri kapalıydı, Babby de yanında, yerde duruyordu, tuhaf bir şekilde sessizdi. Nasıl yapacağımı bana o söylüyormuş gibi kazıyordum. Yas tutmaya vakit yoktu. Hemen yapılması gerekiyordu. Kulübeden biraz uzakta bir yer seçmiştim. Başlarda toprak ufalanıyordu, günün birinde ekeceğimiz yiyecekleri sayıp döküyordum, ıspanak, soğan, süpürge darısı, pirinç, akdarı, fındık, İrlanda patatesi, sakız akasya. Yarıya kadar kazınca küreğin altında bir taş çıkıntısı hissediyorum, kararlılıkla kazıyorum da kazıyorum ama taş yerinden oynamıyor. *Buki, daha derine inemiyorum.* Eskilerin geleneğine uygun bir şekilde belinin etrafına yapraklar koyuyorum, koyu, altın rengi, bir deri bir kemik vücuduna son kez baktım. Sonra onu kaldırıp çukura yatırıyorum. Mezar yeterince derin değil. Oyuncak bir palyaço gibi yarı oturur vaziyette. Ağlamadım. O mezarın el sürülmeden kalacağı konu-

sunda kendimi de kandırmadım. Kürekle daha fazla toprak atıp üzerini düzledim, sonra mezarı korumak için büyük taşlar topladım. Tek bir dua bile etmemiştim. Sonra Babby'yi kucağıma aldım, o boş kulübeye dönmekten ürktüm. Bence Babby de ürkmüştü bundan, çünkü ergin ayın altında çok çirkin ve hazin duran taş yığının olduğu yeri işaret edip duruyordu.

Susmak bilmeden avaz avaz ağladı, çaresizliğimi, umutsuzluğumu içiyordu. Toprak duvarlar çığlıklarıyla yankılanmaya başladı. Onu dışarı çıkarıyorum. Sandalyeye oturup küçük bir sopayı yere sürterek kurtuluş için yalvarıyorum. Buki'ye, Tanrı'ya, küçük bir kızken dua ettiğim azizlere, özellikle de göğüs kemiğine dökülen tomurcuk güllerle süslenmiş küçük çiçeğe haykırıyorum. Onun ayı hazırlandı. Hangi ayda olduğumuzu merak ediyorum. Babby'ye meme veriyorum ama memede bir şey yok. Sonra birden cevabı buluyorum. Göl suları, tam gözlerimin önünde, ilk gördüğümüzden farksız, güneşte ısıldıyor. Babby'yi kucaklayıp dışarı çıkıyorum. Gevezeliğim üstümde. O yürüyüşte neler söylediğimi asla bilmeyeceğim ve asla bilmek istemeyeceğim.

Hamsin Yortusu'nda öğrendiğimiz eski sözcükler geri gelmişti. Sepeti getirmiştım. Gölün öbür ucunda, uzun bacaklı kuşlardan uzakta, yukarıdaki tepelerdeki pınarlardan doğup gelen bir şelale vardı. Şelalenin o müziği! Her şeyi içine çekerdi, bir sepeti bile. Babby'yi sepete koydum. Sözcükler dilimdeydi: "*Musa'nın annesi çocuğunu daha fazla gizleyemeyeceğini anlayınca hasır bir*

sepet alıp katran ve zifile sıvadı. İçine çocuğu yerleştirip Nil kıyısındaki sazlığa bıraktı.”¹

Babby sepetin içindeydi, ellerini sepetin iki yanından uzatmış suyla oynuyordu. Geri geri yürürken onunla konuştum. Beni duysun diye konuştum. Gölün ortasından kocaman, her daim yeşil dallar sarkıyordu, oraya iyice gömülmüşlerdi. Güzel bir örtüydü. Babby’yle aramıza girdiler. Kıyıya çıktığım anda deli gibi koşmaya başladım.

Karanlığın dilsiz büyüğü çökmüştü ama o kulübe dilsiz değildi. Tımarhane gibiydi. Sesler duyuyordum. Duvardaki delikleri yapraklarla tıkadım, düşmanların pusuda beklediğinden emindim. Sopayı kapıya dayadım. Sallanıyordu. Kaymaması için sıkıştırdım. Sonra onu gördüm, geniş pembe bir boneyle orada, yerde oturuyordu. Vücudunu battaniyeye sarmaya çalıştım ama hapsedilmeyi reddetti. Ona söyleyecek bir şeyim vardı, bir vahiy:

Sana bir isim verdim. Maryam dedim. Benimkiyle aynı. İki Maryam, İsa’nın annesi gibi, ancak biz siyah Maryam’larız. Ağaçların soyundan geliyoruz, anamız onlar. Bizi temsil eden abanoz ikonalar var. Mucizelerle ilişkilimiz. Seninle ben bu yüzden buradayız. Bağlandık, balçığın ve çamurun içine hapsoldük, tarlalarda ve başka yerlerde ağır işçiliğe zorlandık. Bana niye öyle bakıyorsun? Deli değilim. Siyah tenlerimiz ışıltıyor. Başlarımız haleli. Uyuma. Uyuma işte. Beni sonuna kadar dinlemen istiyorum. Yeni adımı kabul etmeni istiyorum Maryam, sonra

1. Eski Ahit, “Mısır’dan Çıkış”, 2:2-3. (Ç.N.)

bana biraz gülümsemeni istiyorum. Ha şöyle. Sabah buradan gideceğiz, yola çıkacağız. Altın taçlı siyah Maryam'lar.

Derin uykuya dalmıştı. Uyandıramadım. Battaniye-siyle kaldırıp kucakladım, yatağa götürdüm ama maskaralığı sürdürdüm. Konuştum, konuştum. O zapt edilmez gecenin bir yerinde karman çorman bir uykuya yuvarlandım.

Kapıdaki çatlaklardan kadın ayakları görüyorum. Üç kişiler. Biri odun taşıyor, diğerinin başının üstünde canlı renklere boyanmış bir sukabağı var, diğeri de çocuğumu tutuyor. Benim çocuğumu. Temiz, mavi bir örtüyle sarmalanmış, memnuniyet dolu sesler çıkarıyor. Kadın, onu bir hediye gibi bana uzatıyor. Açıklamak istiyorum. Bütün gece nasıl mışıl mışıl uyuduğunu, gıkını bile çıkarmadığını anlatmak istiyorum. Bunun doğru olamayacağını biliyorlar. Gördüler. Her şeyi gördüler, şelaleye doğru yol alan sepeti gördüler. Tam o sırada oralarda odun topluyorlardı herhalde.

Onları içeri davet ediyorum, kadın sukabağını başından indirip yere koyuyor. Bana içecek bir şey veriyor. Yavaş yavaş yudumlamaya başlıyorum ama kap elimde titriyor. Beni kınamıyorlar. Çılgın, tedirgin halime bakınca tutsaklıktan kaçtığımı tahmin ediyorlar sanırım. İçlerinden biri birazcık İngilizce biliyor. Kocaman bir gülümsemesi var, gülümseyince dişlerinin arasındaki sevecen boşluklar görüyorum. Ondan korkmuyorum. Göçebe bir halk olduklarını ama biraz uzakta bir yerleşim yeri bulunduğunu söylüyor. Odun toplamakla uğraşıyorlarmış ve kendilerini güvende hissetmek için gruplar halinde çıkıyorlarmış. Erkekleri çobanlık yapmaya

gitmiş. Günlerdir uzaktalarmış. Hep böyledir, orman sularının ve çayırlarının kökü kurutulduğu için çobanlar her seferinde daha uzak yerlere gitmek zorunda kalır.

Oturacak yer yok, o yüzden dışarı çıkıp yere oturuyoruz. Hem ne kadar üşüdüğümüzü karşılaştırmak hem de yakınlık kurmak için birbirimizin ellerine dokunuyoruz. Kadın, Buki'nin yaktığı ateşin sönmüş küllerinin üstüne ince, küçük odunlar diziyor. Çakmağı var. Ustaca kullanıyor. Onu bana vermek istiyor. Kıvılcımlar sefil, gri şafağa saçılıyor, konuşmadan oturuyoruz. Son derece sakin ve güven verici bir yanları var, ayrıca işlediğimi bildikleri suç konusunda ağızlarını açmıyorlar. Hava çok soğuk.

Babby uyandı, kırmızı ve mor alev dilleriyle bir kere daha büyülenmiş halde, ama ateşten hâlâ korkuyor. Emzirmeye götürüyorum ama aç değil. Ne kadarını hatırlıyor? Ben kaçtıktan ne kadar sonra buldular onu? Birkaç saniyede, hatta daha da kısa sürede. Üzgün olduğumu görüyorlar, kadın beni rahatlatmaya çalışıyor, ertesi gün gelip süt getireceklerini söylüyor, yola çıkmadan önce güçlenmeliymişim. Ama yola çıkıp nereye gidebilirim? Yakınlardan kamyon geçip geçmediğini soruyorum, çünkü bir gece önce araç sesleri duydum. Uyumayıp ona göz kulak olduğumu anlatıyorum. Bana bakıyor ve kaybolduğumu görüyorlar. Hepsi adına konuşan kadın, burada yalnız başımıza kalmanın bebek ve benim için iyi olmadığını söylüyor ama önce erkeklerinin görüşüne başvurmaları gerekiyor.

"Deneyeceğiz," diyor kadın, bunu kendinden emin bir biçimde söyleyebilmeyi istediğini biliyorum.

Sonra gidiyorlar.

Babby'yle yalnız kalınca onu öpüyorum. Gözleri, sitem olduğunu düşündüğüm bir şeyle dolu.

"Ben senin annen olacak kadar büyük değilim," diyorum korkakça. İfadesi boş, ilgisiz, parmağı sorgulayıcı

bir hareketle uzaklarda bir yeri işaret ediyor. Ağlamaya başlıyorum. Karın boşluğumdan ağlıyorum. Ona duyduğum sevginin kökünün her nerede olması gerekiyorsa oradan ağlıyorum. Beni bu kadar açık açık ağlarken hiç görmemişti. Parmağını indiriyor, başını göğsüme gömüyor, kalbimin atışlarından başka sığınağı yok.

Duvar da bir el fenerinden gelen kıpır kıpır ışık huzmeleri gördüğümde henüz tam uyanmamıştım. İki adam, kürk kenarlı şapkalar takmış, dolgulu ceketler giymiş iki yabancı adam tepemde dikiliyor. Birinin bir omzundan, diğer adamın öbür taraftaki omzuna uzanan, üstüne hayvanların bağlandığı uzun bir sırık taşıyorlar. Tavşanlar, sırttan bir maymun, bir de arka ayakları dışarı uzanmış, toynaklarından siyah tüyler fışkıran büyük bir hayvan. Bir antilop. Bir keresinde bir resimde görmüştüm. Birbirleriyle kendi dillerinde çabuk çabuk konuşuyorlar. Çamur duvarlarda seğiren el feneri ışığı Babby'nin kıpırdanmasına yol açıyor. Bizi öldürmeye mi geldiler? Hiç değilse birlikte öleceğiz.

Sonra sırtığı yere bırakıyorlar ve yiyecek bulma umuduyla etrafa bakıyorlar ama yiyecek hiçbir şey yok. Genç olan yatağa, diğeri kırık sandalyeye oturdu. Genç adam yumurta dolu bir bez çıkardı. Yumurtaları teneke tabağa kırdıktan sonra midelerine indiriyor ve memnuniyetle homurdanıyorlar. Sonra bana da bir yumurta ikram ediyorlar, onlardan çok korktuğum için alıyorum. Büyük bir yumurta, koskocaman bir kuş yumurtlamış bunu. Sarısı neredeyse yutamayacağım kadar büyük, öğürüyorum ama bir şekilde mideme indiriyorum.

Genç olan ödülünü istiyor. Gözleri yuvalarında fır dönüyor. Büyüğü, sırtığı çeke çeke dışarı çıkıyor, hayvan-

lar sırtının üstünde tuhaf biçimde sallanıyor. Genç adam saçlarına dokunmaya, serçe parmağıyla onların büküp küçük bukleler yapmaya başlıyor. Ne istediğini biliyorum. Bir an önce olup bitmesi en iyisi. Babby'yi sepeti artık orada olmadığı için duvarın yanına, yere bırakıyorum. Örtümü açıyorum. Hırpalanmış, yara kabuklarıyla dolu vücudumu görmesiyle geri çekilmesi bir oluyor, gözleri faltaşı gibi açılmış halde bir kez daha bakıyor ve kaçıyor. Bir yandan da, "*Kola kola kola,*" diye bağırıyor, bunun ne anlama geldiğini biliyorum: *Deli deli deli.*

Kadınlar söz verdikleri gibi ertesi sabah erkenden döndüler. Olanları anlattığımda birbirlerine baktılar, aralarında konuştular, sonra İngilizce bilen kadın onlarla gelmem gerektiğini söyledi. Yola çıkmaya hazırlanmak sadece birkaç dakika sürdü, çünkü öteberimiz çok azdı. Babby sevdiği bir tahta kaşık yüzünden bağırdı, kadınlardan biri kaşığı almak için geri döndü.

Kelebekler rüzgârda savruluyor, kimileri yüzümün önünden geçiyor, kimisi yerdeki at pisliği topaklarına konuyor. Yerleşim yerine giden dik tepeyi tırmanırken kadınların ikisi beni dirseklerimden tutup desteklemek zorunda kaldı. Yol boyunca birkaç kere oturmamız gerekti. Önce ormandan, sonra daha açık, çalılık araziden geçen uzun bir yoldu, güneş tepemizde kaynıyordu. Köylerden uzak durduk.

Bir sürü çocuk heyecanla koşarak geldi, en küçükleri ince yelekleri haricinde neredeyse çıılçıplaktı. Onları, yanlarında başka çocuklarla anneler takip etti. En tepeye varınca, bir taşın üstüne oturtuldum. Zemin kumluydu, saman çatıları ve bambu direkleriyle arı kovanı gibi kalabalık kulübeler de aynı sarımsı renkteydi. Yaşlı bir kadın gelip yanıma oturdu. Dışının ağrıdığını anlamam için el kol hareketleri yaparken yüzünü acıyla buruştuyordu. Sonra kulübelerin birinden, elinde iki küçük kâse sütle daha genç bir kadın, belki yaşlı kadının kızı çıktı, biri bana, biri Babby'ye. Süt ılık ve aşırı tatlıydı. Beni kurtaran kadın, süte *madara* dendiğini söyledi, ben de zihnimde kadına bu ismi verdim. Nankörlük ediyor gibi görünmek için süttten küçük yudumlar aldım. Babby'ye ise süt, sukabağından bir kaşığın ince ağzından içirildi. Sonra onu

alıp herkesle tanıştırmak için etrafta gezdirdiler. Birkaç tavuk nafile yere kumlarda eşeleniyor, yaşlılar boş boş etrafa bakınıyordu.

Neden orada olduğumu hâlâ kestiremeyen bir sürü çocuk etrafımı sarmıştı. Cam küpeli küçük bir kız bana dokundu, sonra dehşetle koşarak kaçtı. Birkaç saniye sonra geri döndü, elleri ayak parmaklarımdaydı, onları sertçe çimdikliyordu.

Madara Kadın'a meselenin ne olduğunu sordum, küçük kızın benden korktuğunu söyledi.

"Senin bir cadı olabileceğini düşünüyor," dedi gülümseyerek, onunla ilgili bir şeyler konuştuğumuzu tahmin eden küçük kız bir elini beline dayamış, bana bundan sonra ne gibi bir ceza vereceğini kararlaştırmaya çalışıyordu. Gözlerinin akında süt yumuşaklığı vardı ama gözbebekleri fıldır fıldır.

Yeniden bayılmak üzere olduğuma emindim. Üç kadın beni içeri götürdü, kapı o kadar alçaktı ki içeri girebilmek için eğilmek zorunda kaldılar. Kulübe serindi, beni cibinlikli, dar bir yatağa yatırdıkları sırada bunun uzun bir süreden beri yaşadığım en iyi an olduğunu düşündüm. Büyük bir şifonyerin üstünde boyalı, parlak kapaklı emaye kaplar vardı. Bel vermiş bir kanepenin üstüne küçük, kırmızı halı şeritleri atılmıştı. Buranın kadının mutfağı, aynı zamanda yatak odası olduğunu ve odasını bana sunacağını tahmin ettim. Alnımı yokladı, sonra nabzıma baktı ve diğerleriyle bir şeyler konuştu. Ateşim olduğunu, belki hafif bir sıtma geçirdiğimi ama endişelenmeme gerek olmadığını söyledi. Beni iyileştirecek pek çok tedavileri vardı.

Önce bir çamaşırvaneye götürüldüm, su dolu bir teknenin içinde dikildim. Başımdan aşağı kova kova su döküldü. Buz gibi soğuktu, dişlerimi takırdattı. Çıplak olmaktan feci utanıyordum, ormanın ne kadar mantarı,

uyuzu varsa üstümdeydi, bacaklarımı utançla birbirine kenetledim.

Odaya dönünce bana ilaçlar verdiler. Önce kıvamlı ve acı, kahverengi bir sıvı. Sonra aralarda bir yudum suyla teker teker yutmam gereken pembe tozlar. Vücudumun her yerine bir macun sürdüler. Uсталıklı hareketlerle üçü birlikte yaptı bunu, macun neredeyse ânında sertleşmeye başladı. Sonra beni kat kat kumaşlara sardılar, öyle ki çeneme kadar örtüldüm ve mumya gibi kaskatı kesildim. Konuşmaya çalıştım ama yapamadım.

“Dehşet verici rüyalar göreceksin... Onların içine çekileceksin... Ama geri geleceksin,” dedi Madara’m.

Korkmamamı söyledi, çünkü içimdeki bütün kötülükler akacak ve ateş düşecekti. Çok korkarsam çalmam için bana bir inek çingırağı verdi.

Parmak uçlarına basarak dışarı çıktılar.

Rüyalarım, Madara’nın öngördüğü gibi acayıpti. Militaların, her birinin biçim ve boyut değiştirdiğini, yarı insan yarı hayvan yaratıklara dönüştüğünü görüyordum. Alınlarında üçüncü gözler çıkıyordu, sırtırken dudakları yoktu, birbirinden farklı sakalları sulu, kanlı bir çorbanın üstünde yüzüyordu. Rüya esnasında, ne kadar korkunç olursa olsun bu karşılaşmaların onları içimden atmak için yaşanması gerektiğini biliyordum. Koşuyorum, koşuyorum ama çevremi sarıyorlar, yakalanıyorum. Sonra biri aralarından sıyrılıyor ve kulağıma, “Seninle arkadaşım,” diye fısıldıyor. Beni boş bir gaz tüpüne sokuyor ve benimle “arkadaş” olabilmek için peşimden geliyor ama tüpün dibi yok; sürüne sürüne, kazılıp altüst edilmiş bir dünyaya çıkıyorum, her yer böcek kaynıyor. Küçük bir kız ortaya çıkıyor. Belki benim, belki de yarı büyülenmiş halde, yarı yaramazlık peşinde koşarak arkamdan gelen küçük kız. Durmadan konuşuyor. “Çapamı çiftlikte bıraktım. Kulaklarımı deldirmek istiyorum.”

“Arna kulakların delik zaten,” diyorum ve ona taktığı uzun, cam küpeyi hatırlatıyorum. Sonra başka bir ses araya giriyor. “HIV durumunu beyan etmedi.” Bataklıkta kızlardan biri olmalı diye düşünüyorum. Yine kelebekler görüyorum, önceki gibi konuyorlar, sıcak buharı tüten haki renkli taze at pisliği topaklarının üstüne. Boğazımdan tülbent gibi bir şey geçiyor. Belki de beni yukarı taşırlarken gördüğüm kelebeklerden biridir. Bildiğim, gördüğüm, yaşadığım her şey bu rüyalara giriyor, çingırağı çalmak istediğim anlar oluyor ama gururum beni durduruyor. Rüya uzayıp gidiyor. Ormanda, bir kapının üzerinde ileri geri sallanan bir tabela görüyorum, “Girilmez” yazıyor. Sonra kilisede annemle babamı görüyorum, onlara doğru koşuyorum. Dehşete düşmüş halde geri çekilip taşa dönüşüyorlar. “Ne suç işledim,” diye soruyorum, bağırıyorum, kendi ölçüsüz çılgınlıklarıyla uyanıyorum. Madara’m yatağımın yanında, eli bana güvence vermek için alnımda. Ne kadar süre geçtiğini soruyorum.

“Uzun bir süre,” diye cevap veriyor.

Yeni gözlerle görüyorum. Parlak kapaklı, boyalı kaplarla dolu şifonyer. Madara bana bir şey göstermek için kapakların birini kaldırıyor. Kabın içinde, kendisine ayrılmış yere güzelce sığmış ikinci bir kap var, onun içinde başka kaplar, sonra başka kaplar, esas annelerinin içinde oturan bir kap ailesi. Etrafıma sarılmış bezler sırlıklam ıslanmış, saçlarım da öyle, Madara bunun iyiye işaret olduğunu söylüyor, görünüşe göre iksirler işe yaramış.

Babby içeri getiriliyor ve kollarımın arasına bırakılıyor ama o, benden ziyade cibinlikle ilgileniyor. Çok geçmeden agu gugü sesleri çıkarmaya başlıyor, parmakları kıpır kıpır.

* * *

Oturmam için belli bir yer var. Bir ke eyle  rt lm   bir kayanın  st . Yumu acak ye illikteki tüylü, yabani otlar yerleşim alanını, koyu renk çalılar ve tek ba larına duran yüksek ağaçlarla dolu araziden ayırıyor. Her a a  kendi uykulu imparatorlu unda. Artık korkmuyorum. Etrafta o kadar çok faaliyet var ki. Kadınlar süpürüyor, dokuyor, diğerleri giysileri yıkayıp sıkıyor, başkaları ne-hirden kovalarla su taşıyor. Daha genç kadınların çoğu küçük bahçelerde kazıp  apalıyor. Bahçeleri olmadan beslenme biçimlerini  e itlendiremezler. Ama Madara'nın dediği gibi, hayatlarının başlıca dayanağı süt, s  rları onlar için her şey. Efsaneye göre, dünyaları kocaman bir süt damlasından yaratılmış. Tanrıları Doondari göklerden inmiş ve ta ı yaratmış, ta tan demir do mu , ondan da ateş, ateş suyu yaratmış, su havayı, böylece insanın yaratılması için be  element olu mu .

 oban olarak çeşitli zorluklar çekiyorlardı. Ormanda istenmiyorlardı. Genellikle s  rların ekinlerine zarar verdiğini iddia eden çiftçilerle aralarında s rt   meler vardı. Bu s rt   meler ihtilaflara, hatta çatışmalara yol açıyordu. Deli men, tutkulu ve g  be yaşama alı kın genç erkeklerinin bazıları kimi zaman öfkeden kendini kaybediyordu, bir delikanlı düşünmeden bir çiftçiye bıçak çekip ona zarar vermişti. Neyse ki  ift i  lmemi ti. Bu olay, yaşlıların hoş kar ılanmadıkları şehirdeki mahkemeye gitmek zorunda kalmalarına ve bunun sonucunda da kolayca ödeyemeyecekleri çok büyük cezalara  arptırılmalarına yol a mı tı. Ke ilerinin bir kısmıyla birlikte bir ak koyun satmaları gerekmi ti, çünkü bir deyimleri vardı: " ne imi öldürürsen ben de seni öldürürüm."

O zamandan beri, hükümet izin belgesi verme konusunda ayak sürüyordu. Madara bunları anlatırken onlara y k olduğum için utandım ama bunu söylemeyi

başaramadım. Sığırların, yani çobanlarla gitmemiş olanların fazla sütü olmadığını görebiliyordum, ayrıca köyden takasla buğday, kurutulmuş balık, şeker, bazen de ilaç almak için süte ihtiyaçları vardı.

Çocuklar artık benimle uğraşmıyor. Oyun oynuyorlar, çılgınlıklarına bakılırsa Babby aralarına katılmaya can atıyor. Oynadıkları şeyler hep kilden yapılma, çoğu da oyuncak bebek. İnce çubuklarla kilden bebeklere göz, kulak, burun ve ağız yapıyorlar. Oğlanlar karşıdan bakıp omuz silkiyor. Onların kendi oyunu var. Eski araba tekerleklerini tepeden aşağı iterek yuvarlama yarışı yapıyorlar. Benden korkan küçük kız etrafımda dolanıyor. Annesi bana bakmayı kesmesini ve gidip bir çiçek getirmesini söylüyor. Kız koşarak gidiyor, mini minicik bir çiçek dalı getiriyor, yere bırakıp tekrar yok oluyor. Dalı almamla taçyapraklarının dökülmesi bir oluyor. Annesi kızın daha on yaşında olduğunu ama şimdiden başka bir köydeki kabileden bir oğlanla sözünün kesildiğini söylüyor. Üç-dört yıla kadar evlenecek, eline biraz toprak geçecek, buradan taşınıp kendi sürülerini kuracaklar. Fazla uzaklaşmazlar, çünkü hepsinin bir arada kalması hayati önem taşıyor.

Şefleri olduğunu tahmin ettiğim biri, daha büyücek kulübelerin birinden yardımla dışarı çıkıyor. İki sopaya dayanarak yürüyor, bana doğru getiriliyor. Uzun boylu bir adam, uzun boylu erkeklerin soyundan, gözlerinde, her ne kadar zayıf olsa da, sönmez bir gurur görüyorum. Orada olmama izin verdiği için teşekkür etmek istiyorum ama konuşmaya başladı bile, genç bir çocuk söylenenleri ezbere biliyormuş gibi tercüme ediyor. Yaşlı adam oturmadan önce sopalarından biriyle çevre tepelerdeki kutsal yerleri gösteriyor:

Şurası babamın gömülü olduğu yer.
Şurası dedemin gömülü olduğu.
Şurası büyükdedemin gömülü olduğu yer.
Bütün atalarım orada yaşıyor.
Bu hayattan asla vazgeçmeyeceğiz.

Yaşlı adam oturunca, genç çocuk övünge bir gururla tarihlerinin bir özetini anlatıyor. Ben öğreneyim diye:

Bizler Kuzey Afrika ve Sahraaltı göçebeleryiz. Beşinci yüzyıldan beri bu topraklarda yaşıyoruz. Oba Egbeka'nın laneti üstümüze indi ama Allah'ın yardımıyla galip geldik. Peygamberin öğretilerinin yolundan gitmeyen Hausa krallarına galip geldik. Onlar kusurlu Müslümanlardı. 1804'te, Osman dan Fodio'nun bayrağı altında bir cihat başlattık.

Madara'mla birbirimize daha da yakınlaştık. Ne kadar meşgul olduğunu biliyordum, yine de ben yalnız kalmayayım diye zaman ayırıp yanıma geliyordu. Nehir kenarında sadece ikimizdik, bir dizi kayaya tırmanmak zorunda kalana kadar şırıldayarak akan, oradan sola doğru dökülerek ardından bir dantel köpüğü bırakan nehrin sesi öyle neşeli ve ezgiliydi ki... Köpüklerin bir kısmı tüy hafifliğiyle suyun peşinden dökülüyor, bu tüyler birleşip başıboş adacıklara dönüşüyordu.

Bir süre sessiz kaldık, o yüzden bana bir şey söylemek istediğini anladım, daha doğrusu tahmin ettim. Sesi bile farklı, sır verir gibiydi:

Gördüğüm en uzun boylu adamdı. Babamdan bile birkaç santimetre uzundu. Başına sardığı örtünün mavisi, krallara yaraşacak bir maviydi. Babamla ikisi koyu bir

sohbete dalmışlardı. Her nasılsa konunun benimle ilgili olduğunu tahmin ettim. Ben o sırada dikiş işlerimi görmek için her zaman gittiğim ağacın altında giysi tamir edip yama yapıyordum. Yasak olduğu için beni görmemişti, yine de bir yerde gözüne ilişmiş olmalıyım.

Sonrasında babam benimle konuşmak için yalnız başına geldi, ben de, "O adamı beğendim," dedim. Babam evet mi demek isteyip istemediğimi sordu, ben de hevesle, "EVET," dedim. Annem de mutluymuştu. Evlenme zamanım gelmişti. Pazardan iki yeni örtüyle mercan boncuklardan yapılmış bir bilezik aldı. Ertesi akşam, müstakbel kocamın yerleşiminin şefi geldi, başlık param için üç beyaz düve getirdi.

Ertesi sabah evimden ayrıldım. Genç kızlar yarı yola, bana refakat etmek üzere gönderilen kızlarla buluştuğumuz yere kadar benimle geldi. Herkes el sıkışıp ayrıldı. Onunla baş başa kalana kadar kocamın yüzünü hiç doğru düzgün görmedim. Bana her açıdan bayılmıştı. Daha önce, saçlarını yapan yaşlı kadın bana kocamın eski karısının hastaneye zamanında yetiştirilmediği için genç yaşta hummadan öldüğünü anlatmıştı. Ulaşım yoktu, sedyeleri de yoktu. Kocam bir yıla yakın bir süre karısının yasını tutmuş.

Başlangıçta genç erkeklerin beni görmeye izni yoktu ama hamileliğim belli olmaya başlar başlamaz dışarı çıkmama izin verildi. Kadınlar bana pek çok konuda eğitim verdi, sabrın ve iyi huylu olmanın önemini öğrettiler. Erkeklerin zenginliği nasıl ki sürülerindeyse, çocuklarım da benim hayatım olacaktı. Kısa sürede dört çocuğum oldu, en küçüğü Shehu, senin başının küçük belası. Ama tutku soluyor ve bir koca bir süre sonra, güzel çocuklar doğuracak güzel bir genç kadın gördüğünde, onu kendine eş olarak istemek için kızın babasına gidiyor. Hayat böyle. Kötü şeyler söyleseydim ya da yapsaydım kötü şeyler olurdu. Kıskançlık gösterseydim cezasını çekerdim. Büyükler kocama beni görmeye gelmeyi kesmesini söylediler. O aksiliklere

devam etseydim annemle babama geri gönderilebilirdim, bu da cezaların en büyüğü olurdu.

Sonra büyük bir içtenlikle, aklımdan çıkmayacak bir içtenlikle, *nerede olursam olayım mutluyum*, dedi. *Bu güzel dünyada herkes gibi benim de bir yerim var.*

Sığırlarla erkeklerin akşam evde olacakları haberi ulaştı. Yırtık giysiler içindeki bir çocuk koşarak tepeden aşağı indi, söyleyeceklerini bitirir bitirmez de yere uzandı, görevini tamamlamıştı, bitkindi. Dişleri bembeyazdı, yüzündeki gri-siyah kesik güneşin altında belirginleşti. Her kız ve oğlan çocuğunun çok küçük yaşta edindiği bir izdi bu. Usturayla yapılıyor, sonra kömürle kapatılıyor, bu sayede siyahımsı bir ton alıyordu. Bazıları yiğitlik, bazıları da güzellik nişanesi olarak görüyordu bunu, her kesğin farklı olduğunu söylüyorlardı.

Sığırları görmeden çok önce seslerini duydum. Uçsuz bucaksız ovalarda ilerledikleri sırada toynakların hızla yere çarpmasından doğan bir çeşit gümbürtüydü. Sonra hayvanlar görüldü, yüzlerceydi, insanın gözünü alan bir renk cümbüşü içinde, beyaz, kahve, alacalı, hareket halinde birbirine karışmış, akışkan tek bir kütleye dönüşmüştü. Boyunlarında portatif teypler asılıydı, müzik uzaktan bile bangır bangır ve tizdi. Kocaman boynuzlar, eve dönüşlerini gökyüzüne kazıyormuş gibi göğe doğru çatallanıyordu. Kamptaki heyecan bulaşıcıydı, herkes meşguldü, Shehu dört bir yana koşturuyor, sığırlarla adamların bir an önce gelmesini diliyordu. Bir yerlerden bir toka bulup saçına takmıştı.

Hazırlıklar bütün gün telaşla sürdü. Kazanlarda çorbalar kaynıyordu. Biber ve soğanla yapılmış, farklı yapraklarla çeşnilendirilmişlerdi. Mandırada kadınlar, erkeklerin bayıldığını bildikleri özel bir lezzet olan peynir topları yapmakla meşguldü. Daha yaşlı kadınlar yıkanıp paklandı, başlarına temiz örtüler geçirildi. Genç kadınlar sırayla birbirlerinin saçını örüyor, bir yandan şakalaşıyorlardı. Aralarında oturmama izin vermişlerdi. İletişim kuramıyorduk ama mutluydum, halimden memnundum. Memleketime, anneme, evime gitmek istememe rağmen ayrılmaya gönülsüzdüm. Burası ve huzurlu yaşam tarzı beni sakinleştiriyordu.

Sular altında kalmış bir vadiye geldiklerinde sürüyü bir süre gözden kaybettik. Hayvanlar yüzmek zorunda kalmaktan nefret etse de yüzdüler; yüzme bilmeyen küçük oğlanlar da çatallı boynuzlara sıkı sıkı tutundular. Bağırışlar, böğürtüler ve müzik sesi eşliğinde, muazzam bir kargaşa halinde tekrar ortaya çıktılar ve yol boyunca dörtnala koşturuldular. Hendekte (benim taşındığım hendekte) ayak sürüdüler ama eve yaklaşıncaya tepeden yukarı hızla tırmandılar, oğlanlar peşlerinden koşuyor, diller döküyor, onlara çocuk isimleriyle sesleniyorlardı. Sürüden ayrılan birkaçının hizaya çekilip geri getirilmesi gerekti, biri ön bacaklarını sımsıkı yere bastırıp kıpırdamayı reddetti. İki delikanlı onu ayağa kaldırdı, sonra sopayla vurup yürüttü, yol boyunca azarlara azarlara zirveye kadar çıkardı. Yaşlı erkeklerin hepsi sürüye bakmak ve gelenleri karşılamak için oradaydı. Hayvanları dikkatle incelediler, zayıf olup olmadıklarını anlamak için kemiklerini, vücutlarını yokladılar, çobanlara türlü türlü sorular sordular. Sonra sağım ritüeli yapıldı. Bazı inekler sürüden ayrıldı, erkekler süslü sukabaklarına süt sağdılar, kadınlar kabakları alıp törensel bir edayla tepeye taşıdı.

Bir kulübede önce erkekler yemek yedi, kadınlar dışarıda bekledi. Sonra kadınlar yedi, ardından erkekler dışarı çıkıp yere oturdu ama henüz aralarında hemen hemen hiç konuşma geçmemişti. Çok geçmeden delikanlılar maceralarını anlatmaya başladı, herkes kulak kesildi. Hikâyeleri anlayamıyordum ama hareketlerinden, havaya kalkan yumruklarından ve birbirlerine sokulmalarından, uzakta oldukları altı hafta boyunca cebelleştikleri zorlukları anlattıklarını tahmin edebiliyordum.

Sonra ağırlardaki sığırlara göz kulak olan küçük bir oğlan kollarında bir şey taşıyarak geldi, herkes sustu. Yeni doğmuş bir buzağıydı bu. Coşkulu bir sevinç yaşandı. Buzağı en küçük çocuğa verildi, annesi kızın buzağıyı tutmasına yardım etmek zorunda kaldı çünkü küçük hayvan fena halde titriyordu. Yaşlı erkekler etraflarına toplandı.

Daha önce haber getiren utangaç ulak kumaşların arasından bir kaval çıkardı, çalmak için öne çıktı. Notalar öyle yumuşak, öyle ürkekti ki dört bir yandaki yeşil yamaçlardan tatlı bir hava yayıldı, ağırlardaki sığırlar alçak sesle böğürmeye başladı.

Çocuk çalmayı bitirince gölgelere çekildi ama erkekler kollarını sallayarak çoktan ayağa fırlamıştı, kadınlar da boğuk, istekli kıkırtılarla onlara karşılık veriyordu. Sonra erkeklerin kollarının altından geçip karşılarına dikilerek onları dansa davet ettiler. İki davulcu taburelere yerleşmişti bile, coşkulu müzik vadi boyunca, hatta atalarının yattığı kutsal yerlere ulaşan bir çağrı gönderdi. Herkes dans etti. Çocuklar gözlerini ovuşturup uykularını sildiler ve annelerini aradılar, böylece onlarla dans edebildiler. Daha önce erkeklerle kadınlar arasında gördüğüm çekingenlik yok olmuştu. Böyle buluşuyorlardı. Kendilerini birbirlerine böyle ifade ediyorlardı.

Sonra daha önce görmediğim küçük bir kız koşarak geldi. Kırmızı bir örtüsü vardı, kulaklarında, burun deliklerinde, bileklerinde ve yılan gibi ince saç örgülerinde büyük madenî halkalar sallanıyordu. Komşu köydendi, sürünün döndüğünü duymuştu. Kadınlar onu hoş karşıladı, elini sıktılar. Kız nefesini düzenleyince dansa katıldı. Transa girmiş gibi döne döne bir gruptan diğerine geçti ama hiçbirine ilgi göstermiyordu. Sırf dansın kendisi için dans ediyordu. Onların üzerindeki etkisi öyle çarpıcıydı ki herkes yavaş yavaş geri çekilip kızı seyretmeye başladı. Kavalcı bile ona hayran hayran bakmak için gölgelerin arasından çıktı. Çıkmadan edemezdi. Konuşkan delikanlılar dizlerinin üstüne çökerek gitgide kıza sokuldular. Utangaç adama sataştılar, kızın karşısında dans etmesi için onu cesaretlendirdiler. Yakasını bırakmıyor, adamı sürekli kızıdan yana itiyorlardı, o da sonunda cesaretini toplayıp ayağa kalktı ve, "Dansını beğendim," dedi. Madara'm söylenenleri bana çevirdi. Kız karşılık vermedi ama duymuştu.

Her şey böyle başlıyordu işte, sadece birbirlerini görmeleriyle. Her zaman derinliklerinde yakınlık arayan o mesafe.

Uyanığım ama rüya görüyorum diye düşündüm. Az önce tanışan ama yine de aralarında sözsüz bir anlaşmaya varan bu kızla delikanlıyı rüyamda görüyorum. Onları rüyamda gördüm, çünkü kendim için böyle bir şeyi hiçbir zaman hayal bile edemeyeceğimi biliyordum.

Madara'm içeri girdiğinde yatağın üstünde oturuyordum. Bir aksilik vardı. Kocaman gülümsemesi yüzünde değildi. Belki erkeklerden biriyle kavga etmiştir diye düşündüm. Sesindeki resmiyet kalbimin yalpa vurmasına

sebepe oldu ama meselenin benimle ilgili olduğu aklıma gelmedi. Niye bu kadar soğuk, ilgisizdi? Oturmadı. Ayakta konuştu, sesi kararlıydı. “Kadınlar bu sabah köye gittiğinde satıcılar önce onlarla konuşmayı, alışveriş yapmayı kabul etmemiş. Bir militanın karısıyla çocuğunu sakladığımız söylentisi yayılmış. Aşağıdaki herkes dehşet içinde. Neler olacağını biliyorlar. Mallarına el konacak, dükkânları yakılacak, katledilecekler. Sonra cihatçılar bizim peşimizden buraya gelecek, bizi nasıl bulacaklarını biliyorlar, bu ormanın her santimetresini bilirler. Her şeyi yok edecekler. Sürümüzü alacaklar. Bizden geriye hiçbir şey kalmayacak.”

“Gideceğim,” dedim sonsuz iyilikleri için teşekkür etmek için yarı doğru olarak, ama teşekkürümü reddetti.

Yanımdan uzaklaşırken, “Ortalık aydınlanmadan oğlum ikinizi de götürecektir. Motor ödünç almak için köye gitti,” dedi.

Dağılmak üzereydi, geri döndü, “Kim olursa olsun birini göndermekten nefret ederiz, hele de çocukları,” dedi, sonra kapı görevi gören halı kaplı perdenin altından geçerek dışarı çıktı.

Ortalıkta ölüm sessizliği vardı, ağaçlarla çevrilmiş bina tel örgü çitle iç içe geçmiş yapraklarla tamamen gözlerden gizlenmişti. Daha eski kahverengi yaprakların bir kısmı dışarı uzanıyordu, o sırada duyduğum hışırtılı ses onlardan geliyordu.

Motosikletli çocuk bizi biraz uzakta bırakmış, arkasından kovalayan varmış gibi hızla uzaklaşmıştı.

Binanın etrafına dizilmiş kum torbalarına ve çatıdan uzanan tellere bakarak buranın askerî bir üs olduğunu anladım. Adamlar bana bağıyor. Bol üniformalarının içinde, silahlarını kaldırmış iki adam var. Biri havaya ateş ediyor, kuşlar telaşla uçuşuyor. Ani kanat çırpışları, ne tarafa gideceğini bilemeyen kuşlar, şiddetle sallanan alçak dallar. Şafağın derin sessizliği bozuldu. İkinci adam cebinden telefonlar çıkarıyor, birbirine dolanmış çeşitli kabloları çözüyor.

“Çocuğu bırak... Çocuğu bırak,” diye bağıyorlar. Babby’yi kumlu zemine koyuyorum, sessiz ve perişan halde orada yatıyor. Hiç bu kadar kimsesiz görünmemişti gözüme, bir saniye içinde tekmelenebilecek ya da üzerine basılıp ezilebilecek sahipsiz bir paket gibi. Metal çubuğu üstünde gezdirdiklerinde çığlık çığlığa bağıyor ve nöbet geçirmeye başlıyor. Onu kucağıma almama izin verilmiyor.

Biri, "Kemerini çıkar... Çıkar şunu," diyor. Buraya onları havaya uçurmak için geldiğimi düşündüklerini fark ediyorum. Canlı bomba olduğumu sanıyorlar, demirhindi ağacının altında otururken gördüğüm, kendisine verilmiş hurmaları yiyen ve cennet vaadiyle çocukça heyecanlanan küçük kızlardan biriyim.

"Kemerim yok... Silahsızım... Sadece evime gitmek istiyorum," dedim.

Biri pis pis sırtarak, "Sadece evine gitmek istiyormuş," dedi. Soyunmamı söylüyor.

"Silkele... Silkele şunları," diyorlar, söyleneni yaptıktan sonra Babby'yi soymam gerekiyor, çünkü metal çubuk ikimizin vücudunu da tarayacak. Babby elektrik verilmiş gibi sızıyor.

Biri, soruları peş peşe sıralıyor, diğeri de her şeyi telefonuna kaydediyor.

"Adın ne?"

"Seni kim yolladı?"

"Motorla seni getiren kimdi?"

"Niye o kadar hızlı ayrıldı?"

"Babanın adını söyle."

"Annenin adını söyle."

"Köyünüzdeki büyüklerin adını söyle."

"Niye hatırlamıyorsun?"

"Yalan söylersen başına neler geleceğini biliyorsun."

Elimden geldiğince cevap veriyorum ama açığımı yakalamaya çalıştıklarının farkındayım. Sonra gelişimi bildirmek için aceleyle binaya doğru gidiyorlar, fikirlerini değiştirip geri dönüyorlar, metal çubuk bir kere daha bize ve yerdeki zararsız giysilerin üzerine doğrultuluyor.

Benden nefret ediyorlar. Bakışlarından anlayabiliyorum bunu. Tek istedikleri suçlu olduğumu ispatlamanın bir yolunu bulmak, beni hemen orada tutuklayıp koğuşlara, oradan da bir ölüm yuvasına yollamak.

Üçüncü bir adam, daha alengirli bir üniforma giymiş bir komutan basamaklardan iniyor. Askerler gülünç bir biçimde hazırola geçip ona resmî selam veriyorlar. Komutan uzun boylu ve zayıf. Astları gibi aşırı heyecanlı bir hali yok. Ona kemerim olmadığını, basacak bir düğmem olmadığını, buraya kimseyi havaya uçurmaya gelmediğimi söylüyorum. Dinliyor, sonra bana nasıl inanabileceğini soruyor.

“Sana nasıl inanabilirim?” diyor ikinci defa.

“Başkalarını havaya uçurmaktansa kendimi uçururum...” diye cevap veriyorum. Bana bakıyor, yalan söyleyip söylemediğimi anlamak için gözlerimin içine bakıyor. Diğerlerine dönüyor, okullu kızlardan biri olma ihtimalimin daha yüksek olduğunu söylüyor. “Gözlerinden anlaşılıyor, gözçukurlarındaki travmadan ve yılgın bakışlarından.” Daha önce de görmüş bunu.

“Kaç yaşındasın?” Bilmediğimi söylüyorum.

“Herkesin dilinde,” diyor, bütün bu işin uzun süreceğini, çok uzun süreceğini anladığı için şimdi sinirli, sıra dışı koşullar falan filan. Telefona bakıyor, bana sordukları soruları, duraksayarak verdiğim cevapları okuyor. Sonra uzun adımlarla yürüyerek binaya dönüyor.

Diğerleriyle yalnız kalıyorum. Biri giysilerimin yatığı yere gidiyor, örtümün köşesindeki düğümü açıyor. Paranın nerede saklandığını fark etmiş. Mahmoud’un verdiği paraydı bu. Baştan beri hep saklamıştım. Buki’yle birlikte evime gittiğimizde annemle babama hediyem olacaktı. Buki o düğümü kaç defa sıkıyordu. Adam parayı cebine atıyor, onu şikâyet etmeyeceğimi, buna cesaret edemeyeceğimi biliyor.

Uzun boylu adam dönüyor, içeri götürülmemi emreliyor. Hiçbirine hürmet gösterisinde bulunmadan örtümü alıyorum, kendimi kısmen örtüyorum, sonra Babby’yi

yerden kaldırıp şalını etrafına sarıyorum. Korkudan taş dönmüş bir paket.

Oda küçük ve boğucu derecede sıcak. Duvara tüfekler dayalı, her yere silah yığılmış. Adam uzun burunlu bir silindir alıyor, bir tuzak telini işaret ediyor ve ona basmış olsaydım şu anda misafirperverliğinden faydalanamayacağımı söylüyor. Sallanmasın diye bacaklarından birinin altına tuğla sıkıştırılmış bir masa, tam tarihi gösteren selofanlı bir takvim var. Büyülenmiş gibi takvime baktığımı görüyor. Zaman, bir gün, bir mevsim.

Beni masaya oturttu, şimdiden burnundan solumaya başlamış genel merkez karargâhına iletilmek üzere bir rapor yazmamı söyledi.

Kaçırılışımızı, bize yaptırılan işleri, yemek pişirmeyi, temizliği, duaları, düzenli dayakları yazdım ama Mavi Ev'deki vahşetten bahsetmedim. Evli olduğumu, çocuk doğurduğumu, sonra hükümet yerleşkeyi bombaladığında Buki'yle birlikte kaçtığımızı söylüyorum. Yerde yatan ölü kızlardan, bütün umutları sönmüş halde geride kalan kızlardan bahsediyorum. Kulübeyi ve Buki'nin yaktığı ateşi, sonra bir yılan tarafından sokulduğunu ve öldüğünü anlatıyorum. Ben yazarken omzumun üstünden okuyor.

"Yılan soktuğunu nereden biliyorsun?"

"Kendisi söyledi... Yiyecek bulmak için karanlıkta dışarı çıkmıştı, bir kökü yerden çekerken ısırıldığını hissetmiş... Dişlerin bıraktığı kıpkırmızı izleri gördüm."

"Ah, zehirli yaratıklar," diyor ve masanın üstündeki bir raftan bir broşür getiriyor. Broşürle birlikte bir kitap düşüyor, adının *Büyük Umutlar* olduğunu görüyorum. Kapakta toprak bir zemin, kasketli adamlar ve bir demirci dükkânında yerleri eşeleleyen tavuklar var. Yüksek sesle okuyor. "Yılan Isırığı Tavsiyesi. Ne Yapmalı ve Ne

Yapmamalı... Doğrular ve Yanlış Bilinenler." Sonra broşürü çabucak bir kenara atıyor.

Bir kez daha şüpheleniyor, "Çürümüş bir şeyler var Danimarka Krallığı'nda," gibi bir şeyler mırıldanıyor. Ya doğruyu söylemiyorsam? Ya bir şeyi, uyarıcı bir şeyi anlatmadıysam? Bir bilmece, hayır bir muamma olduğumu söylüyor. Tehlike, mayın, avcı, türlü türlü militan, susuzluk, açlık dolu sık bir ormanı yürüyerek geçmiş, buna rağmen bu askerî üsse her ne kadar şok içinde de olsam tek parça halinde ulaşmıştım. Bu işin içinde bir gizem olmalıydı.

"Çobanlar buldu beni... Kurtardılar," diyorum. Bunu düşünüp taşıyor, bir süre sonra bana inanmış görünüyor.

"Bana ne olacak?" diye soruyorum. Bilmiyor. Şehirdeki ağır toplar dosyamı inceliyormuş. A bir şey diyor, B başka bir şey söylüyormuş. Staz. Obfuskasyon. İhtilaf. Daha modern bir askerî üsse götürülebilirmişim zira kendi küçük üssü çok ilkelmiş. Kapıdaki öküzler kötü davrandıysa özür dilerim diyor ama onların gözünde bir kız, hatta insan bile olmadığımı anlamam gerekiyor, onlar için bir ölüm habercisi, saldırıdan önce dikkat dağıtmak için gönderilen bir yemim.

Bilmem gereken bir şey olduğunu söyleyerek yanımdaki tabureye oturuyor. İnsan doğası şeytani bir hal almıştı. Arkamda bıraktığım ülke artık yoktu, içinde insanların uyuduğu evler ateşe veriliyor, çiftçiler artık topraklarını süremiyor, insanlar açlık içindeki bir çorak yerden diğerine kaçıyor, yıkım. Köpekleri aldatmak, onları deli olduklarına inandırmak için her sabah kendi kafasından ve çocuklarının kafasından aşağı dışkı döken bir kadın.

"Daha birkaç gün önce buraya kucağında ölü bir bebekle bir kadın geldi, bir keçi öldürmeden çocuğu gömemeyeceğini iddia ediyordu. Ona bir keçi bulabilir

miydin? Keçiye öldürebilir miydin? Bu yapılmadan hiçbir cenaze töreni tamama eremezdi. Senin durduğun yerde umutsuzca yola yattı, ağlayacağı kadar ağladıktan sonra kalktı, içinde bulunduğuş duruma hayıflanarak yoluna gitti.”

Öküzlerden biri aceleyle içeri dalıyor, uydu bağlantısının koptuğunu söylüyor.

Komutan, “Düzeltin... Bağlantıyı kurun,” diye bağıyor, büzüldüğümü görünce de özür dileyip susayıp susamadığımı soruyor. Bir bidondan, teneke bir maşrapaya hevesle su dolduruyor.

“Aklımı oynattığımı düşünüyorsun,” dedi, sonra uzun uzun hayatını anlatmaya girişti:

“Evime altı haftada bir falan gidiyorum, ailem için bir yabancıyım. Arkamdan sırtıyorlar. Kızım bir terapistte görünmem gerektiğini söylüyor, öyle suratsızmışım ki. Tartışıyoruz. Terapistte görünmeyi reddediyorum, alelacele bu şer yuvasına geri dönüyorum, bir bakıyorum dışarıdaki öküzler yaralı bacağım için özel yaptırdığım hamağuş sırayla uzanmaya başlamışlar. Son perdeyi seyretmeye geldiğimi söyleyebiliriz. Aynı ağaclar, aynı karanlık, pusuda bekleyen aynı belirsizlik. Sana bunları niye anlatıyorum... Çünkü seni tanımıyorum, daha önemlisi sen de beni tanımıyorsun ve geri döndüğün dünyayı bilmiyorsun.”

Masanın çekmecesinden bir gazete kupürü çıkarıp en son istatistikleri okuyor: “Bu ülkede iki milyona yakın kişii evini bırakıp kaçtı. Şu anda 1,9 milyon insan evinden barkından olmuş durumda, 5,2 milyon kişinin yiyeceğı yok ve tahminlere göre, beş yaşından küçük 450 bin çocuk yetersiz beslenmeden mustarip.”

O konuşurken Babby huysuzlanmıştı, onu beslemem için beni çekeştiriyordu. Komutan ne kadar utanmışımı gördü, ayağuş kalktı, masadaki telsize vurdu, bir

gelişme olup olmadığını görmek için dışarı baktı. Bu gürültülü yerde rahat edemediği ve meme ucunu ağzından kaçırıp durduğu için onu emzirmem uzun sürdü. Komutan tekrar içeri girdiğinde Babby hâlâ kucağımdaydı. Adam bize bakmakla yetindi, Babby işini bitirene kadar tek kelime bile etmedi. Sonra gazını çıkardım, yavaş yavaş hafif bir uykuya daldı.

“Nasılsın?” diye sordu komutan.

“İyiyim, teşekkürler.”

“İyisin, teşekkürler,” diye bağırdı inanmayarak. Neydi bu anneyle çocuğun simbiyozu? Beni seyrederken içinde bir şey, güzel bir şey uyandığını itiraf etmesi gerekirdi, belki bir bağıllık ya da bir günbatımı veya Charles Dickens’ın güzel kâfiyeleri. Anneleri övmeye doyamıyor. Yalınayak, sürekli el etek öpen, artıklarla yaşayan ama yoluna devam ettikçe eden. Onlar kendi boğazlarını kesmiyor. Çocuklarının boğazlarını kesip kanlarını içmiyorlar. Katlanıyorlar, tıpkı çocuklarını doğururken katlandıkları gibi. Bunu nasıl yaptıklarını soruyor, çocuklu anneler, nasıl yapıyor, nasıl yapıyorsun? Yüzü yüzümden birkaç santim ötedeydi, bakışları sorgulayıcıydı.

“Anlamama yardımcı ol,” dedi.

“Beni onlara geri gönderme,” dedim.

Sarsıldı. Utanmış görünüyordu. Üstüne HÖ yazan karton bir kutu aldı, kapağını açtı, kutuyu pat diye kucağıma bıraktı. İçinde meyve barları, bisküviler, enerji içecekleri, kurutulmuş etler ve peynirler vardı. Bir poşet şekerleme çekti, bir tane bana verdi, sonra kendine aldı. İki yaramaz çocuk gibi şekerlemelerimizi çiğneyerek orada oturduk. Bitirince kâğıdı uçak şeklinde katladı, uzaklardaki dünyadan haber almak için dışarı uçurdu. Kutunun üstündeki yazıyı okudum. Dört Mevsime Uygun 24 Saatlik Kumanya Paketi. Komutan, bir İngiliz garnizonu için uygun görülmeyen yiyeceklerin kendisi-

ne ve askerlerine satılmasının ironik olup olmadığını sordu. Yakında iskartaya çıkacak silahlar hakeza. Kendini iyice kaptırdı. Tarihe daldı. Sömürgeciler ganimet, altın ve fildişi için gelmiş, tuhaf yerel geleneklerle, büyücü doktorlarla, büyücü danslarıyla, yağmurcularla, yamyamlarla dalga geçmiş ama yine de sessizce buraya bağlanmışlardı. Bazı İngiliz salonlarının nadide yadigârlarla dolu olduğunu düşünüyordu, kılıçlar, bıçaklar, kamalar, haritalar, günbatımında teraslarda uzanmış erkeklerin ve hanımlarının eski fotoğrafları. Hatta çeşitli müzelerin bodrumlarında tuza yatırılmış kesik kafalar olduğunu söyleyecek kadar ileri gitti, bu tür şeyler bir zamanlar pek revaçtaydı ve vitrinlerde açık açık sergilenirdi.

Öküzlerden biri aceleyle içeri girip üst düzey bir generalin derhal onunla konuşmak istediğini bildirdi.

Dışarı çıkmam söylendi. Hava aydınlanıyordu, güneş her sabahki gibi doğmuştu ama bizim lanetli topraklarımızda hiç inmedi. Babby'yi sıkıca kucaklıyorum, sımsıkı. Onunla konuşuyorum. Bu gece başımızı nereye koyacağımızı merak ediyorum.

Örtümdeki parayı çalan öküz geldi, yanıma iyice yanaşıp beni köpekmişim gibi kokladı. Paranın da koktuğunu bana böyle anlatıyordu. Beni böyle susturuyordu.

Ondan sonra içeri çağrılıp tekrar dışarı yollandım. Telefonlarında konuştuklarını duyuyor ama bir gelişme olup olmadığını anlayamıyordum. Komutan daha aceleliydi şimdi, görünüşe göre, uydu bağlantısı açık havada daha iyi olduğundan bana yeniden içeri girmemi söyledi.

Belki sıcaktan, belki korkulu beklentiden, belki yorgunluktan taburede uyuyakalmışım ve rüya görüyorum. Rüya gördüğümün farkındayım:

Buki ve Babby'yle birlikte bir tarladan geçiyorum. İkimiz de Babby'nin ellerinden tutmuşuz. Biraz büyümüş

demek ki, çünkü yürümeyi öğrenmiş. Korkuyoruz. Ağaçların arkasına ve çalıların arasına saklanmış suretler var. Onların yanından geçmek zorundayız, ayrıca büyük bir evin yanından geçmemiz gerekiyor, orası tımarhaneymiş. Tımarhane olduğunu biliyorum ama nasıl bildiğimi bilmiyorum. Parmaklıklı küçük pencereleri var. Dört bir yandaki kat kat çitlerin arasında sıçanlar ve yavruları dışarı çıkmak için debeleniyor. Teli kemirdiklerini, dilleri kesilince cıyakladıklarını duyuyoruz. Tarlanın ortasına doğru ilerliyoruz, orada tümsekler var. Buki gitmiş, ortadan kaybolmuş. Bobby'yle birlikte yürüyor, tökezlemesin diye elini tutuyorum. Sonra tuhaf ve fevkalade bir şey oluyor. Bir kalıp toprak yavaşça Bobby'ye doğru gelmeye başlıyor, sonra göğsünü gözlerden gizliyor, bileklerine kadar her yerini sarıyor, bir tür zırh. Yürümeye devam ediyoruz, keyfimiz yerine geliyor. Uzaklarda bir ev var. Işıkları açık.

Sıçrayarak uyanıyorum. Komutan dönmüş, henüz kesin bir karar alınmadığını söylüyor ama daha umutlu görünüyor.

Charles Dickens'tan bir bölümle bizi neşelendirmeye karar veriyor, okurken sesi yumuşayıp tatlılaşıyor.

"Yeniden İngiltere'deydim, Londra'da, küçük Pip'le birlikte Piccadilly'de yürüyordum, derken bir uşak koşarak peşimden geldi ve benimle konuşmayı arzu eden faytondaki hanımefendinin yanına gidip gidemeyeceğimi sordu. Bir midillinin çektiği, hanımefendinin bizzat kullandığı küçük bir faytondu. Hanımefendiyle birbirimize üzgün üzgün baktık. "Çok değiştim biliyorum ama senin de Estella'yla el sıkışmak isteyeceğini düşündüm, Pip. O tatlı küçük çocuğu kaldır da öpeyim!" (Çocuğu benim sanmıştı galiba.) Sonradan bu konuşmayı yaptığımı pek

*memnun oldum; çünkü yüzüyle, sesiyle, dokunuşuyla ıstı-
rabın Miss Havisham'dan öğrettiğinden daha güçlü oldu-
ğunu, ona eskiden nasıl bir kalbim olduğunu anlayacak
bir kalp verdiğini göstermişti bana.”¹*

İçeri biri girmişti, dönüp bakınca bir kadın polis olduğunu gördüm, lacivert kepi özenli bir açıyla yan yatırılmıştı.

Ayağa kalkmamız için Babby'yle bana yardım ederken, “Sizi şehre götürüyoruz,” dedi.

Patikadaki yürüyüşü unutuyorum, büyük bir arabanın içinde olduğumdan başka her şeyi unutuyorum, deri koltuklar cila kokuyor. İki araba daha vardı, biri önde, biri arkada.

Kadın polis pencereyi indirmek zorunda kaldı, komutan son bir şey söylemek istemişti:

“Bütün bunlar... her şey... oldukça... mucizevi,” dedi. Sonra abartılı jestlerle birbirimize el sallıyoruz. Kimsesiz bir hali vardı.

Öküzler hazırola geçti, görevlerini yerine getirmenin gururuyla göğüslerini şişirmişlerdi.

Şehir yaşamla dolup taşıyor. Arabalar, motosikletler ve taksiler dört bir yanda dolaşüyor, taksiler ancak bebek arabası büyüklüğünde. Yolcular, eşyaları kucaklarında güçbela sığıyorlar içeri. Babby bütün gürültüye rağmen kollarımda mışıl mışıl uyuyor.

Güneş, siyah kapıları altından mızraklarla alev almış çıplak beyaz binalara vuruyor. Bekçiler ağaçların gölgesinde oturuyor, devriye gezen polislerle sohbet ediyorlar. Başka polisler küçük beyaz kulübelerde **durmuş**, trafiği idare ediyor, arabaları durduruyor. Kaputun yanına iliştirilmiş askerî bayrak sayesinde bizim arabamıza geçiş izni veriliyor.

Kadın polis, dağa benzeyen bir şey gösterdi ama o şey aslında bir kayaydı, öyle ünlü bir kayaydı ki banknotlarda resmi vardı. Polis kayanın efsanelerle dolu tarihçesinden ve orada geçen pek çok çarpışmadan bahsetti. Su, kayanın kenarından bir matem dinmek bilmeyen gözyaşları gibi akarak sayısız damara doluyordu.

Ağaçlar, ormanda altında sığındıklarım kadar heybetli değil. Otoyol şeritlerinin kenarlarına daha genç ağaçlar dizilmişti, yaprakları katlanmış şemsiyeler gibi gövdelerinin etrafını sarıyordu.

Görkemli villaların arasında –mukavva, saz, bambu ve şurada burada güneşin altında pişen çinko bir çatı

kaplaması paneli gibi- çeşitli malzemelerden yapılmış derme çatma kulübeler var. Kadınlar küçük ateşlerin üstüne eğilmiş, beslenecek sürü sürü çocuk var. Beton duvarlarda buzdolabı tamiri, motosiklet tamiri için boyalı ilanlar var, bir tanesinde de simsiyah harflerle "Mr. Chef'i Arayın" yazıyor, yanında bir telefon numarası. Dev bir reklam panosunda, renkli harflerle "Milyoner Olun" bildirisini görüyorum. Altına biri, "Pamuğu Tanrı Yarattı" diye bir şeyler karalamış.

Dört yolun birleştiği işlek bir kavşakta, bacakları olmayan iki küçük oğlan kaykaylarıyla vızır vızır geziyor, bir bozukluk atılınca kapmak için birbirleriyle yarışıyor. Arabamız ne zaman dursa çeşitli gençler pencereyi tıklatıyordu. Elllerinde pastel boyalar, parmak arası terlikler, şişe sular, küçük plastik torbalarda karışık kuruyemişler vardı. Kadın polis onları görmezden gelmemi söyledi.

Ötoparka açılan çifte kapılara vardık, içeride ısıtılı beyaz renkte çok sayıda bina vardı, uzun bir merdivenden girişlere çıkılıyordu. Bizi çeşitli resmî görevliler karşıladı. Sonra bir kadın öne çıktı ve bana, "Yavrucuk, yavrucuk," dedi. Bebeğin beze ihtiyacı olduğunu söyledi ve bizi doğruca tualete yönlendirdi. İçerisi mermer ve aynadan oluşan bir mekândı. Lavabonun yanında bez değiştirmek için bir masa vardı, Babby neşeyle tekmeler savurdu, bakışlarıyla etrafındaki yeni zenginliği gözden geçiriyordu. Bir sürü aynada kendi yansımaı gördüm, dönüştüğüm yabancı yaratığa bakınca nefesim kesildi. Ağzım yaralarla dolu, saçlarım taraz tarazdı. Babby az daha masadan yuvarlanacaktı ama onu son anda tuttum, hayretle bakakalalım diye onunla etrafta gezindim. Aynadaki iki yansımayı işaret etti, kim olduklarını bilmiyordu. Bana "yavrucuk" diyen kadın kapıya vurdu, çünkü doktorlar bebeği muayene etmek için bekliyordu.

Küçük bir muayene odasıydım, karşımda oturan kadın bana ne kadar cesur, ne kadar dayanıklı olduğumu söylüyor. Hayatta kalmış bir felaketzedeyim. Beni rahatlatmaya çalışıyor. Testler, iğneler, aşılar yapılacağını, farklı tedaviler uygulanacağını ama bunun her şeyden öte bir “dinleme terapisi” olacağını söylüyor. İnsanca davranmak, destek olmak için buradalar. Kısa kollu, sade bir elbise, parlak tokalı deri sandaletler giymiş. Derideki minicik gözeneklerden pembe solucanların kıvranarak dışarı çıktığını görmeye başlıyorum. Titrememi durduramıyorum. Kadın konuşmak isteyip istemediğimi soruyor ama istemiyorum. Cebinden küçük bir takvim çıkarıyor, tutsak olduğum günlerin sayısını hesaplamaya başlıyor. Takvimdeki her ayda farklı bir azizin resmi var. En sevdiğini gösteriyor bana, Lisieux’lü Thérèse, Küçük Çiçek. Zarif çehreli bir kız, boynunda kolye niyetine pembe gül goncalarından bir çelenk. Sonra Aziz Patrick’in sayfasını açıyor, piskopos asasını sallayan heybetli bir adam. Aziz Patrick, İrlanda’nın koruyucu azizi, MS 432 yılında bütün yılanları, hem insanların zihinlerindeki hem de sürüngen olanları kadının ülkesinden kovmuş. Onu diriltmek mümkün olsa, dünyanın dört bir yanındaki kıyımlara ve menfur olaylara bir son verebilirdi dedi.

“Kaç yaşındayım?” diye soruyorum.

“Ah zavallı çocuk... Yaralısın... Yaralısın...” diyor. Sonra elbisesinin içinden kahverengi, kumaş bir hamail çıkarıyor, öpüyor ve onun artık benim olduğunu söylüyor.

“Ameliyat sırasında bunu tut...” diyor ve sonradan aklına, “Acımayacaktır zaten,” demek geliyor.

Tam o anda kapı itilerek açılıyor, beyazlı iki adam tekerlekli bir sedyeyi içeri sokuyor. Üstüme arkadan

bağlanan bir elbise giydiriyorlar. Ağızlarında beyaz maskeler var. Onların cennetten gelen haberciler olduklarını düşünüyorum.

Koridorda sedyeyle götürüldüğüm sırada kadın yanımda yürüyor. Elimi tutuyor, sıkıyor, *Tanrım merhamet et, İsa merhamet et, Tanrım merhamet et*, diyor. Durmadan.

“Gülümse sen çok daha güzel görünürdün,” dedi. Gülümsesem! Kendisi beni geri getirmekle görevlendirilmiş doktor, insan zihninin yeninden uyum sağlamasının on dört gün sürdüğünü söylüyor.

Masasında duran, başkalarının yazdığı çeşitli notlardan içime kapanık olduğumu, bazen her şeye ilgisiz kaldığımı ve mantıksız öfke nöbetlerine tutulduğumu öğrenmiştir. Bana verdikleri başörtüsünü yırtıp parçaladığımı da okumuştur. Köpeklerin bize giydirdiği başörtüsü açık maviydi. Yolda karşıdan karşıya geçmekten korktuğumu, bir hemşire eşliğinde parkta yürüyüşe çıkma teklifini iki kere reddettiğimi de biliyordur.

“Artık ormanda değilsin,” diyor.

“Siz orada değildiniz,” diyorum aksice, fazla aksice.

Ormana zincirliyorum. O, içimde yaşıyor. Geceleri rüyamda onu görüyorum, şaşkına dönmüş Babby karnıma bağlanmış, korkularımı emiyor.

Sonunda gün ışığı geliyor. Kahvaltıda kalın dilimler halinde doğranmış meyveler. Babby bir parça kavun ya da papaya seçiyor, inceliyor, sonra ağzına sokuyor. Pembe bir mama sandalyesinde ufacık bir obur.

Koyu takım elbiseli, gözlüğünün kalın, bombeli

camlarının ardındaki jöleyi andıran gözleriyle bu adama çığlık çığlığa bağırarak istiyorum. Önüne konan, plastik, küçük bir bardaktaki suya bir kere bile dokunmadı. Ben kendi suyum içip boşluğa bakıyorum. Keşke kafamın içine sokabileceği sihirli bir değneği ya da aleti olsaydı, o zaman her şey ortaya serilirdi ve bu tereddütlere gerek kalmazdı. Odamı beğenip beğenmediğimi soruyor. İlaçlarımı unutmadım değil mi? Çocuğumun sağlığı iyiye gidiyor muymuş? Her soruyu başımla onaylayarak yanıtlıyorum.

“Plasentayı saklamam gerekirdi,” diyorum birden.

“Plasentayı niye saklayacaktın?”

“Kadınlar yedi... Aynı düşersek Babby onun içine saklanabilirdi.”

“Aynı düşmeyeceksiniz.”

“Nereden biliyorsunuz ki?”

İçimde yükselen korkuyu görüyor ve duraklıyor.

Ona bir şeyler anlatmamak için bir şeyler anlatıyorum:

Mısır eldim ve dua ettim. Mısır tozları uçuştı, rüzgâr da hepsini alıp sert çöl toprağına karıştırdı. Üzerlerinde sinekler ve kurtçuklar kaynayan sığır, kuzu, tavuk butlarını, av hayvanlarını doğradım. John-John sinekleri kriket sopasıyla ezdi, ben de keskin bıçağımla kurtçukların kafasını kestim. Ölüyken bile kıvrım kıvrım kıvrıldılar. John-John, kriket sopasını terk edilmiş bir kampta bulmuş, yanında kriket kurallarına ilişkin bir de kitap varmış. Yeterince inanarak dua etmedim. Rebeka dua etti ve kaçıp kurtuldu.

“Rebeka kim?” diye soruyor.

“Belki ölmüştür,” diye cevap veriyorum.

Sonra ona Norah'dan, teyzesinin sürüye göz kulak olmasına yardım eden ama sürüyü gözden kaçırın küçük kızdı bahsediyorum. Yaklaşık on yaşındaydı. Hayvanlar dağılmış. Norah seslenerek dört bir yana koşmuş, tepelerde yakalandığında hâlâ onlara sesleniyormuş. Onu yakalayan asker Norah'ya bayılmış, kızı kendine almış. Norah çok küçük olduğunu söylemiş. Akrabaların var, teyzen var, onların peşine düşebilirim, demiş asker. Eskiden bataklığa gelirdi, bacaklarından kanlar akarken seslenirdi, seslenirdi. *Dawo, dawo, dawo*. Geri gelin... Geri gelin... Geri gelin.

Söylenecek daha çok şey olduğunu ama söyleyemediğimi biliyor. Aramızda ağzını koskocaman açmış bir uçurum var.

"Annem ne zaman geliyor?" diye soruyorum sertçe.

"Her şey değerlendiriliyor," diyor.

Annemin çağrının gelmesini ve beni eve götürmeyi saatleri sayarak beklediğini gözümün önüne getiriyorum. Tıpkı benim beklediğim gibi.

Ona o Kara Gün'den bahsederken konuşkanlığım üzerimde. On iki kıza yıkanmaları ve güzelce örtünmeleri söylendi. Yola çıkmadan önce yulaf lapası yediler. Bir değiş tokuş yapılacaktı. Şehirdeki hapisanelerde bulunan on beş militana karşılık on iki kız serbest bırakılacaktı. Geride kalan bizler haksızlığa uğramış hissettik, acı bir kıskançlık doluyduk.

Gece yarısı yatakhaneye döndüler, dağılmış vaziyettedirler, dengeleri bozulmuştu, konuşamayacak kadar sarsılmışlardı. Başörtüleri yoktu. Ya dikenli çalılar yırtmıştı ya da kızlar isyan edip kendileri çıkarıp atmıştı. Yere yatıp uludular. Etraflarında halka oluşturduk. O sırada hepimiz bir aradaydık.

Olanları sonraki günlerde ve haftalarda öğrendik, gerçi hikâye zamanla değişti, kızların kafası öyle karışık ki anlattıkları birbirleriyle çelişiyordu. Şu kadarını biliyorduk. Kavurucu sıcakta on beş kilometreden fazla yürümüşler. Yakın zamanda temizlenmiş, taze otların filizlendiği bir açıklığa varmışlar. Uçak oradaymış, pervaneleri paslanmış küçük, beyaz bir uçak. Devrilmiş ihtiyar ağaçlar uyuyan hayvanlar gibi yatıyormuş. Uçağın içinden şarkılar ve bağrışmalar duyuyorlarmış. Mahkûmlar salıverilmek, o basamaklardan inip kardeşlerinin beklediği yere gitmek ve memleket dedikleri ormanı öpmek için sabırsızlanıyormuş.

İki taraftan insanlar görüşüyor, sonra dağılıyormuş, bazen dostça, bazen de değil. Çoğu kamyonetlerine sığınyormuş, evrak işlerinden sorumlu olanlar da dev şemsiyelerin altında oturuyormuş. Beyaz kaftanlı, uzun boylu bir adam varmış, arabuluculuk yapıyormuş.

Kızlara bir yudum su bile verilmemiş. Bayılacak gibi olmalarına rağmen, kısa süre içinde o dar basamakları tırmanıp uçağa bineceklerine, orada hoş karşılanıp bir koltuğa oturtularak kemerlerini bağlayacaklarına, belki birinin onlara serin bir içecek ikram edeceğine inanıyorlarmış.

Uzun saatler geçmiş.

İki taraf arasında ufak tefek fikir ayrılıkları varmış, bazen karşılıklı sert sözler sarf edilmiş. Sonra bağrışmalar yaşanmış, küfürler, intikam yeminleri edilmiş, uçağa atılan toprak parçaları atılmış.

Sonra bir şeyin fena halde ters gittiğini anlamışlar. Beyaz kaftanlı adam kollarını havaya kaldırmış ve birkaç dilde, bu görüşmelerle hayatının bir senesini ziyan ettiğini söylemiş. Uçağın içinde bekleyen, belli ki mahkûmlara muhafızlık eden bir subay en üst basamakta durup elindeki açık valizi cihatçılara göstererek onla-

ra bağırdığında durumu kesin olarak anlamışlar. Adama belli bir miktar para vaat edilmiş, belli ki bu para ortada yokmuş. Adam valizi delice sallayıp durmuş. Eski püskü, yıpranmış bir valizmiş, astarı yırtıkmiş. Her şey daha çirkin, daha tehditkâr bir hal almış. Gülmüşler, nefretlerinden zevk alıyorlarmış, her iki taraf da diğerinin yakın gelecekte kökünün kazınacağına eminmiş.

Arabulucu gitmiş. Uçağın kapısı kapanmış. Kamyonetler harekete geçmiş, kızlara da on beş kilometrelik yolu geri tepmeleri emredilmiştir.

Devam edemedim. Elimi sürmeye hiç cesaret edemediğim kutudaki kâğıt mendillere uzandım.

Hiçbir şey söylemedi, hiçbir şey yapmadı, hâlâ orada olan, günün birinde o açıklığa, taze çimenlere, pervaneleri kalkış için dönen küçük, beyaz uçağa doğru yürüyecekleri inancına sarılan kızları anlattığım sırada sadece dinledi.

* * *

Geceleri yaptığım katliamları resmen itiraf ettiğime inanamıyorum. Rüyalar her gece daha da kana bulanıyor. Beni kaçıranları kocaman siyah kazanlarda kaynatıyorum. Bir sürü ateş yakılmış. Bu adamlar ecellerinin geldiğini biliyor. Tıpkı bizim dilendiğimiz gibi merhamet dileniyorlar. Onları kazanlara dolduruyorum, John-John et tokmağını kullanmama yardım ediyor. Kafataslarını ezip parçalıyoruz, beyinleri bulanık bir pelte halinde dışarı akıyor. Sakalları çürüyen çöpler gibi suyun üstünde yüzüyor. Kaynayan sular etraflarında yükseliyor, sesleri kesiliyor. Kendilerini yemek zorundalar, gözleri ağlamaya can atıyor ama ağlayamazlar, çünkü hepsi ölü.

Kızlar özgür, koşarak yataktan çıkıyor, utanç örtülerini üstlerinden çıkarıp atıyorlar. Nehirlerde yıka-

nıyorlar. Tertemiz kokuyorlar. Yeniden tabiat kokuyorlar. Mantar yiyorlar. Saçlarını ardıc dallarıyla bağıyorlar. Haber yayılmış. Aileler köylerden yola çıkmış, hurmalar getiriyor, eski şarkıları söylüyorlar.

Gözlüğünü çıkarıyor, düşünceli düşünceli siliyor ve bana bakıyor.

“Bir gün yüreğini birine açacaksın,” diyor ve ayağa kalkıyor.

Birlikte son seansımızdı. Buzu kırmıştık.

Annemle birbirimizi ilk gördüğümüzde nefesimiz kesildi, sadece bizim anlayabileceğimiz bir şeydi bu. Çok fazla şey olmuştu. Annem tanınmayacak kadar değişmiş, üzüntüden yıkılmıştı. Daha yaşlı görünüyordu, gözleri kızarmıştı. Bir hükümet binasının holünde idik, merdivenin son basamaklarını tırmanırken soluk soluğa kalmıştı. İnsanlar bize yardımcı oluyor, böylesine büyük, gösterişli bir yerde korkmayalım diye uğraşıyorlardı.

Beni birkaç kere görmüş olan Amerikalı genç hemşire Judith, saçları karmakarışık halde içeri daldı, bana bir hediye vermek istiyordu. Hediye, içim yine daralırsa sıkabileceğim lastik bir toptu.

Topu avuçlarımın arasına bırakarak, "O piç kurullarını ez... Onları ez," dedi.

Annemle ikimize bir bekleme odasında birkaç dakika baş başa kalma izni verildi. Kısa kesmek zorundaydık, çünkü cumhurbaşkanı bilhassa bizi karşılamak için uçakla bir yerden dönüyordu.

Götürüldüğümüz oda çok genişti, upuzun bir masanın iki yanına sandalyeler dizilmişti. Bir tepside bir kahve termosu, yanında fincanlar, tabaklar, bir paket de bisküvi vardı.

"Hiçbir şey sorma," dedim.

“Sormayacağım,” dedi.

Babamın ölüm haberini bana orada verdi. Kaçırıldığım andan itibaren bir daha eskisi gibi olamamış. Adımı söyleyerek yollarda dolaşıyormuş. Geldiğimi görebilmek için, kesişen üç yola bakan çatal dallı ağaçların altına tahta bir sıra yapmış. Uykusunda konuştuğunda adımı söylüyormuş. Annem onun öldüğünü böyle fark etmiş. Artık adımı tekrarlamıyormuş. Kalbi iflas etmiş. Annemin niye böyle uzak durduğunu, bana niye sarılmadığını merak ettim, sonra bunu ortamın yabancılığına bağladım. Kısa bir süre sonra sakın, bu kadar şatafatlı olmayan bir yerde oturup istediğimiz gibi içimizi dökeriz diye düşündüm.

Üstelik kapıda bekleyen, panelin üst yarısından gölgesini gördüğüm güvenlik görevlisi vaktimizin dolduğunu söyleyip cama vuruyordu.

Bizi bekleyen bir sürü kuzen vardı, kimisini hatırladım, kimisini hatırlamadım. Hepsi giyinip kuşanmıştı ama içlerinden biri elebaşı gibiydi, diğerlerine nerede durmaları gerektiğine dair emirler yağıdırıyordu. Bana teyzem olduğu söylendi ama teyzem değildi. Onu ancak hayal meyal hatırlıyordum. En ünlü kuzenimizdi. Daha yoksul olduğumuz için evine nadiren giderdik. Bir subayla evlenmişti, subay terfi edip general olmuş, sonra da taşınıp gitmişlerdi. Adamın onu terk ettiği söyleniyordu ama resmî olarak hâlâ evlilerdi. Evindeki duvarlar generalin üniformalı, madalyalı fotoğraflarıyla doluydu, teyze de bazılarında parlak elbiselerinden birini giyip halkalı kolyelerini takmış vaziyette adamın yanında görünürdü. Ayrıca pencere pervazlarında bacaklarını iki yana açmış halde oturan oyuncak bebek aileleri vardı. Yanakları boyalı, çizimleri domuz derisinden porselen Çin bebekleri.

Kısa bir süre sonra bir hemşire kucağında Babby'yle geldi, geri çekilirlerken havada bir ürperti hissettim. Kimse bebeği sevmek için atılmadı.

“Alnının ortasında kaşları senin gibi çatık,” dedim anneme, hepsi bana tiksintiyle baktı.

Teyze bana hükümetin, orman gelinlerinin çocuklarını yanlarında getirmesini onaylamadığını, onun yerine çocuklara yaşayacakları yetimhaneler bulduklarını açıklamaya başladı. Adımla değil de orman gelini olarak anılmak beni çok incitti. Benim için bir istisna yapıldığını, çünkü araya birilerini soktuğunu anlattı. Bebek kendi köyümüze götürülecekti, bunu o sağlamıştı. Annem ona teşekkür etmemi söyledi. Ağzı kulaklarında gururla gü-lümsüyordu. Teyze hemen o öğleden sonra yola çıkacaklarını, çünkü şehrin hasta bir çocuk için çok gürültülü ve sağlıksız olduğunu söyledi. Aldatıldığımı biliyordum ama onlara karşı çıkmak elimden gelmedi. Babby’yi en son bir hemşirenin kucağında gördüm, temiz, beyaz bir örtüyle sarmalanmış, başının tepesi örtünün içine saklanmıştı. Ağzında, ucundan bir dizi boncuk sarkan yeşil bir emzik vardı, böylece hem emziği emebilecek hem de boncuklarla oynayabilecekti. Benden ayrıldığı için üzülmedi. Yeni ortamıyla büyülenmişti, her şeyi inceliyor, parmağıyla gösteriyor, sonra mermer zemine ışık havuzları döken ve bordo, pembe, koyu sarı renkler alan avizelere bakıyordu.

Hummalı bir gündü. Kalabalıklar. Konuşmalar. Ve saygı gösterileri.

İçindeki ölüyü andıran solgun yıkıntıyı saklasın diye bana mor astarlı yeni mor elbiseyle onlara uygun bir başlık verilmişti. Annem, dikiş yerlerinden hareket ettikçe titreşen altın püsküller sarkan çiçekli bir elbise giymişti. Saçları bir güzellik salonunda kusursuzca örülmüş, ayakları da içinde suyun döndüğü bir leğende yıkanmıştı. Bana karşı hâlâ soğuktu, cesaretini ve inancını övenlere çok daha canayakın davranıyordu.

Bir görevli gülümsememi söyleyip duruyordu, ben de gülümsedim. Ayrıca ne söyleyeceğim, ne söylemeyeceğim konusunda da bilgi verdi. İnsanlar tüyler ürpertici hikâyeler duymak istemezdi. Kulağıma sürekli, "Olumsuz bir şey yok, olumsuz bir şey yok," diye fısıldıyordu.

Kalabalıktan ve basın ya da kameraların müdahalesinden kaçınmak için cumhurbaşkanının konutuna erken götürüldük. Oraya vardığımızda doğruca koltuklarımıza oturtulduk. Aynı karmaşık desenli halı koridordan kabul odasına uzanıyordu, kabul odasında da komşu devletlerin bayrakları pencerenin cumbasının içinde direklerinin üzerine sarılmış halde duruyordu. Pembe perdeler, güneşin yakıcılığını engellemek için kapatıl-

mıştı. Ortadaki koridorun iki yanına sandalyeler yerleştirilmişti, cumhurbaşkanıyla maiyetinin oturacağı baş tarafa da yarım daire halinde başka sandalyeler dizilmişti. Şeftali rengi saten kaplı sandalyelerdi, üstlerinde tek bir leke yoktu. Her şey kusursuzdu, tavandaki tebeşir beyazı lambriler, parıldayan ahşap sütunlar, perdelerin kusursuz katları. Yine de keyifsiz bir yerdi. Çiçek kokusu alıyordum ama görünürde çiçek yoktu. Odaya doğa görünümünü versin diye önceden sprey sıkıldığını tahmin ettim. Yerimizde kazık gibi oturduk. Annemin devasa iç çekişlerini duyabiliyordum. Belki elbisesi fazla dardı. Sıvışıp Babby her neredeyse oraya gitmek geldi içimden. Bana ihtiyacı olduğunu hissediyordum.

Davetli anneler gruplar halinde geliyordu, ayaklarında ve hırpani giysilerinde seyahatlerinin tozu toprağı. Beni ânında tanıdılar. Gözleri bana takılıp kaldı, özlem dolu o ifadeleri gördüm, hepsi kendi parçalarından haber almak için yanıp tutuşuyordu. Gerçeğı nasıl söyleyebilirdim onlara, bazı kızların doğum sırasında, bazılarının çeşitli bombardımanlarda öldüğünü, bazılarının daha ücra kamplara yollandığını ve bazılarının en azından günde bir öğün yemek yedikleri için minnet duydukları kamplarda kalmayı seçtiğini?

Olumsuz bir şey yok... Olumsuz bir şey yok...
Kafamda dönüp duruyordu.

Cumhurbaşkanının ve maiyetinin gelişi ilan edilirken trompetler çalındı. Bakanlardan, yardımcılardan ve göğüsleri rozetler ve madalyalarla süslü rütbeli askerlerden oluşan bir kafiye idi. Bakanlar zengin işlemeli kostümler giymişti, er uzun boyluları olan cumhurbaşkanının üstündeyse geniş, altın kuşaklı bembeyaz bir kıyafet vardı. Kendine ait bir kürede yaşayan bir adama benziyordu. Kadınlar yüksek sesle alkışlamaya, hatta neredeyse nefes almaya bile korkuyordu. Onun yerine,

sırf ona o biraz daha yakın olabilmek için boyunlarını öne doğru uzattılar. Mavi elbiseli bir kadın hiç acele etmeden rahatça yerleşti, sonra elbisesinin ipek kıvrımlarını cilveli bir şekilde ayak bileklerinin etrafına topladı, bütün bunları yaparken gülümsüyordu.

Cumhurbaşkanı yüzüne yarım ağız bir başarı ve hafif bir tenezzül tebessümü kondurdu.

İlk konuşmacı, yakınlardaki bir eyaletin valisiydi. Büyük benekli bir mendille yüzünü kurulaya kurulaya neşeden kedere geçti. Bana evine hoş geldin derken bütün ulusun adına konuştuğunu, herkes için esin kaynağı olduğumu söyledi ve haber duyulunca bütün ülkeyi kasıp kavuran duygusal fırtınadan bahsetti. Sonra, halkıyla birlikte olmak için hemen o sabah gezisini iptal eden cumhurbaşkanına yağcı bir tavırla teşekkür etti. Jetlerle oraya buraya uçan, gösterişli odalarda keyif çatan bir cumhurbaşkanı değildi bizimki, lider olarak ona güvenen herkese tek tek ilgi gösteren bir cumhurbaşkanıydı. Onlar için her çocuk önemliydi. Okul ücretlerine, devlet okullarındaki çocukların yemeklerine, kitaplara ve kalemlere, taşıma hizmetlerine ve büyümekte olan bir çocuğun doğuştan hakkı olan bütün diğer ihtiyaçlara tahsis edilen milyonlarca *naira*'dan bahsetti. Cumhurbaşkanının sihirli bir değneğe sahip olabileceğini uman annelerden onun yerine sabır, metanet rica etmek zorundaydı ama yüreğinin derinliklerinde ulusal felaketin kısa süre sonra sona ereceğine inanıyordu.

"Ülkemiz başını yine dik tutacak," dedi ve tekrar alnını kurulayarak, gözlerinden fişkıran yaşlarla hiç utanmadan, "Batılı bir eğitim almasaydım hâlâ çobanlık yapıyor olurdum," dedi. Kalabalık buna bayıldı, coşkuyla alkışladılar. Vali sonra kendini toplayıp cumhurbaşkanını işaret ederek, "Gerçeği varken surete susmak düşer," dedi ve cumhurbaşkanı konuşmak için ayağa kalktı.

Cumhurbaşkanı daha keskin ve yargılayıcıydı. “Görünürlük. Dürüstlük. Güç.” Her kelimesi birer ok gibiydi. Seyirciler muhteşem bir kudretin, mahrumiyet dolu yaşamlarının ve geçimlerini sağladıkları küçük toprak parçasının anahtarını elinde tutan adamın huzurunda olduklarını biliyordu. Cumhurbaşkanı etrafına bakındı, takdirleri gördü ve daha yumuşak bir sesle, “Düşmanlarımıza çarpışma için meydan okuyacağız,” dedi. Yardakçıları bu insani dokunuşa gülümsedi.

Sonra bu dehşet hükümdarlığına son verme konusundaki kararlılığını dile getirdi, bunun göz açıp kapayıncaya kadar değil, kurnazlık, bilgi ve taktikle gerçekleşeceğini belirtti. Sonra notlarına hemen hemen hiç bakmadan, akıcı bir şekilde ve tutkuyla konuştu. “Sizden bütün şüphelerinizi, varsayımlarınızı ve uydurma haberleri bir tarafa bırakmanızı istiyorum. Savaştaız. Düşmanlarımız her yerde. Şehitlik peşindeler ama şehit değiller. Onlara ne isim versem? Sırtlanlar. Evet, sırtlanlar. Karşımızda sadece bilinen militanlar yok, onlarla bağlantılı olan, huzursuzluktan beslenen, kanatları altında faaliyet gösteren başkaları da var. Bize, kurumlarımıza ve yasalarımıza karşı bir savaş yürütüyorlar. Hiç kimseye ve hiçbir şeye tahammülleri yok. Kaç kişinin canını aldıklarını bir düşünün, polisler, gardiyanlar, devlet memurları, önderler, öğretmenler ve masum çocuklar. Hristiyanlara da Müslümanlara da karşılar. Dinî çeşitlilikten nefret ediyorlar. Gözleri doymuyor. Ama hiç şüpheniz olmasın, çaldıkları bölgeleri ve arazileri geri aldık. Askerî gücümüz dünyadaki her ülkeyle, Amerika Birleşik Devletleri’yle bile boy ölçüşebilir. Ulusal bütçemizin önemli bir kısmı bu savaş için harcanıyor. Onları yok etmek için silahlarımızı ve cephanelerimizi iyileştiriyoruz, bunu onlar da biliyor. Asılsız haberlere kulak asmayacağız. Onları her yönden alt edeceğiz. Silahlarını

alacağız. Onları güçten düşüreceğiz. Yeryüzünden sileceğiz. Saldırgan faaliyetlerini, patolojik yalanlarını ve cinayetlerini, siyasi yapımıza bulaştırdıkları illeti biliyoruz ama ipler bizim elimizde. Yok olacaklar. Kudretimizin ateşinde yanacaklar. Efendisinin ıslığına itaat etmeyen av köpeklerinin durumuna düşecekler.”

Konuşmasını bitirince huşu dolu bir sessizlik oldu. Cumhurbaşkanına dokunacak kadar yakın olmak onlara bir şey, bir umut kırıntısı vermişti. Oysa ben konuşmak, şöyle demek istiyordum: *Efendim, benden sadece birkaç metre uzaktasınız, oysa zalim bir esaret altındaki tutsaklarla aramızda ışık yılları var. Orada değildiniz. Bize yapılanları bilemezsiniz. Siz güçle yaşıyorsunuz, bizse güçsüzlükle.* Tam o anda arkadaşlarımı düşündüm, demirhindi ağacının altında, kimileri bombardımanla parça parça olmuş, bazıları hamile, üstlerinde böcekler hararetle karın doyuruyor, aynı duaları sessizce tekrarlıyorlar. Görevli, huzursuzluğumu sezmişti, sakince oturmamı ve terbiyeli davranmamı söylüyordu.

Sözlerini bitiren cumhurbaşkanı koridorda ağır ağır yürüyor, saygı dolu hayranlığın keyfini sürüyordu, avanesi önden gitmişti, o arada anneler hayatlarında bir daha asla böyle görkemli bir an yaşayamayacaklarının bilinciyle gözlerinde yaşlarla el ele tutuşuyordu.

Mavili hanım gülücükler saçıyor, cesaretimi, kararlılığımı, dirayetimi, duruşumu öve öve bitiremiyordu. Vahşi bir orman yalnız bir kıza göre bir yer değildi ama yine de hayatta kalmış, dayanmış, üstesinden gelmiştim. Tutsaklığımdan hiç bahsetmedi, Babby'nin adını da ağzına almadı. Bana dostluk elini uzattı ve geri dönerek bütün annelerin içinde bir umut filizi yeşerttiğimi söyledi. Beni kendi kızı gibi görüyordu, gece karanlığında kaçırılmış ve şafakta mucizevi bir biçimde dönmüştüm. İnsanlar kadının samimiyetinden, içtenliğinden öyle et-

kilenmişti ki ayağa kalkıyor, “Anne, anne,” diye bağıarak ona doğru atılıyorlardı, kadın da coşkuyla teşekkür ediyordu. Bu insanlar onun halkıydı, gece gündüz onlar için dua ediyordu, belli bir futbol takımına duyulan sevgi haricinde, tıpkı bu seçkin ortama katılma imkânları ya da imtiyazları olmadığı için ücra köylerinde tıkilıp kalmış bütün anneler gibi, onlar da onun ailesiydi.

Sonra daha alçak bir sesle hoşgörü rica etti. Her birinin benimle baş başa zaman geçirmek istediğini biliyordu ama henüz çok erkendi ve yara hâlâ tazeydi. Bana nazik davranırlar mıydı? Beni soru yağmuruna tutmaktan kaçınabilirler miydi çünkü duruşuma ve güzel elbise karşı kırıldım. Basitçe söylemek gerekirse dedi, beni minik adımlarla hayata dönen biri olarak görmeleri gerekiyordu.

“Yumuşak bir iniş hedefliyoruz,” diye devam etti gülümsemeyi sürdürerek. Sonra annemi işaret ederek, bu kahraman kıza evine hoş geldin demek için bir kutlama yapmanın zamanının geldiğini söyledi ve bizi büyük bir çadıra götürdü.

Müzik sağır ediciydi. İnsanlar konuşuyor, yiyip içiyor, dans ediyordu. Bütün çılgınca umutları bu tek güne sıkıştırılmıştı. Birazcık yalnız kalabilmek için bir kenara çekildim.

Beyaz başlıklı, uzun boylu bir kız bana doğru geldi. Başlığı altın hilallerle süslenmişti ama yine de kız matem tutan birine benziyordu. Önce konuşmadı, sonra uzun süreden beri kimseyle konuşmamışçasına birden patladı. Adımı söyleyene dek onu tanımadım. Rebeka’ydı, o ilk gece kamyon sarsıla sarsıla bir ağaçlıktan geçerken atlayan kız.

“Dua ettim... Tanrı’ya onların kötü adamlar olup olmadığını sordum... Kaçmamıza yardım etmesi için yalvardım. Tanrı bana cevap verdi. Sana benimle atlan için fısıldadı.”

Sanki ikimiz de aynı ânı yeniden yaşıyorduk, kamyon yavaşlıyor, arkada diğer kamyonlar, Rebeka sarkan bir dalı tutmak için ayağa kalkıyor, sonra atlamayı göze alıyor, bana öyle içten yalvardığı için arkasından gideceğimi düşünmüştü. Zemin balçık gibi olduğu için hafif bir gümbürtüyle düştüğünü duymuştum. Devam etti, orada tek başına yattığını anlattı, kamyonların peşine düşeceklerine ve parlak ay ışığında beyaz bluzunu açıkça göreceğine emindi. Ama öyle bir şey olmamıştı. Bütün kamyonlar geçince ayağa kalkmıştı fakat yürümekte çok zorlandığını fark etmişti. Bazı ağaçların üst dallarının arasına saklanmış, şafağın ilk ışığına dek orada kalmıştı.

Yürürken, okuldan tüten dumanları göreceklerine emindi ama görmemişti, çünkü okul çok uzaktaydı. Karşısına bir çiftçi çıkmış, kaçırılan “okullu kızlar”dan biri olup olmadığını sormuş, Rebeka öyleyim deyince de dehşet içinde kaçmıştı. Daha sonra bir el arabasında yakacak odun taşıyan başka bir adamla karşılaşmıştı, adam dingile bağladığı bir iple çekiyordu arabayı. Topalladığını görünce, kim olduğunu tahmin etmesine karşın ona acımişti. Karşılarına bir köy çıkana dek Rebeka odun yığınının üstünde oturmuş, sonra inmesi söylenmişti. Adam ne kadar belirsiz olursa olsun tekerlek izlerinden ayrılmamasını tembihlemiş, çünkü çalılık arazinin büyük kısmı mayınlıymış.

Okuldan tüten dumanlar neredeyse dağılsa da koku havada asılı kalmış. Arazi gri-beyaz bir kül katmanı, kararmış kitaplar ve yanmış çantalarla kaplıymış. Ortalığa kargaşa hâkimmiş, çocuklu anneler, anne babalar haber almak istiyormuş ve masum kızları korumaya daha fazla

aba harcamadıkları için öğretmenler yerden yere vuruyormuş.

Bir kadın Rebeka'ya ayaklarını yıkaması için bir kap su getirmiş. Annesiyle babasının ertesi gün geleceği söylenmiş. Öyle perişan haldeymişler ki hiçbirini konuşamamış. Ağlamışlar, sadece ağlayıp birbirlerine sarılmışlar. Eve giden otobüste ağlamışlar, Rebeka'nın kaçan kız olduğunu öğrenince bütün otobüste bir alkış kopmuş.

Birkaç gün sonraki hoş geldin partisinde insanlar yiyecek ve hediye almak için aralarında para toplamış. Rebeka'ya saçları için taraklar verilmiş. Yine de birkaç hafta içinde sorunlar başlamış.

Kâfirler... Duvarlara *k firler* yazılmıştı ve herkes bunun ne anlama geldiğini biliyordu. Biri haber uçurmuştu. Cihatçılar gelecekti, sadece Rebeka için değil, bütün ailesi ve bütün köy için. Rebeka'nın gitmesi gerekiyordu. Ailesinin nasıl dua edip yas tuttuğunu büyük bir duygusallıkla vurguladı. Sevgilerinin ne kadar derin olduğu konusunda onu temin etmiş, yolluk olarak da elma vermişlerdi. Rebeka mısır uvallarıyla birlikte bir kamyonu yüklenmişti, kamyon çok daha uzun bir yolculukla ülkeyi boydan boya geçeceği için görülmesin diye kendir bir çuvalın içindeydi, az daha boğulacaktı.

şehirde, bir hayır kurumunun başındaki Amerikalı bir kadın Rebeka'yı yanına almış ve hayatını yeniden kurmasına yardımcı olmuştu. Anlamadığı sözcükleri okuyup yazması için onu teşvik etmişti. Bir köpeğin tuhaf maceralarına ilişkin bir dizi İngilizce hikâye verilmişti eline, hoş bir hik yeydi ama ona göre değildi, yüreğine dokunamamıştı.

Altı ay sonra taşınması gerekmişti ve şimdi de evinden olmuş on kızla birlikte bir pansiyonda yaşıyordu. Neyse ki iş bulmuştu. Birkaç kilisenin sunaklarıyla ilgileniyor, mobilyalarını cilalıyor, örtülerini yıkıyor ve bağışla-

nan üç-beş çiçeği düzenliyordu. İlk başta bana onun bir tür tarikata katılıp katılmadığını düşündüren buydu belki.

Birden titremeye başladı, gidip daha sakin bir yerde oturup oturamayacağımızı sordu.

"Kendimi hiç affetmeyeceğim," dedi alçak sesle, bizi terk ettiği için taşıdığı utancı gördüm.

"İletliyim ben," dedi fısıldayarak.

"Neyin var?"

"Cihatçılar beni alacak. Tahakkümleri altındayım."

"Hayır. Yapamazlar." Öyle fena titriyordu ki bir sütuna tutunmak zorunda kaldı. Su içmeyi reddediyor.

"Normal olmak istiyorum," diyor telaşlı bir sesle.

"Normalsin zaten," diyorum, oysa ben de tedirginim.

"Belki bir ara buluşabiliriz," dedi ve ilk defa gülümsedi.

"Ben evime gidiyorum Rebeka," diyerek baklayı ağzımdan çıkardım. Çıkarmak zorundaydım.

"Seni reddedecekler... Dışlayacaklar." Sesi çirkin ve kindar.

Ona söylemenin daha akıllıca olacağını düşünerek, "Bebğim var," dedim.

"Bebek ha!" Buz kesilmişti. Hayatta tek istediği buydu. Kendine ait bir bebek, onunkinin yanında kalp atan bir kalp, küçük bir can yoldaşı.

Gitmesi gerektiğini belirtiyor birden.

Aceleyle kalabalıkların arasına girip çıkışını seyrediyorum, tek başına, bir kaçak, güneş başlığındaki altın iplikleri ışılatıyor. Güç sergileyen o kubbeden yeterince hızlı kaçamamıştı. Tek umudunu paramparça etmiştim.

Bana son derece mesafeli davranan annem havuz kenarında oturacağımızı söyleyince bunu tuhaf buluyorum. Buradaki son otuz altı saatimiz için bize büyük bir otelde bir oda verildi. Otel yirmi dokuz katlıydı.

Akşam vakti.

Cümbüşlü bir parti son sürat devam ettiği için sakın bir köşede bir masa buluyoruz. Balonlar uçuruluyor, havada gelişigüzel süzülüyorlar. Ağaçlara sıvımsı bir ışıkla dolu sukabakları asılmış, yeşilliklerin üzerinde sihirli ışık damlacıkları var. Bu güzel ortama rağmen annem yine de suratsız.

Konuşmak istediğini söylemişti. Önce babam, sonra da hiç kuşkusuz tutsaklığım hakkında konuşacaktı. Huzursuzum. Şık üniformalı garsonlar içki dolu tepsi-lerle koşuşuyor, son derece hızlı hareket etmelerine karşın çarpışmıyorlar. Kurbağalar çiftleşiyor, partideki-lerden biri diğerlerini eğlendirmek için vıraklama sesle-rini kaydediyor.

“Hayvanlar. Kasaplar,” diyor annem ve zaten bil-mem gerekiyormuş gibi yüzüme bakıp, “Erkeklerim gitti,” diye açıklıyor. Baklayı ağzından çıkardı. Babamın öldüğünü biliyordum, şimdi annem bana Yusuf’un da gittiğini söylüyor.

“Öldü mü?” diyorum ama buna inanamıyorum. Babasız ve kardeşsiz bir eve gitme düşüncesiyle içime kapkara bir boşluk yayılıyor.

“Bana sadece güzel mavi gömleğini getirebildiler,” diyor, o karman çorman zihninde belli ki biraz önce eline tutuşturulmuş gibi sarılıyor gömleğe.

Ona bir soru sormaya çalışıyorum ama ne dediği anlaşılmıyor, hızla konuşuyor, zamanda bir ileri bir geri atıyor, hayaletlerin pençesinde.

Boko Haram militanları hava karardıktan sonra Yusuf’la konuşmak, onu kendileriyle bir anlaşma yapmaya ikna etmek için gelmeye başlamıştı. Beni ne kadar özlediğini biliyorlardı. Onun çizdiği, kilisenin verandasında asılı resmimi görmüşlerdi. Bir bedel karşılığında oradan kurtulabilirdim. Bunu yapmanın yolları vardı. O gizli yerleşimden başka kızların da kaçırıldığı olmuştum. Orası, askerlerimizin ya da halk kahramanlarımızın fazlasıyla tehlikeli bulduğu için asla gitmediği bir yerdi. Fidyeye astronomikti ve meblağın her ay ödenmesi gerekiyordu. Annem bunların hepsini, daha sonra onu bulup gömmüş olan adamlardan öğrenmişti. Yusuf okulunu bırakmış, üç ayrı nakliye şirketinde işe girmişti, çeşitli şehirlere canlı hayvan ve darı taşıyordu. Yabancı olduğu için, birbirine benzeyen o şehirlerde defalarca kan verme imkânı da bulmuştu. Elinden gelen her yola başvurarak para kazanıyordu. Annem avludaki eski küvette bir zula bulmuş, bunu Yusuf’un evden gitmeyi planladığına yormuştu.

“Her şey ekim ayında bir gece olacak şekilde ayarlanmıştı.”

“Hangi ekim?” diye soruyorum. Bilmek zorundayım.

“Hangi ekim mi!” Bağırıyor, o ücra araziye ve katledilmiş kardeşimi gördüğüm halde hâlâ duygudan yoksun olduğumu söylüyor.

“Anlamıyorsun... Benim baktığım gibi bakmıyorsun,” diyor. Masanın üstünden elimi uzatıyorum. Elimi istemiyor. Bu onun kederi, yalnızca onun. Deli gibi bir şey olmuş, başının tepesindeki saçları birer birer yoluyor ve onları ölü birer sıçan gibi sertçe, nefret dolu bir şekilde savuruyor.

İnsanlar araya girsek mi girmesek mi diye düşünerek bize bakıyor.

“Konus benimle anne,” diye yalvarıyorum.

Bir an için hüzünleniyor, elinde okuyamadığı halde ona metanet veren İncil’iyle, mutfağında beklediği o akşamın sessizliğini hatırlıyor. Yusuf üç gün ortadan kaybolduktan sonra dönmüştü. Yemeği iki teneke tabağın arasında ısınyordu. Bitkin ve dalgın bir hali vardı. Odasına gitmiş, en güzel mavi gömleğini giyip çabucak dönmüştü, daha iyi maaşlı başka bir iş için bir müdürle buluşacağını söylemişti. Sonra çıkıp gitmişti. Annem ondan bir daha haber almamıştı, ta ki gece yarısından sonra birtakım adamlar kapısını çalana dek.

Kelimeler lav gibi akıyordu içinden, Yusuf’un ölümünü, Yusuf’un talihsiz ölümünü yeniden canlandırıyordu, sanki kardeşimin ölüm haberini iki işçiden almamıştı, sanki bu ölümün intikamının sorumluluğu onun omuzlarındaydı artık.

Yusuf gitmiş, bense kalmıştım. Beni suçluyor. Babamın sevgili kızı olmasaydım, ortaokul eğitimi alacağım diye tutturmasaydım, o otobüse binmeseydim bunların hiçbirisi başlarına gelmeyecekti. Bu ithamdaki keşkeler, çiftleşen kurbağaların kesilmek üzere olan bağırsakları gibi havada asılı kaldı. Onunla barışmak istedim. Evime dönmüştüm, yani neredeyse dönmüştüm. Ona ulaşmak için tekrar elimi uzattım ama çıldırmış bir tanıca gibi saç örgülerini biraz daha yoldu ve onları birer musibet gibi etrafa savurdu.

İnsanlar gözlerini bize dikmeye başlamıştı.

“Yukarı çıksak daha iyi,” dedim.

“Benden utanıyorsun,” dedi.

Sonra sarhoş bir adam, ağır ağır yürümek için büyük çaba harcayarak yanımıza doğru geldi. Bize içki ikram etmek istedi ama annem teklifi geri çevirdi. Adam ortamın ahenksiz şeylerle bozulamayacak kadar güzel olduğunu söyledi, ışıklardan bahsetti, çiftleşen kurbağaları taklit etti ve anneme itaat etmediğim için beni azarladı. Anneler ülkenin belkemiğidir, diye tutturdu. Arkadaşları gelip onu çekiştirdi, hepsi yalpalayarak uzaklaştı.

Sessizlik ölümcüldü.

Bir süre sonra, “Babby bizi yeniden birleştirecek,” dedim. Bardağı taşıran damla bu oldu. Annemin yüzü taş kesilmiş, ağzı çarpılmıştı. Kiliselerdeki, insanın parmağını sokabilmesi için küçük bir gediği olan taş kurnalar geldi aklıma. Parmağımı annemin yüreğine daldıramıyorum, asla.

İçimdeki her şey dağılıyor. Annemin canını yakmak, bana yapılan dehşet verici, tüyler ürpertici her şeyi yüzüne çarpmak istiyorum. Ondan korkuyorum. Ondan nefret ediyorum. Ama artık nefretin, korkunun ya da sevginin ne olduğunu bilmiyorum. Bir bebeğim var, onu özlüyorum. Kalp atışını benimkinin yanında istiyorum. Eve gittiğimizde kardeşim Yusuf bizi karşılamak için orada olmayacak.

Annem ayağa kalkıyor, başı önde yürüyor, düşeceğinden korkuyormuş gibi her adımına bakıyor.

Işıklar birer birer sönüyor.

O yapayalnız atmosferde balonlar süzülüyor, yarı sönük, sahipsiz ve olan bitenden bihaber.

Şehirdeki son manzaram, yıkılıyormuş gibi görünen otel binamız oldu. Aşağıda, caddede bir dilenci kadın iki büklüm halde, pörsümüş palmiyeden bir süpürgeyle çerçöpleri süpürüyor. Eve gidiyoruz, annem ve ben.

Daha ileride, beyaz kaftanlı döviz tacirleri ağaçlardan oluşan bir gölgeliğin altında, sıkışık trafikte yavaşlayan arabamızın çevresine üşüştü. Çırpı gibi kollarnı, ticaret yapmak için yaygara kopararak pencerelerden içeri uzatılar. Şoförümüz onları görmezden geldi ama adamlar vazgeçmedi, banknot tomarlarını sallayarak, her biri en iyi oranların kendisinde olduğunu iddia ediyordu, şoförün defalarca çaldığı kormanın sesi hepsini püskürttü.

Bize, "Siz yanımda güvende. Evinize güvende götürecektir," dedi. Kocaman arabasıyla çok gurur duyuyordu, hükümetin bu arabayı Kanada'da özel yaptırdığını ve en yeni teknolojiyle donattığını söyledi.

Son birkaç günün curcunası gözlerimin önünde yüzüyordu, bunaltıcı sıcak, konuşmalar, bangır bangır müzik ve hayalete benzeyen Rebeka.

Arabada bizden başka iki yolcu daha vardı, biri yüzüne kirli bir eşarp sarmış, gözleri yarı kapalı bir adamdı. Adı Esau'ydu. İngiliz olan ve önde, şoförün yanında oturan ikinci adam bize dönerek, alışılmadık derecede uzun

bacakları yüzünden iki koltuk parası ödediğini söyledi. Arkadaşça davranmak için söylemişti bunu. Şoför ve o hemen sohbele girişmişlerdi, kendini dışlanmış hissedenden Esau da kulak misafiri olmak için öne eğiliyordu.

“Anlatsana Esau... Başına gelenleri yol arkadaşlarımıza anlat,” diye ısrar etti şoför. Esau önce tereddütlüydü ama hikâyesini anlatmaya hevesliydi, aynı şeyi daha önce defalarca anlattığını sezdim:

Toprak kaybettim. Binta'yı kaybettim. Her şeyi kaybettim. Cihatçılar bizi sıkıştırmıyordu, o yüzden güvende olduğumuzu sanmıştık. Derken bir akşam geldiler. Binta'yla kumru beslerdik, ben kumruları kümeslerine kapatmakla meşguldüm. Silah sesleri duydum. İnsanlar çığlıklar atıyor, koşuyordu, diğer herkes gibi ben de koştum. Binta geri dönmedi. Çanak çömleklerinden birazını satmak için pazara gitmişti. Bir hafta kadar sonra bazıları ormanlarda, kiliselerde, kurumuş kuyularda ve ormanın kıyısındaki dağlardaki mağaralarda birbirlerine kavuşacak kadar şanslıydı ama biz değildik.

Binta'nın yaptığı çömlekleri –suyu serin tutmak için çömlekleri, palmiye yağını ve tereyağını saklamak için daha küçük çömlekleri– anlatırken duygularına yenik düşüyor. Ne kadar beğenilirdi hepsi. İnsanlar birbirlerine hediye ederdi onları. Renkleri yoğun, topraksı bir kahveydi ama aynı zamanda Binta'nın hayal gücünün sihirli karışımlarının ateşini taşırdı. Keşke kaçarken bir tanecik çömlek alsaydım yanıma, diyordu. O zaman ondan bir parça yanında olurdu.

“Onu buluruz... Onu buluruz,” dedi şoför ama Esau şimdi hiç çekinmeden ağlıyordu.

Kendini toplayınca, tesadüfen karşılaştığı bir yardımcı görevlisini anlattı. Adam bir kamptaki Binta adlı

yarı kör bir kadından bahsetmişti, kadın bütün vaktini bir aşağı bir yukarı yürüyerek geçiriyor, kocasının gelip onu almasını bekliyordu. Yardım görevlisinin anlattığına göre, kocasının ayak seslerini öbür dünyanın eşiğinde bile olsa tanıyacağını söylemişti. Esau bir süre sonra oraya gitmeyi başarmıştı ama hüznü, çökmüş yüzlerden oluşan toplulukta karısına benzeyen kimse yoktu. Çok daha sonra bir tüccarla tanışmış, tüccar ona umutlarını yeşerten sevindirici bir hikâyeye anlatmıştı. Hikâyeye, tüccarın iş için gittiği bir kamptaki küçük, kayıp bir kızla ilgiliydi. Küçük kızda, yırtık bir kâğıt parçasına yazılmış bir telefon numarası vardı, kız bu numaranın savaş başladıktan sonra köylerinden kaçan amcasının numarası olduğuna inanıyordu. Amca Plateau bölgesine taşınmıştı, oradaki bir tamirhanede tamirci olarak çalıştığını duymuşlardı. O kâğıt parçası, uçsuz bucaksız bir boşlukla onun arasında duran tek şeydi. Diğerleriyle birlikte öldürülen babasının cebinde bulmuştu kâğıdı. Tüccardan bu amcasının yerini bulup kendisiyle kan bağı olup olmadığını öğrenmesini rica etmişti, ne de olsa tüccar çok seyahat ediyordu. Gerçekten kan bağları olduğu anlaşılmıştı. Kız kampın yakınlarındaki bir çiftlikte gece gündüz çalışmış, sonra bir gece kâhyaya haber vermeden kaçmıştı. Büyük ölçüde taban teperek tamamlamıştı yolculuğunu, her daim korku içinde, her daim aç. Yardım istemek için amcasının tamirhanesinden içeri girdiği gün adam şaşkına dönmüştü. Yeni bir karısı ve üç çocuğu vardı, eve doyuracak bir boğaz daha girmesi için karısını ikna etmesi zor olacaktı. Neyse, sonunda kızı yanlarına aldılar. Tüccar bunu aylar sonra, kızı iş tulumuyla, o tamirhanede çıraklık yaparken gördüğünde öğrenmişti.

Durumun kasvetli bir hal almaya başladığından endişelenen İngiliz, bir hikâyeye de kendisi anlatmak iste-

di. Sayısız planla dolu halde üniversiteden çıktığında, biraz saha çalışması yapmak, hatta belki bulgularıyla ilgili bir tez yazmak üzere buraya gelmeye karar vermişti. Fakat sonunda neredeyse sekiz yıl burada kalmış, ülkenin dört bir yanını gezmiş ve bir sürü macera yaşamıştı. Sahra'da yıldızların altında uyumuştur, "yıldızlarla bezeli gökyüzü" diyordu. Orada, yerel geleneğe göre, geleceğini nasıl görebileceğini öğrenmişti. Kayan bir yıldız görürse, yıldız gözden kaybolmadan önce bir tutam kum alacak, sonra bu kumu bir bezine içine sarıp üstünde uyuyacaktı. Uyku sırasında kumun aldığı şekil, gelecek yazgısının bir simgesiydi. Ne var ki İngiliz, hangi simgenin neyi temsil ettiğini hiç hatırlamıyordu.

Uzaklardaki uzun dağ sırasını işaret ederek, ataları yüzlerce yıl önce oralara yerleşmiş bir kavimle birlikte yaşadığını anlattı. Kavim, aşağıdaki yaşam hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Hükümette kimin olduğundan, gelip geçmiş petrol zenginliğinden haberleri yoktu. Aralarında bir sürtüşme yaşanır, ki bazen yaşanıyor, her ailenin büyükleri anlaşmazlığı çözmeye davet ediliyordu. Tam anlamıyla kendi kendilerine yetiyorlardı. Etraflarını saran uçurumların arasındaki küçük toprak parçalarında mısır yetiştiriyorlardı, tırmanan sebzeler için de sekiler kurmuşlardı. Hantalca yayılan bir çalıyı örerek kurdukları kümesler onları Sahra rüzgârlarından korumakla kalmıyor, beç tavukları, çalı tavukları ve senede bir kere de limon yeşili kelebeklerin muhteşem göçü için sığınak ve üreme alanı oluşturuyordu.

İngiliz'in anlattığına göre, Hausa süvarileri geçmiş yüzyıllarda senelik turnuvalarını orada düzenlemiş. Ziyafetler günlerce sürermiş, eski almanaklarda bunlara dair kayıtlar bulmuş. Etler, av ve kümes hayvanlarının etleri, palmiye şarapları ikram ediliyor, yemek aralarında sindirimi kolaylaştırmak için kadifeçiçeği gibi çiçekler ye-

niyormuş. Aşçılar Arabistan'dan gelirmiş, mutfak sanatları o kadar seçkinmiş ki pişirilmeden önce tavuskuşlarının tüyleri yolunur, derileri yüzülür, pişince de canlı bir görünüm vermek için özenle yeniden yerlerine yerleştirilirmiş. Kızıldeniz'in ta ötesinden ünlü halk ozanları ve hikâyeciler getirilirmiş, masal anlatıcılarından biri gece boyunca konuşup uyuyanları transa sokabilmesiyle ünlüymüş.

İngiliz pulluk sürmeyi ustalıkla başardığı için, başemir ona evlenmek için on dört kızından birini seçebileceğini söylemiş. Şu işe bakın ki İngiliz daha önce ne bu kızlardan biriyle ne de emirin eşleriyle tanışmış. Tahl eleyen ya da tereyağı yapmak için kola cevizi kıran genç kızlara denk gelirse kızlar yüzlerini saklayıp kahkalara boğulurlar, sonra yanlarına bir fıravun gelmiş gibi sahte bir korkuyla birbirlerine sarılırmış.

"Yani büyülenmedin," dedi şoför.

Şehirden çıkmamızla başka bir şehre girmemiz bir oldu, sonra bir başkasına, her biri diğerinden daha küçüktü ve hayat doluydu. Yürüyen, bisiklete binen insanlar, unutulup gitmiş bir kahramanın anısına dikilmiş bir sütunun basamaklarında oturan sıska, aç yaşlılar. Tezgâhlar mukavvadan, branda bezinden ve şemsiye parçalarından yapılmıştı, akla gelebilecek her türlü malla doluydu. Sokakta, parlak beyaz plastikle örtülmüş araba tekerleği yığınları. Bu tezgâhların arasına sıkışmış ibadet yerleri, "İsa Yaşıyor" ya da "İsa Her Yerde" yazan tabelalar vardı. Karşı taraftaysa Allah'a adanmış pankartlar ve afişlerin yanı sıra bembeyaz dişli politikacıların kocaman posterleri ve ağzı kulaklarında gülümseyen vaizlerle eşlerinin benzer posterleri.

Biz ilerledikçe yolları tıkayan şeyler gitgide ilkelleşti, fiçılara ya da devrilmiş ağaçların testereyle kesilmiş

dallarına dönüştü. Bizi görür görmez eski dostmuşuz gibi hararetle el sallamaya başlayan bir grup kadın çıktı karşımıza. İngiliz, bunun alışıldık bir manzara olduğunu, kadınların yollardaki çukurları tamir etme işini üstlendiklerini söyledi. Emeklerinin kanıtı olarak taşları havaya kaldırıyorlardı. Yüksek sesle gülüyorlardı. Bazıları öyle çok gülüyordu ki dişlerini ve dişlerinin arasındaki boşlukları görebiliyordum. Gözlerinde merak ve coşku lu bir umut vardı. Bu önemli arabanın içindekiler de kimdi ve nereye gidiyordu? Onlara para vermedik diye hiçbir içerleme belirtisi göstermediler, aksine el sallayarak bizi uğurlarken yeniden canlanmışlardı.

Bir sonraki nöbetçi kulübesinde şansımız o kadar yaver gitmedi. Suratsız genç bir adam, bariz bir küçümsemeyle el fenerini arabanın içine tuttu. Belgelerimizi görmek istedi. Ailesine ait elle yazılmış, mürekkebi zamanla paslanmış, kuşaklarca geriye giden bir kâğıdı çıkarırken annemin elleri titriyordu. Nöbetçi pis pis güldü, şoför küstahlığından ötürü onu azarladı. Neyse ki sürüşme şoförün homurdanarak yola birkaç *naira* atmasıyla sona erdi, araba hızla ilerledi.

Annem su dökmek istediğini fısıldadı, ben de fısıldayarak biraz daha bekleyemez misin diye sordum. Bunun için izin istemeye utanacaktım.

İngiliz adam bir süpürge darısı tarlasını işaret ederek, "Bakın... Bakın," dedi. Yapraklar yeşildi ve esintide dalgalanıyordu, kadınlar karıklarda diz çökmüş, mısır filizlerine sarılmış fasulyeleri topluyorlardı. Su adacıklarında yeşil iğnelerden yama işi bir örtüye benzeyen bir şey gördüm ama ne olduklarını bilmiyordum. İngiliz, çiftçilerin son birkaç yıldır yetiştirdiği çeltik tarlası olduğunu söyledi. Çeltik yılda iki hasat ve daha az açlık demekti.

Şoför nihayet bir akaryakıt istasyonunda durdu ve hanımların "lavabo"yu kullanmak isteyip istemediklerini

sordu. Bir tarafta küçük bir yapı vardı, siyah boyayla üzerine "Cami" yazılmıştı ama bazı harfleri çimento tanecekleri yutmuştu. Girişte üç çaydanlık vardı, kapaksız ve farklı renklerde çaydanlıklar. Ayrıca üstüne mürekkeple "Erkek" ve "Kadın" yazılıp ok çizilmiş bir tabela vardı, oku takip ettik. Erkek tuvaletinde bir adam vardı, başı yan duvarın üstünden dışarı çıkıyordu. Döndü, bize kaşlarını çattı. Kadınlar bölmesinin kapısı vardı ama kilitliydi. Annem yerinde duramıyordu. Nöbet tutmamı söyledi. Bir duvara sıçrayan aceleci şırıltıyı duydum, bir karınca sürüsü derhal dışarı çıkıp kuru toprağa yollandı. Annem bana seslenip yardım istedi.

Arabaya dönerken, benden çok da büyük olmayan bir kızın bir yığın paçavranın üstüne oturmuş hararetle kendi kendine konuştuğunu gördüm. Mırıldanıyor, tartışıyor, paçavralarla sineklere ve oradan geçerken ona bakanlara vuruyordu. Ona çantamdan bir şey vermek istedim ama annem kızın delilerden biri olduğunu söyleyerek beni çekip uzaklaştırdı. Akşam olunca birkaç saatliğine bir karakola götürülecek, sonra yeniden serbest bırakılacaktı, aksi takdirde erkekler onu çalılarının arasına çekerti.

Hava zifiri karanlık olmadan hemen önce, yolun ıssız bir kısmında İngiliz adam şoföre, "Dur, dur," dedi. Çok anıydı. Yol kenarında küçük bir kız, bir eliyle bir tencere portakal, diğer eliyle de ufak bir oğlanın, muhtemelen erkek kardeşinin elini tutuyordu. İngiliz arabadan indi, konuştuğunu ve sonra kız portakalları kocaman bir mendile boşaltırken ona biraz para verdiğini gördük. İngiliz arabaya bindikten sonra kız yeri öptü, adam çakısıyla portakalları soymaya girişti. Bu işte ustaydı, kabuk hiç parçalanmıyordu. Portakala benzeyen kesintisiz halkalar yaptı. Portakalları ikiye böldü, çekirdeklerini çıkarıp aramızda eşit olarak paylaştırdı. Öyle beklenmedik bir neşe ânydı ki meyveleri emiyor, şapur

şupur yiyorduk, suları çenemizden akıyordu, beyaz posa da dahil olmak üzere, her şeyi yedik. Bunların hayatımızda tattığımız en lezzetli portakallar olduğu konusunda genel bir fikir birliğine varıldı.

Daha ileride yanmış köyler çıktı karşımıza, titreyen siyah kabuklar, bir zamanlar üzerinde kulübelerin durduğu bambu direkler, kararmış, bükülmüş, her yerden tuhaf siyah bir küf fışkırmış. En acıklısı, bir zamanlar insanların dışarıdan geçip giden dünyaya baktığı bomboş pencere delikleriydi.

Bir süre sessiz kaldık, herkes kendi düşüncelerine gömülmüştü; şoför birden kaybedilen zamanı telafi etmeye karar verdiğinden, araba çukurların üstünden kayıyor, fırlayan taşlar her yana uçuşuyordu.

Çalan bir telefon hepimizi sıçrattı, İngiliz aniden gideceği yere varmak üzere olduğunu fark etti. Alçak sesle konuştu ama hattın öbür ucundakiler hararetliydi, birbirlerinin sözünü kesiyor, gelmesinin daha ne kadar süreceğini soruyorlardı. Sonra İngiliz resmî bir tavırla benimle, annemle ve yaşlı adamla el sıkıştı, paylaşalım diye bize biraz bonbon şekeri verdi. Araba bir yıkıntının yanında lastiklerini gıcırdatarak durdu, İngiliz'in arkadaşları çoktan gelmişti, onu karşılamak için öne çıktılar. Kucaklaştılar, kısa bir süre sonra da birkaç fenerden yayılan dağınık ışıktaki, gölgeleri birbirine karışarak dik bir tepeyi tırmandıklarını gördük.

Onun gitmesine üzülmüştük.

Esau ön tarafta oturmak için dışarı çıktı. Gece çok uzakta değildi. Ağaçlar daha koyulaştı, aralarındaki boşluklar mora çalan siyah gölgelerle dolmuştu artık. Öyle bir kasvet ve özlem vardı ki havada... İki-üç portakal

satmaya çalışan ve minnetle yere diz çökeerek titreyen çocuğu düşündüm. Yol kenarında kimsecikler yoktu şimdi, sadece başının üstünde bir döşekle ormanlık alana doğru yürüyen yalnız bir silüetle, beyaz keçi sürüsünü toplamaya çalışan bir çocuk görünüyordu. Geniş göğüslü teyzenin Babby'yi bana verdiğini hayal ettim, beni yeniden görünce gözlerinde beliren şaşkınlığı gördüm ama beni öpmüyor, onu bıraktığım için biraz cezalandırıyordu, sonra nihayet beni kabul ettiğini ilan etmek için bluzumun yakasını emdi.

Tepesinde siyah ve menekşe rengi bir duman tüten dağ, gökyüzüyle birleşmişti.

Esau dağla konuşurken eliyle selam vererek, "Eski Kuzey öldü, eski ilahlar yok oldu," dedi.

Bir çocukla bir boğanın hikâyesiydi bu.

Çocuk, Esau'nun dedesiydi. Özel olarak seçilmiş ve üç yıllık bir eğitimden geçirilmişti. O dağda uyuyan, hasattan sorumlu tanrıyı memnun etmek için her sene yapılan kadim bir kurban töreniydi. Tanrı aç bırakılırsa, insanlar açlıktan ölürdü.

Belirlenen günde boğanın ayakları hem önden hem arkadan bağlanmıştı. İpi çekme görevini dört genç sırayla üstleniyordu. Boğa kükrüyor, kendini insanlara ve ipe çarpıyordu. Gitmek istemiyordu. Olacakları biliyordu. Dağa tırmanırken bacaklarını kıvrıp yere yattı, kıpırdamayı reddetti.

Arkalarından erkek kalabalığı geliyordu, yine erkeklerden oluşan daha büyük bir kalabalık bütün gece dağda toplanmıştı, boğanın bereketli bir kurban olması için ilahiler söyleyip dualar ediyorlardı. Bir ateş yirmi dört saattir yanıyordu, alevlerin gücü dört bir yandaki komşu illerden görülebiliyordu.

Esau'nun dedesinde, avucuna tam oturan kemik saplı küçük bir bıçak vardı sadece. Hem korkuyordu hem sevinçliydi, birbirlerinden birkaç santim mesafede boğa ve insan, birbirlerinin korkusunun kokusunu alabiliyorlardı. Çocuk, belirleyici darbenin ilk darbe olduğunu biliyordu, ona bunu öğretmişlerdi. Sonra beklenen an geldi. Kalabalık birden sessizliğe büründü. Esau'nun dedesi, sonradan anlatacağı üzere, bir eliyle boynuzu yakaladı, diğeriyle de sahip olup olmadığını kestiremediği bir hünerle bıçağı doğruca ana atardamara sapladı, kan tek bir sel halinde boşandı, boğa kükreyerek çılgın ağıtını söyledi. Tanrı memnun edilmişti. Esau'nun dedesinin o önemli andan hatırlayabildiği tek şey, her yerdeki kan ve kalabalığın ta derinliklerinden yükselen ulumalardı. Boğanın işini bitirmesine diğerleri yardım etti ama hayvan hiç canı kalmayınca dek mücadeleyle ve saldırıyı sürdürdü. Bacakları bükülüp çaresiz bir biçimde yere serildiğinde taşınarak, içine ardıc yaprakları atılmış ateşin üzerine yerleştirildi. O boğanın bağırsakları hariç her bir parçası yendi.

Esau dedesinin evinde şeref köşesinde duran bıçağı hatırlıyordu, misafirler her zaman bıçağın boyutunun ne kadar küçük olduğundan dem vururdu. Zamanla Esau'ya bıçağı tutma izni verilmişti, o da sık sık sırf ona dokunmaya, tarihini yeniden yaşamaya giderdi.

Şoför dönerek, "Neredeyse vardık hanımlar," dedi. Esau hikâyesini bitirdiği anda uyuyakalmıştı.

Köyümüze vardığımızda görünürde tek bir ışık yoktu. Şoför arabadan inmemize yardım etti, annem misafir odamız olmadığı için özür diledi. Şoför dönüş yolunda Esau'yla bir otel bulacakları konusunda bizi temin etti.

Art arda işlek şehirlerden geçmişiz gibi gamsızca, "Bir dolu otel var," dedi. Sonra sırnını açıkladı, fırsat buldukça Esau'yu da yanına alıyordu. Esau hayatını otobüs terminallerinin ve taksi duraklarının civarında geçiriyor, yabancılara bir ihtimal Binta adlı, kısmen kör ve güzel bir kadınla karşılaşmış olup olmadıklarını soruyordu.

"Umut fakirin ekmeği," dedi şoför, annemle iyi dileklerle vedalaştılar.

Mutfağımız hüznün kokuyordu. Dağınıklık ve ihmal edilmişlik havasını karanlıkta bile seziyordum. Annem el yordamıyla arandı, sonra kibritleri bulup gaz lambasını yaktı. Titrek ışıktaki iki şey gördüm, Yusuf'un şehitlik nişanesi olarak pirinç raptiyelerle duvara tutturulmuş mavi gömleği ve yatak odasından çıkan uzun boylu bir adam. Dayımdı herhalde. Annem babamın ölümünden sonra dayımın evimize geldiğinden bahsetmişti ama burada yaşadığını söylememişti. Bir beyzbol şapkasını ters çevirip başına geçirmiş, gece kıyafetinin üstüne de bir ceket giymişti. Beni gördü ama selam vermedi.

Annemin ona ilk sözleri, "Bir şey yedin mi?" oldu ama dayım cevaplamadı.

Etrafıma bakınarak, "Babby nerede?" diye sordum, çünkü tek bir mırıltı duymamıştım. Annemle dayım bakiştılar.

"Babby, teyzeyle birlikte," dedi annem.

"Ne zaman geliyor?"

"Yakında," diye cevapladı annem başından atarcasına.

Dayıma ihtimam gösteriyor, bize verilen hediye sepetinden yiyecekler çıkarıp önüne diziyordu. Muzlar, küçük salatalıklar ve bisküvi vardı. Dayım yerine oturur oturmaz tuz istedi.

Kandırılmamaya kararlı bir şekilde, "Ne kadar yakında?" diye sordum. Yüz ifadelerinden, tereddütlerinden yolunda gitmeyen bir şeyler olduğunu anlayabiliyordum.

Dayım, “Yatağa git!” diye bağırdı, ben de eski odama gittim. Küçük el fenerim hâlâ bende idi. Odanın bir toz mabedine dönüştüğünü gördüm. Tozlar her yüzeye yapışmıştı. Çekmecedeki kokulu kâğıdım gitmişti, yerinde eski giysiler, paçavralar ve bir zamanlar babama ait olan kırık bir gözlük vardı. Babam şu an burada olsaydı bütün bunlar yaşanmazdı.

Annem odaya girdiğinde ağlıyordum.

Lambayı yatağın yanındaki küçük masaya bırakırken, “Bazı şeyleri değiştirecek gücümüz yok,” dedi.

“Nedenmiş?” diye sordum.

“Kadınız da ondan,” diye cevapladı. Bana kızmıştı.

Bir şey konuşamayacak kadar yorgunmuş gibi davrandı, soyunup yüzüstü yatağa yattı. Tepesine dikildim. Öğrenmek zorundaydım.

“Leke... Leke,” dedi nihayet. Bunun dayımdan kapıldığı bir sözcük olduğunu anlayabiliyordum.

“Ne lekesi?”

“Bozuk kan,” dedi. O zaman her şeyi yaklaşan bir kâbus gibi açıkça gördüm.

“Çocuk o,” dedim.

“Her zaman çocuk kalmayacak... Lekeli... Büyüyüp onlardan biri olacak.”

Söylediklerine inanamıyordum. Yatağın yanına diz çöktüm ama bana cevap vermemekte kararlıydı.

“Ona ne yapacaklar?” diye sordum. Başını çevirdim, gözlerinin korkudan hasta olduğunu gördüm.

“Bilmek zorundayım.” Bağıırıyordum, çılgına dönmüştüm.

“Seni döver Maryam... Seni döver,” diye uyardı annem.

Lambayı üfleyerek söndürmeyi başardı ve sorun çıkarmamam için bana yalvardı, şimdi olmazdı. Belki annemi de dövmüştü.

Karanlığın ve kafa karışıklığının içinde orada yatıyoruz.

“Ne olacak?” diye soruyorum. Tek ihtiyacım bir umut kııntısı. Annem bana bunu veremiyor.

“Cevabı sadece Tanrı bilir.”

Bir hafta sonra düzenlenen evine hoş geldin partisi tam bir fiyaskoydu. Bize bir mangal ödünç vermişlerdi. Hava baharat kokularıyla doluydu, cızırdayan yağlar her tarafa sıçırıyordu.

Annem, teyzenin kutlamaya gelmeyeceğini zaten söylemişti, Babby dolu dolu öksürüyordu ve onu boşu boşuna enfeksiyona maruz bırakmak istemiyorlardı. Bu açıklamaya hem inandım hem inanmadım. Bütün bu kuzenler ve komşular eve gelir gelmez kendimi ucube gibi hissetmiştim. Sahte gülümsemelerinin ve sahte coşkularının altındaki düşünceleri okuyabiliyordum. Tereddütlerini, daha beteri hor görülerini hissediyordum. Ne düşündüklerini biliyordum, *cihatçı gelini, Sambisa'nın pisliği hâlâ üzerinde*. Annem onlarla oturup, geldikleri için herkese teşekkür etmem gerektiğini söylemişti. Duman gözlerini acıtsa da ateşte pişen etlerin kokusunu duyunca herkes bağıra bağıra acıktığını söylüyordu. Her birinin adını hatırlamaya çalışıyordum. Obie, eskiden kendisine yakacak odun topladığım yaşlı bir kadın elimi neredeyse ezerek sıktı. Çay yapraklarından falımıza baktığını hatırladım. Gözyaşlarına boğulmak üzereydi. Neler olduğunu biliyordu, tıpkı ailemle aramızda işlerin yolunda olmadığını bildiği gibi.

Tek umudum buymuş gibi, “Zencefil al,” diye fısıldadı.

Sonra acayip bir şey oldu. Tanımadığımız bir kadın kollarını sallayarak avluya daldı, saçlarına çeşitli kurdeleler ve sicimler bağlamıştı. Kışkırtıcı bir şey vardı bu kadında. Yiyecek içecek istedi, bunu talep etti ama önüne konanlara elini bile sürmedi. Bana bakıp duruyordu, sabit bakışlarla, sanki bir ruh, ona misafirlerden birinin eksik olduğunu söylüyordu. Babby’yi kastettiğini biliyordum. Yiyeceğe elini sürmeden ayrıldı, yaptığı nankörlük kabul edildi. Dayım ne tarafa gitti diye bakmak için peşinden dışarı çıktığında kadın ortadan kaybolmuştu.

Birinin koluma dokunduğunu hissettim, dönünce renkli bir aleve benzeyen Abigail’i gördüm. İlkokulda arkadaştık, derslerine yardım ederdim. Küçük yılanları andıran kınalı saç örgüleri yukarı toplanmış, başının tepesine dolanmıştı. Örgülerin uçlarına, şingirdayan minik metal toplar geçirilmişti ve cam bir boncuk muska gibi alnına düşüyordu. Gözakları kocaman ve yumuşak, son derece berrak ve sarhoş gibiydi. Kırmızı bir başlık takmış, ona uygun bir bluz giymiş, fuşya rengi ruj sürmüştü. Ağzı açık bakıp duran kadınlara ve biraz uzakta biralarını içerken ilgilenmiyormuş gibi yapan erkeklere, “Ben fuşya kızım,” dedi. Babasının hafta sonları getirdiği dergilerin sayfalarında stilleri ve renk uyumlarını incelerdi. Babası şehirdeki bir büyükelçilikte gece bekçiliği yapıyordu.

Örgü kılıfının içindeki telefonumu görür görmez bir bakıp bakamayacağını sordu, sonra baktı da baktı. Ben beyaz metal yıldızların pusunda yüzen aylar ve baloncuklar görürken, o erkeğinin, prensinin ona gülümsemediğini ve pozitif enerji gönderdiğini görüyordu.

“Âşık oldum,” diye fısıldadı ve konuştuklarımıza kimse kulak misafiri olmasın diye beni oradan uzağa, mutfaka doğru götürdü. Sonra telefonu yanağıyla boynu

arasına sıkıştırıp hiçbir numara tuşlamadan konuştu. Onu düşünüyordu. "Her zaman. Her zaman. HIV pozitif olmama sen yol açmadın sevgilim, çünkü bana bunu yapmazsın. Kendimi sana hiç olmadığım kadar yakın hissediyorum. Görüştüğümüzde hepsini konuşuruz." Kendisine bu hastalığı bulaştıranın saç örgülerini yaptırdığı kuafördeki aptal sürtük olduğu konusunda onu temin ediyor. Sürtüğün parmağında bir kesik varmış, kanları her nasılsa birbirine karışmış, çünkü örgülerin yapılması çok uzun sürmüştü. Her hafta gittiği klinikte iyileşeceğine dair güvence vermişler. Sonra yarı diz çöker halde, haftada bir kere sevdiği adama telefon etmesine izin verip vermeyeceğimi sordu, bu sayede kendini ona bağlı hissedecekmış. Adam bilmem hangi şehirde cuma namazına gidiyormuş hep, yani Abigail onun yerini kolayca bulabilirmiş. Diğer günlerde seyahat ediyormuş, çünkü yetenekli bir marangoz ve doğramacı olarak kendisine ihtiyaç duyulduğundan çeşitli şehirlere çağırılıyormuş.

"Bir bebeğim var," diye fısıldadım.

"Biliyorum," diye fısıldadı o da.

Biliyordu, çünkü cuma akşamları namazdan sonra, köyün büyükleri yemek yemek için meydanda buluştuğunda o da tabakları dağıtmakla görevlendirilmiş, gerçi erkeklere hizmet etmesine izin verilmiyormuş. Babby'den bahsediliyormuş. Babby'ye ne olacağından. Hararetle tartışıyorlarmış. Adamların biri bir hikâye anlatmış, tutsaklıktan döndükten sonra anne babası ve bütün akrabalarını öldürmeyi planlayan kızlarla ilgili gerçek bir hikâyeymiş, bir yerde okumuş. Yetimhane sözü edenler bağırış çağırışlarla susturuluyormuş zira hepsi doluymuş. Kamplar da doluymuş. Dayım çocuktan hemen kurtulmak istiyormuş. Son derece kararlıymış. "Gitmek zorunda." Bir komşu, beni kaçıranlarla kendi rızamla gitmediğimi söylemiş, katlandığımı eziyet-

leri ve ormanı, bütün tehlikelerin arasından küçük bir bebekle geçtiğimi hatırlatmış, oysa bebeği rahatlıkla ölüme terk edebileceğimden bahsederek dayımdan biraz merhamet göstermesini istemiş.

Abigail nasıl telaşlandığını gördü, hemen o anda koşarak oradan çıkmamam için beni tutmak zorunda kaldı. Daha haftalarca hiçbir karar alınmayacağını söyledi. Emirler ve köy büyükleri geniş katılımlı bir toplantı yapacakmış, çoğunun farklı eyaletlerden seyahat ederek gelmesi gerekiyormuş, yani zaman varmış, zaman varmış.

Annem tatlı tabaklarını getirmem için sesleniyor. Şehirde verdikleri çörekler var, şimdije bayatladılar ama kremaları hâlâ yumuşak ve tatlı. Meyve de var, güzelce soyulup doğranarak ödünç aldığımız metal bir tepsiye dizilmişler, papaya, yıldız elması, guava ve çarkıfelek meyveleri, renkleri birbirini tamamlayacak şekilde düzenlenmiş. Misafirler, olması gerekenden daha yüksek sesle konuşup gülüyor. Herkes çok mutlu, bense ölmeye hazırım.

Rahip Reuben, bana evine hoş geldin demek için öne çıktı. Her zamanki önlüğünü giymişti, dört cebi vardı ve bunların, öteberi koymak için çok işe yaradığını iddia ederdi. Önlük defalarca dikiş görmüştü, birkaç yeri yamalıydı. Rahip eskisinden daha yaşlı, daha zayıf ve daha sarsılmış görünüyordu. Yokluğumda karısının öldüğünü, kilisenin de yok olduğunu anlattı, inşaatına babamın ve diğer herkesin yardım ettiği kilise. İnsanlar şehirdeki daha büyük kiliselere gidiyordu, oralarda her şey daha moderndi, mikrofonlar, hoparlörler, keçilerle oğlakların bulabildikleri her şeyi kemirdiği avlulara dökülen gitar müziği. Kutsal Kitap'tan ziyade içsel değerlendirmeler ve eğlence makbuldü. Gözlerimin içine baktı ve biriken yaşları gördü.

"Seni ben vaftiz ettim Maryam," dedi yüksek sesle ve herkesi hayretler içinde bırakarak elini omzuma koy-

du, perişanlığımı sezmişti. Kilisenin yanındaki evinde haftalık toplantılar düzenlendiğini, dört bir yandan gelen kadınların hikâyelerini ve dertlerini paylaştığını söyledi. Başlarının üstünde yerim vardı.

Kısa bir süre sonra ev boşaldı, annem ve dayımla baş başa kaldım.

“Süpürgeyi kap,” dedi dayım, avluya çıktım, çöpleri ve yanmış talaşları süpürmeye başladım.

Babby’yle konuştum. Teyzenin evinin nerede olduğunu bilmiyordum ama karanlık, uğursuz tarlaların ötesinde, kara çamurla kahverengi çamurun ötesinde, reklam panolarının ve yanmış köylerin ötesinde bir yerdeydi ve Tanrım, oraya gidecek, onu bulacaktım.

Ertesi sabah yola çıktım, bütün sabah onu bekledim, babamın beni beklediği gibi. Babamın yaptığı sıraya oturdum. Orada otururken üç yolu da görüyordum ve o yolların birinden bir araba gelecekti. Bana öyle söz verilmişti.

Yanımdan geçenler beni biraz tuhaf buluyordu, kendi kendime konuşuyor, Buki’yle birlikte ormanda yürürken söylediğimiz şarkıyı söylüyordum.

Annemin arkadaşlarından Chumi gelip yanıma oturdu. Bana bir armağanı vardı. Bunu iyiye işaret olduğunu düşündüm. “Basitleştirilmiş Tasarımlar” isimli renkli bir dikiş kitabıydı. Dikiş dikmeyi öğrenecektim. Altın bileziğim olacaktı. Zamanla terzi olabilir, bir iş kurabilirdim. Sevilen bir televizyon programı sayesinde dikişe merakın nasıl arttığını uzun uzun anlattı. Dikiş artık bir vakit geçirme aracı ya da görev değildi, yaygın bir uğraştı. Sayfaları karıştırırken çorapların, terliklerin, püsküllerin, kalem kutularının ve çeşitli çantaların renk-

li resimlerini gördüm. Fermuarların ve vatkaların nasıl takılacağına dair ayrıntılı talimatlar da vardı.

Chumi o kadar iyi ve arkadaşça davranıyordu ki ona güvenebileceğimi hissettim. Çocuğumu geri almam için bana yardım edebilir miydi? Benim için annem ve dayıma ricacı olur muydu? Bir anda ayağa fırladı, yüzü kırmış, hiddetlenmişti, ne kadar sinsi, kadir kıymet bilmez bir kızdım böyle. Kaderimi kabullenmeli, aileme yardım etmeliydim, o zaman belki kendime bir koca bulup başka çocuklar yapardım. O kadar çabuk kaçtı ki dikiş kitabını unuttu. Kitap kucağımdaydı. Çiçekten kafesleri ve turuncu göğüslü kuşlarıyla kapağa baktım.

Ertesi sabah mektup koltuktaydı, uçmasın diye üstüne bir taş konmuştu. Kâğıt çiyden nemlenmişti. Üstünde "İSMİNİ AÇIKLAMAK İSTEMEYEN YAKIN BİR AKRABADAN" yazıyordu. İçindeki yazı kurşunkalemle ve baştan aşağı büyük harfle yazılmıştı, kimin yazdığı belli olmasın diye her harf bir diğerinden farklıydı. Bazı yerlerde harfler bulanıktı, sonra yoğun siyah mürekkeple koyulaşıyordu: "BEBEK İSA SANA BU ÇOCUKTAN VAZGEÇMENİ EMREDİYOR."

Dünya fırıl fırıl dönüyor. Bir tepe olduğu gibi gökyüzüne çıkmış. Gözlerim kanıyor. Birbirine sokulmuş kuzu sürüleri kesime götürülüyor. Meliyorlar, son nefesleriyle meliyorlar.

Bebek İsa bıçağı saplıyor.

Dayımla annem yolculuğa çıkıyor. Pazar giysilerini giymişler. Annem nereye gittiklerini söylemeye yanaşmıyor.

Etrafta dolaşıp öfkemi dışarı vurma özgürlüğüm var. Kendi kendime konuşuyorum.

“Bebek İsa, Babby’yi aldı. Bebek İsa bana kızgın. Annem bana kızgın. Dayım bana kızgın.”

Kaçmaya karar veriyorum. Hiç eşyam yok. Pazara giden ve kıvrımlı sarımsı nehirden geçen yolu biliyorum. Sonra dört bir yanda çiftlikler, kısa bir süre sonra da trafik, yoğun trafik, üç tekerlekli küçük taksiler, içlerinde insanlar, tavuk, mısır ve artık satacak başka neleri varsa onları taşıyorlar. Tavuklar ciyak ciyak.

Pazara vardım mı güvendeyim. Kalabalığın arasına girip çıkabilirim. Meyve kabuklarını ya da yere atılan başka şeyleri yerim. Oradan, Rebeka’nın olduğu yere gideceğim. Rebeka bana kızgın değil ama onun da illeti var.

Yola hemen çıkmadım. Mutfağımızda dolaşıp bir şeylere vurarak görülecek hesaplarım vardı.

Avluda kum dolu eski bir küvet duruyordu. İçinde kocaman, çirkin yabani otlar biterdi. Kum kaskatıydı, önce yağmur, sonra kurak mevsim, sonra yağmur ve yine kurak mevsim, mütemadiyen. Kirli bir kahverengi. Yabani otlar

yere savrulunca suratlarını astı. Kuyudan su taşıdım, yolda birileriyle karşılaştım. Annemle dayım geri gelip de yokluğumu fark edince bu insanlar onlara kova kova su taşıdığımı söyleyecek diye düşündüm. Beni bulamayacaklar.

Kum gevşeyip biraz dağılınca hepsini kürekle avlu-ya atıp küçük yuvalar yapmaya giriştim.

Tuhaf bir şekilde içimden sözcükler geçmeye başlıyor. Sözcük, dua ve beddua patlaması. "Annem çok tatlı, annem o kadar tatlı değil." Beni esir alanlar benim aracılığımla konuşuyor. Bildiğimi fark etmediğim sözcükler ve tabirler, tabii derslerde kulağıma çalınmadıysa.

"*Sabo. Sabo. Sabo.*"

Küfür. Küfür. Küfür.

"*Raquki kuturwa.* Ben bir kadın cüzamlıyım."

"Kardeşim Kano'ya gitti. *Ya sam mini goro.* Bana biraz kola cevizi almış."

"*Ya ara min riga.* Bana iç karatıcı, gri bir elbise ödünç verdi."

"Erkekler beni savaşta yendi... Paramı aldılar. Hepsinin üçer karısı vardı... İnsanı ölüme götüren bir günah bu."

Ba zan koma ba

Ka kama

Ki kama

Ku kama.

Yakala. Yakala. Yakala.

Ku kai

Ku kama shi

Ki sa rana.

Seslerini duymadım, hatta onları görmedim bile ama annem deliye dönmüş, ben kaçmaya çalışırken, "Nathan. Yakala onu, tut," diye sesleniyor. Korkudan

titiriyor. Cihatçıların gelip bizi öldüreceklerini söylüyor. Gülümsüyorum ve onu dostane küçük bir reveransla selamlıyorum. *Allah ya rufa mana.* Tanrı sırlarımızı saklasın.

Dayım beni yakaladı. Eli ensemdedir, sımsıkı tutuyor. Telefonumu da aldı, Rahip Reuben'le, Abigail'le ya da herhangi biriyle olan son bağlantımı.

Mutfaktan geçiriliyorum. Annem taş kesilmiş. Dayım pencerelere siyah muşamba örtüyor, annem de muşambayı tuttursun diye ona küçük raptiyeler veriyor. Köşeleri iyice bastırıyorlar. Oda zifiri karanlık. Dayım elinde bir tokmakla tepemde dikiliyor. O tokmakla vurulan iki-üç darbe, beynim pelteye döndürür.

Onlardan ödüm patlıyor. Merhamet dileniyorum. Onları sevdiğimi söylüyorum, doğru değil bu, çiftlikte çalışacağım diyorum. Bu zindanda kilitli kalmaktansa her şeyi yaparım çünkü cihatçılar beni bulacak ve gizlice kaçırıp götürecektir.

Pencereden çıkış yok. Parmaklıklar uzun bir süredir orada. Aradan küçücük bir ışık bile sızılmıyor. Önceleri belki hapsedilmiş gölgemi gören biri olur diye ayakta duruyordum ama kimse beni görmüyor. Saatlerce ayakta dikiliyorum, sonunda hava çok soğuyunca yatağa sürünüp ortadan kaybolmak için pamuklu örtüyü başıma çekiyorum. Derin sessizlikte, ürkütücü bir indenden bir feryat yükseldi.

Annem mutfakta bir sandalyenin üstünde uyudu, şafakta da beni dışarıdaki dolaba götürdü. Avlu, üzerine seve seve uzanacağım parlak bir çiy yatağı gibiydi ama annem beni iteledi, kimsenin beni görmesini istemiyor-

du. Daha sonra kapının önüne bir tabak bulamaç bıraktı. Cüzamlıydım sanki.

Böyle devam etti, rüyadan uyanıklığa geçiş ve geri dönüş. Farkı anlayamıyorum çünkü uyuşuk vaziyetteyim. Daha sonra gecenin kaygılarını ve seslerini duyuyorum. Bazen ormandayım, insandan yoksun, tanımadığım bir ormanda. Ağaçlar devasa, gri gövdeleriye bu-
daklı. Mırıldanıyorlar.

Annem beni yataktan dışarı sürüklüyor, saçlarımdan bir tarak geçiriyor, ayaklarımdan üstünde durmama yardım ediyor. Misafirlerimiz var. Teyze ve kuzenler benimle konuşmaya gelmiş. Haber getirmişler. Mutfığa götürülüyorum, beş kadın ve köşede surat asan, kahverengi başlıklı küçük bir kız görüyorum. Adı Pia. Bana bir şeyler vermesi söyleniyor. Söyleneni çekine çekine yapıyor ve benimle göz göze gelmekten kaçınıyor. Ucunda tahta boncuklar sallanan yeşil emzik, bir çift örgü patık, bir de mama önlüğü. Teyze kederi yüzünden zar zor konuşabiliyor, gözyaşları inci taneleri gibi iri. Tırnakları simsiyah boyanmış, tırnak çevresindeki deri soyulmuş ve sarı.

“Babby gitti. Babby yok artık.” Huzurlu bir ölümdü, beşik ölümü, görülmemiş şey değil. Kalpleri nasıl da kırılmıştı, hem onunki hem de Pia’nın ki.

Her şeyi, Babby’nin son nefesine dek bütün mutlu anlarını benimle paylaşmaya gelmişler. Pia’nın köpük banyosu dediği, her akşam yaptığı banyosunu, mutfak terazisindeki ağırlığını, öyle minik ki. Kilosu küçük bir defterde yazılı, teyze o defterden ayrılmaya hazır değil daha. Bir gün okumama izin verecek, o zaman çocuğuma ne kadar şefkatle bakıldığını göreceğim. Bütün bunlar olurken Pia mutfak terazisinin kıpırdayan ibresi gibi

başını öne arkaya sallıyor. Kek getirmişler. Annem herkesin oturup bir dilim yemesini söylüyor. Yeterince sandalye yok. Kek üç renkli, sarı, kahverengi ve yeşil. Cenaze ekmeği. Yerken konuşuyorlar. Babby'nin felaketinin buz gibi soğukluğu henüz beni ele geçirmedi. Teyze, Pia'nın, "Hanım, hanım, çabuk gelin," diye seslenerek koridorda koştuğunu duyduğu ânı ve odaya gidip daha bir gün önce inanılmaz sağlıklı bir hazine olan o küçücük ölü bedeni görüşünü uzun uzadıya anlatıyor.

Onlardan nefret ediyorum. Hepsini öldürmek istiyorum.

Anneme fısıldayarak beni "o"nun mezarına götürmelerini istiyorum, Babby'den "o" diye bahsetmeye başlamışım bile. Annem fısıldadığım şeyi duyuyor, onlara soruyor, bunun tek dileğim olduğunu söylüyor. Özür diliyorlar ama imkânsız. Bebeğin kadim geleneklere uygun bir törenle gömüldüğünden ve yeni beyaz bir kefene sarıldığından emin olabilirmişim. Başımıza musallat olan kötülükten kurtulmak için bölgemizden uzak bir yere gömülmesi gerekiyormuş. Bir cenaze levazımatçısı tutulmuş, adam bebeği o iblislerin gücünün yetmediği sınır eyaletlerinden birine götürmüş.

"Beni oraya götürün!" diye bağıriyorum onlara. Sözlerinin bir anlamı varsa, yüreklerinin buzunun çözüleceğini söylüyorum. Dışarıda beni götürebilecek bir araba var. Tek istediğim bu. Mezarına gidersem ölümünü kabul edeceğim. Başlarını sallıyorlar. Mümkün değil. Teyze bir duaya başlıyor, diğerleri de ona katılıyor.

Bütün bu duaların, dövülen göğüslerin ve ikiyüzlülüğün arasında içimde bir şey karardı. Ona doğru gittim. Onu kucakladım ve içine girdim, karanlığın içine.

Önce gölgesiydi, sonra hayaleti, incecik kumaşlara bürünmüş, ayakları yere belli belirsiz değen küçük bir siluet.

“Babby,” diye fısıldadım. Cevap vermedi. Taş kesilmiştim.

Üçüncü ziyaretin ardından korkum azaldı. Her zaman alacakaranlıkta, annem dayıma bir şeyler pişirirken geliyordu. Elbisesinin ince, bürümcük kumaşının pırıltısı bir lamba gibi ışık saçıyordu. Geziniyordu. Ne istiyordu? Cevap vermiyordu bir türlü.

“Yalnızım,” diyorum ona ve beni neyin beklediğini soruyorum. Bir kere dokunmaya çalıştım ama elimden kayıp gitti. Niye sürekli etrafı didik didik inceliyor? Ne arıyor? Nihayet anlıyorum. Onu neşeyle çekip çıkardı. Tozunu silkeliyor. Ağaçlarla ilgili kompozisyonum için kazandığım çekmece astarıydı. Kâğıda bakıyorum. “Windsor Korulukları.” Küçük parçalara bile nasıl sıkı sıkı sarılıyoruz.

“Gitme, gitme,” diye yalvarıyorum ama odada esans gibi uçucu, tuhaf bir koku bırakarak gitti bile. Annem içeri girince kokuyu alıyor, burnunu çekiyor, “Buraya biri gelmiş,” diyor.

Örgütün benim için geleceğinden korkuyor, aklımı çelmek için bir seiren gönderdiklerinden emin.

Annem yatakta yanıma uzandı.

“Ne yaptım ben... Ne yaptım?” deyip duruyor. Artık aramız daha iyi. Tekrar tekrar soruyorum, yalvarıyorum, mezara gidebilir miyiz? Sürekli kendini suçluyor. Rahip Reuben onları razı etmek için elinden geleni yapıyor. Annem uykumda konuştuğumu söylüyor. Hiç olmazsa mezarlığın kapısına kadar gidelim diye yalvarıyorum, kapı kilitliyse tutup zangırdatınız, içeriye doğru bağırıp sesimizi duyururuz diyorum.

Sabah akşam durmadan, “Ne yaptım ben... Ne yaptım?” diyor.

“*Ey Tanrım, beni kurtar,*” diye cevap veriyorum.

Dayım mutfaktan bağırıyor, artık kalkmam gerektiğini, ekim zamanının geldiğini, çiftliğin beni beklediğini söylüyor.

“Kız saza benziyor,” diye cevap veriyor annem.

Ona niye anlattığımı anlamıyordum ama anlatıyordum. Babby’yi boğmaya çalıştığım o günü yeniden yaşıyorum. Açlık bir yandan, bitmek bilmez çılgınlıklar bir yandan, Buki’nin ölümü bir yandan, uçurumdan yuvarlanmışım. Yürürken yanıma annemi de aldım, ağaçların arasındaki uzun mesafeleri, bir ağacın tepesinden öbürüne atlayarak bizi takip eden maymunu, üstü pembe

çiçeklerle dolu çalılığı anlattım ona. Sonra suyun bir tabak gibi oval, o güzel ve gümüşü görüntüsü, Babby'yi özlemine çektiği serinliğe bıraktım. Şırıl şırıl üstüne çarpan yumuşak akıntıyı, Babby'nin saf mutluluk dolu bir gülümsemeyle gülümsediğini anlattım.

"Sus, sus," dedi annem. Daha fazla dinlemeye dayanamadı. Kendi kendine bir şeyler mırıldanarak, vücudu pişmanlıktan iki büklüm odadan çıktı. Çok sonra yiyecek bir şeylerle döndü, manyok kızartmasıyla birkaç kuru üzüm. Bunları nereden bulduğunu anlayamadım.

Zaman geçtikçe annem başıma bir şey geleceğinden korkar oldu. Kendisi çiftlikte dayıma yardım ederken benim yapayalnız kalmamdan korkuyordu. Bir kabile şefi olan atasına ait bir çan getirdi. Bakır bir inek çanıydı. Bununla bir komşunun ya da yoldan geçen birinin dikkatini çekebilirdim. Çanın dili kullanılmaya kullanılmaya ağır hareket eder olmuştu ama yine de aldım.

Annem beni sağlığıma kavuşturmak için küçük yürüyüşlere çıkarıyordu ama her şey, ağaçlar, tulumba, hepsi gölgeden ibaretti, su birikintilerindeki yansımamdan ürküp büzülüyordum.

Bundan kısa bir süre sonra ve son çare olarak, büyücü kadına haber yollamaya karar verdi.

Kadın gecenin kör karanlığında geldi. Giysileri rengârenkti, bütün ilaçlarının, bitkilerinin ve tozlarının durduğu bir bohça taşıyordu. Üstleri hâlâ topraklı filizler çıkardı, bu ilaçları bulmak için ormanın en kutsal yerine gittiğini anlattı. Ayakları yorulmuştu. Bir içeceğe ihtiyacı vardı. Annem yokken sürekli burnunu çekerek etrafı kokladı, bana baktı ve, "Esime... Hâlâ esime halindesin," dedi. Ne demek istediğini soramayacak kadar korkmuştum. Sonra anneme bez parçaları, bir kap temiz su ve taze bir yumurta getirmesi söylendi. İkinci kez odadan çıkması emrediliyordu.

Arınmak için, önce bir ayağımla, sonra diğeriyle çiğ yumurtanın üstünde durmak zorunda kaldım. Kadın sonra bana küçük bir kaptan bir şey içirdi. Bir ineğin kanıydı. İneğin ölmediğini söyledi, çünkü kan özel bir keskiyle damardan alınmıştı. Bu işte usta adamlar vardı. Kaba saybaydı, kendisinin ve yordakçılarının ülkedeki doktorlardan ve psikiyatristlerden daha bilgili olduğunu söyledi. Sonra bir ezgi tutturdı. Onu takip etmem gerekiyordu. Adamı bozguna uğratmak, ondan kurtulmak için kabilesinin bütün sesli harflerini ve hecelerini okudu.

Daireler çizerek yürüyorduk, saat yönünde, saat yönünün tersine, ta ki sonunda başım dönmeye başlayıp

yatağa yığılına dek. Ağlamaya başladım. Bunu nedamet olarak algıladı. Ruhu canlandırmaya hazırdı. Sonra beni sırtüstü çevirdi, yakıcı kesikleri hissettim, usturayla minik yarıklar açıyor, içine tozlar doldurup bastırıyordu. Elimde tahta bir tılsım tutmam ve adamdan kurtulmayı, onu bırakmayı içtenlikle istemem gerekiyordu. Ne kastettiği hakkında en ufak bir fikrim yoktu.

“Annenin sütü çocuğun lanetidir,” dedi, benimki de istisna değildi. Çocuk babasına kanla, annesine ise sütle bağlıydı ve çocuğun en başta elimden alınmasına lanetli sütüm yol açmıştı. Adamı bebeğe tercih etmiştim. Kendimi siyah pencereli karanlık bir odada bulmayı seçmemin sebebi de buydu, adam ne zaman isterse içeri girebilsin ve benimle gönlünce oynaşabilsin diye. Öfkeleniyordu. Cevap vermediğimi görüyordu, tek söz söylemesem de ona itaat etmediğimi görebiliyordu. Sonraki uygulaması iğneydi. Ucunda bir kanca olan bir tığ iğnesiydi bu. Onu küçükçük bir ocakta ısıttı, cızırdayana kadar yokladı, sonra boğazıma soktu, yırttı, çekiştirdi ve adama gitmesi için haykırdı. Sonra tuhaf bir zafer havasıyla, küçük bir boncuk büyüklüğünde ve neredeyse parlak bir kabarcık çıkardı dışarı. Adamdan geriye hiçbir iz kalmadığını söyledi, kabarcık onun tohumuydu ve dağılıyordu. Gitmişti. Onu kovmuştu. Yüksek sesle annemi çağırdı. Gıdaya ihtiyacı vardı, süte ihtiyacı vardı.

“İyi olacak mı?” diye sordu annem, çünkü ne kadar ürktüğümü görmüştü.

“Dilediğinize karar veren pek çok tanrımız var,” diye kafa karıştırıcı bir cevap geldi.

Bir de ödeme meselesi vardı. Paramız olmadığını biliyordum.

Birlikte dışarı çıktılar, annemin kadına bir tavukla ödeme yaptığını tahmin ettim. Avludaki şamatayı duya biliyordum, bacakları bağlanırken ya da boynu burulurken ciyaklıyordu ve horozun öfkesi çok şiddetliydi.

Annem bir savaşçı edasıyla içeri daldı ve odanın diğ-
er ucuna yürüdü. Yüzünde parıltılı bir ıslaklık vardı,
saçlarına yağmur damlaları konmuştu. Rahip Reuben'i
görmeye gitmişti. İlk önce penceredeki muşambayı yırtıp
attı, muşamba yumuşak parçalar halinde yere düştü. Nihayet ılık. Çok heyecanlıydı. Biriyle konuşuyormuş
gibi kendi kendine mırıldanıp duruyordu. Kendini daha
fazla tutamadı. Sonunda, önce bir kulağıma, sonra diğ-
erine haykırdı: O Bebek ölmedi, O Bebek ölmedi. İki kere
söylemişti. İmkânsız görünüyordu ama yine de doğru
gibiydi. Bu toz neden yükselen bir parıltının sonsuzluğu
gibi? Dışarıdaki ağacın yosunları neden artık küflü değil
de parlak bir yeşil? Annem niye gönöl almaya çalışmı-
yor? Ne biliyor? Nereden biliyor? Yataktan çıktım, ilk
defa annemin yardımını olmaksızın yürüdüm.

"Nereden biliyorsun?" diye soruyorum.

Bütün bunları nereden biliyor? Biliyor, çünkü az
önce Rahip Reuben söylemiş. Annemi bu yüzden o
kadar erken çağırtmış. O da bunu yakınlardaki hasta bir
akrabasını ziyarete gelen Angelina adlı bir rahibeden
öğrenmiş. Pia rahibeyi tanıyormuş, büyük bir dehşetle
ona koşmuş, bir suça ortak olduğı için doğruca cehen-

neme gideceğini söylemiş. Teyze, Babby'den kurtulmaya söz vermiş, bebeğin işini bitirmeye hazırlanmış ama vakit gelince bunu yapmaya yüreği el vermemiş. Onun yerine her türlü pis işi yapan, kuduz köpekleri öldüren, sıçanlara kapalı kuran, odun toplayan, girişimcilik yetenekleriyle gurur duyan bir serseri tutmuş. Adamın adı Lucky'ymiş. Yeterli para karşılığında eski cumhurbaşkanının kafasını bile bir tepside getirebileceğini söyleyerek övünmüş. Teyze onunla gizlice buluşmuş. Babby birkaç gece sonra, uykusundan alınıp götürülmüş, çok düşkün olduğu ve asla ayrılmadığı en sevdiği örtüye sarmalanmış halde.

Rahibe Angelina ile Rahip Reuben onu geri alma planları yapıyordu. Yolun her adımında Lucky'nin önlerine çıkacağını biliyorlardı. Rahibe ona bir motosiklet almak için para topluyordu, ikinci el bir motor bile olurdu çünkü adam o ormanı her gün yürüyerek geçmek zorunda olduğu için durmadan homurdanıyordu. Annem bana bunları anlatırken bile, mutluluk dalgalarının üzerinde yüzerken bile bir gölge gelip çökmüştü. Benim üstüme. Her şeyin üstüne. Zamanımızı boşa harcıyorduk. İş işten geçmişti. Lucky onu çoktan örgüte satmıştı mutlaka, örgüt bundan büyük zevk alırdı. Belki sosyal medyada bununla övünmeye başlamışlardı bile. Bütün o adamlar ve silahlarla birlikte yine o avludayım, Lucky, Babby'yi getirip yere çalıyor. Küçük Norah onu kaldırıp kucaklamaya çalışmak için koşuyor, uyluklarından kanlar akıyor. Kanayan iki kız kardeş bir arada, kayıp sürülerine sesleniyorlar.

"Niye titriyorsun?" diye soruyor annem.

Cevap vermiyorum. Gitti. Gitti. Sürü, otların daha tatlı olduğu yere kaçtı, kandan ve musibetten kaçtı.

Dawa dawa dawa
Dawaaaaaaaaaaaaaaaa
Waaaaaaaaaaaaaaaa
Waaaaaaaa
Dawaaaaaaaaaaaa
Dawaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa
Waaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa
Dawaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa
Waaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaa

Yol yoktu, sadece birbirinin üstüne devrilen çalılarla fidanlar ve boyları benimkini aşan kaba saba otlar. İlerlemek zorundaydım, karanlığın içinden süzülen sarımsı ışık yüzünden doğru yere geldiğime emindim. Rahibe Angelina bana Lucky'nin çukur bir alana yerleştirilmiş külüstür karavanının bir fotoğrafını göstermişti. En ufak bir kıpırtı bile beni yerimden sıçratıyordu.

Rahibe Angelina ayrıca Lucky'nin her gün ormanda çalıştıktan sonra karavana döndüğünü, gevşemek için marihuana içtiğini, sonra biraz kestirdiğini söylemişti. Marihuanayı yan taraftaki saksılarda yetiştiriyor ve bunun zekâsını keskinleştirdiğini iddia ediyormuş.

Kendime "anne" diyebilmek istiyorsam buraya gelmek ve bunu yalnız başıma yapmak zorundaydım.

Anneme veda etmek dayanılmaz bir şeydi. Geri dönmeyeceğimi biliyordu. Kemikli kolları, zayıf kaslarıyla bana sımsıkı sarılmıştı, ardından Yusuf'un gömleğine uzanmış, onu duvardan çekip son bir defa koklamış ve sonra bohça yaparak elime tutuşturmuştu. Rahibe Angelina'nın beni saklanmaya götürdüğünü anlamıştı.

Birden zifirî karanlık oldu, tümseklere ve ağaç kütüklerine takılıp duruyordum ama gözlerim o sarımsı titrek ışıktan ayrılmıyordu.

Babby'yi gündüzleri Lucky'nin kızının aldığı, akşamları geri getirip dışarıdaki bir barakaya bıraktığını Rahibe Angelina'dan öğrenmiştim, barakada Babby'ye bir biberon veriliyor, bunun sabaha kadar yetmesi gerekiyordu. O barakanın kapısının kilitli olacağını düşünememiştim. Taşların altında ve karavanın penceresiz kenarı boyunca uzanan dar çıkıntıda anahtarı aradım ama yoktu. Tahta kapıdaki geniş aralıklardan Babby'yi gördüm, yerde duran bir sepetin içindeydi, elinde hayvan postuna benzeyen bir şey vardı. Onu böyle kendi hüznü, konargöçer dünyasına terk edilmiş halde görmek çok üzücüydü. Kimsesizlik hisleri musallat oluyor muydu başına, bize dair ne hatırlıyordu?

Lucky'nin uyuduğundan emin olmak için karavanın yarı açık panjurundan içeri bakmaya gittim. Rahibe Angelina'nın bana resmini gösterdiği gümüş kolçaklı, ayaklarını dayayacak yeri olan berber koltuğuna uzanmıştı. Üstünde sadece donu vardı, güneş gözlüğü yerde yanında duruyordu. Vücudu yara izleriyle, kesiklerle doluydu, sanki savaştan yeni dönmüştü. Buna karşılık, bir sürü altın zincir ve çeşit çeşit gösterişli yüzükler takmıştı. Yakınlardaki bir sicim parçasının ucunda uzun, grı namlulu bir silah vardı. Açık bir mutfak çekmecesinin içi çeşitli bıçaklarla doluydu, onun yanında da tekerlek şeklinde bir bileğitaşı duruyordu. Küçük bir ocağın üstünde bir şey kaynıyordu, yepyeni giysiler askılara asılmış tekrar satılmayı bekliyordu. Acele etmek zorundaydım.

O basamaklardan çıkıp kapıyı sessizce itmek ve anahtarı aramak için içeri girmek sadece birkaç saniyemi aldı. Her ebatta ve çeşit çeşit materyalden yapılmış bir deste anahtar vardı ama yepyeni bir asma kilide uyacak küçük, parlak anahtar aralarında değildi. Yavaşça süzuldüm. Bıçak çekmecesinde değildi, pencere pervazında değildi, derken kirli tabaklarla dolu bir tepsinin altında,

bir paket süttozunun altına sıkıştırılmış küçük anahtarın ışıltısını gördüm.

Onu kaldırdığımda sıkıca kucaklayıp tekrar tekrar adını söylememe rağmen alışkanlıkla küçük yumruklarını sıkı. Hem şeytani hem de korkulu bir ıglık kopardı. Lucky ânında dışarıda, basamağın üstündeydi, bizi nasıl kesip biçeceğini haykırıyordu. Adımı biliyordu. Yaşadığım yeri biliyordu.

Başka bir istikamete, hiçbir yere, bir tür yeraltı dünyasına doğru kaçtım. Birbirine sokulmuş uzun ağacların arasından en ufak bir ışık sızılmıyordu. Babby'yı göğsüme bastırdım. Lucky bizi arayarak koşarken farklı yerlerden silah sesleri geldi, Babby her patlamanın ardından bir yapbozun yere dökülen parçaları misali dağılıverecekmiş gibi titriyordu. Sözcükleri bilmiyordu ama dehşeti biliyordu.

Onu sıkı sıkı kucakladım, daha sıkı, içime sokar gibi, böylece orada Lucky'ye görünmezdi. Lucky. Şimdi neredeydi? Silah susmuştu. Belki de bir girişte bizi kıstırmak için koşarak önümüze geçmişti. Onu kurtarmaya geldiğimi kendime sürekli hatırlatmak zorundaydım, böylece ayakta kalmak için bulabildiğim dallara, saplara tutunarak ilerliyordum. Ayaklarım acının ötesine geçmişti, sonsuzluğa yürümek diye bir şey varmış gibi yürüdüm.

Sonra birden tıkanmış bir uçuşuma sıkışıp kalmış bir daldan aşağı kayıyoruz. Neredeyiz? Ne oldu? Kendi sesim de, akan suyun şırlıltısı da ürkütücü. Babby felaketi sezip avaz avaz ağlamaya başlıyor. O ölüm arazisinde ruhları düşündüm ve yaşayanların yakarışlarına karşı hem duyarlı hem de duyarsız halde nasıl dünyada gezindiklerini.

"Buki," diye seslendim. Varlığını, sonra da yokluğunu hissettim, hemen ardından da tanıdığım herkesin yokluğu geldi. Hareket etmeye mecburduk, yoksa Lucky bizi bulacaktı. Dört ayak üstünde yola koyul-

dum, Babby'nin yüzü benimkine çarpıyor, elleri her zamanki öfkesiyle güm güm üstüme iniyordu. Belki de onu yeniden zindana götürdüğümü sanıyordu. Ama onun ne sandığını nereden bilecektim? Sürünmeye ve onu sakinleştirmeye devam ettim ta ki sonunda tedirgin bir uykuya dalana dek, uykuda kendine bir sığınak bulamadığı anlaşıyordu çünkü sık sık korkuyla titriyordu.

Yukarıdan sarkan dallar seyreldikçe yavaş yavaş hafif bir ışık belirdi, birtakım ağaçların arasındaki boşlukta bekleyen bir ay gördüm. Önce bir aracın, sonra bir başkasının tekerlek seslerini duydum, şu ya da bu yola o kadar uzak olmadığımızı anladım. Sonra çalıların altından bir siluet çıktı ortaya, bir kadına benziyordu. Şaşkınlık ve telaşla bize doğru koşan Rahibe Angelina'ydı.

"Niye böyle delice bir şey yaptın?"

"Onu aldık," dedim.

"Delilik," diye tekrarladı ve mırıldanarak yürümeye devam etti, ben de onu arabasının bir ağaçlığın altında saklandığı yere kadar takip ettim. Arabaya bindiğimiz anda radyoyu son ses açtı. Kavga etmemek için yapmıştı bunu. Hayatımda duyduğum en gürültülü, en kulak tırmalayıcı müzikti. Rahibe arabayı pervasızca, bütün kurallara meydan okuyarak sürdü. Diğer arabalar korna çalıyordu, bir sürücü penceresinden başını çıkarıp rahibeğe ait olduğu ormana dönmesini söyledi.

Ne kadar çılgına dönmüş olduğunu ancak Rahip Reuben'n evine vardığımızda anlayabildim. Yenlerini sıvadı, çıplak kollarını havaya kaldırıp bütün kibarlığını, bütün dindarlığını bir tarafa koydu ve durmaksızın dualar ettiği azizlere hararetli bir nutuk çekti.

Rahip Reuben, "Sevgiden... Saf sevgiden," dedi alçak sesle.

Rahibe Angelina kutsal eşyaların durduğu, kullanılmayan küçük odaya girerken, “Ve saf delilikten,” diye yapıştırdı cevabı, öğürdüğünü duyabiliyorduk.

Odadaki mobilyalar kaldırılmıştı. Uzun bir sıra, annelerin haftalık seansları sırasında bebeklerini yatırması için birkaç hasır beşik vardı. Küçük bir kitaplığın tepesinde balmumundan bir dizi gül duruyordu, içinde de örümcek ağılarıyla kaplı kâğıtlar ve broşürler vardı. Rahip misafirperver davranmak için her şeyi yapıyordu, Babby onun için tuttuğu kaptan biraz içsin diye dil döküyordu. Bunun neredeyse hemen arkasından Babby deliksiz bir uykuya daldı.

Rahibe geldi ve sıranın üzerine, yanıma oturdu, yanaklarından yaşlar süzülüyordu, pişmandı. Kapının her an güm diye açılabileceğini bilerek sessizce oturduk.

Kimselere görünmemek için Rahip Reuben’in evinden ertesi sabah çok erken bir saatte ayrıldık.

Rahip basamakta gururlu ve dimdik duruyordu, kendi hayatı kurtarılmış gibi mutluydu.

“Bizi unutmayın,” dedi. Daha ziyade ölümler ve yaşayanlar arasında bir veda gibiydi bu, hayaletlik çoktan üstüne çökmüştü sanki.

Rahibe Angelina'nın arabasıyla içeri girmesi için manastırın çift kanatlı kapısı açıldığında taze çiçek kokusu aldım. Her yer çiçek doluydu, alçak binayı bile sarmışlardı. Çiçek tarhları, alçak çalıcı filizlerini çevreliyordu. Güneş parlıyor.

Küçük kabul salonunun girişinde rahibeler bizi karşılamak için bekliyor, başkaları da farklı yönlerden koşarak geliyor, acele ederken örtüleri uçuşuyor. Hepsi benimle el sıkışıyor. Rahibe Angelina'yı kucaklıyorlar. Kalamazlar. Yapacak işleri var. Kateşizm¹ eğitimi veriyorlar. Onlara *kateşist* deniyor. Bluzlarında bunu belirten rozetler var. Balmumu cilasının kokusu geliyor. Ta tepedeki bir vitray pencereden içeri gün ışığı doluyor ve zeminde harikulade maviler saçan bir mozaik oluşturuyor. Bağlı bulundukları tarikatın koruyucusu Assisili Aziz Francesco'nun bir heykelinin durduğu ahşap bir sunak var, onu çevreleyen pervazın üzerine ise birkaç dilek ve dua yazılıp bırakılmış.

Rahibe Angelina'nın kahverengi örgü başlığını taktığını görünce gideceğini anlıyorum. Bir başka rahibeyle

1. Hristiyanlıkta ilk komünyonunu almaya ya da vaftiz olup dine girmeye hazırlananlara verilen eğitim. (Ç.N.)

birlikte öğretmenlik yaptığı küçük okula dönmesi gerekiyor. Bizi buraya getiren araba, onu otobüs terminaline götürmek için bekliyor, yolculuk beş-altı saatten uzun sürecek.

Söylediği tek şey, "O kadar yoksul var ki... Onca çocuk..." oluyor. Bana yazacak.

Babby'yle birlikte Rahibe Christiana'yla baş başa kalıyoruz, rahibe mutlaka yorgun ve susamış olduğumuzu söyleyerek bizi yemek salonuna götürüyor. Her şey öyle sakin, öyle düzenli ki. Duvarlar uçuk sarı, kırmızı desenli örtüler örtülmüş küçük, yuvarlak masalar var, üzerlerine küçük şişelerin içinde kuru çiçek aranjmanlarının yerleştirilmiş, belli ki rahibeler yemeklerini bu masalarda yiyor. Cumbalı pencerelerdeki muslin perdeler, pencerenin dışındaki kocaman, yüksek duvarı gözlerden gizliyor.

Babby uyuyakaldı. Rahibe bana bir bardak su getiriyor. Su buz gibi soğuk. Soğuk kuyularının birinden. Şanslı olduklarını söylüyor çünkü toplam üç kuyuları ve ayrıca platodan akan temiz dereleri varmış. O derelerin suyu o kadar özelmış ki beyaz bluzlarındaki lekeleri bile çıkarıyormuş. Orada yıkanıyor, bluzlarını da orada yıkıyorlarmış. Kimsesiz olduğumu görüyor, bana hediye olarak bir kitap getiriyor. Hayat boyu sahip olduğum ilk kitap. Kapakta bir İsa resmi var, bir asa taşıyor ve sırtında hilal şeklinde kan olan bir kuzuyu kucaklamış. Günlük tefekkür için. O günün duasını açıp okuyorum:

Hâkimlerin egemenlik sürdüğü günlerde İsrail'de kıtlık başladı. Yahuda'nın Beytlehem kentinden bir adam, karısı ve iki oğluyla birlikte geçici bir süre kalmak üzere Moav topraklarına doğru yola çıktı. Adamın adı Elimelek, karısının adı Naomi, oğullarının adları da Mahlon ve Kilyon'du. Naomi, kocası Elimelek ölünce iki oğluyla yalnız kaldı. İki oğul Moav kızlarından kendilerine birer eş

aldılar. Kızlardan birinin adı Orpa, ötekinin adı Rut'tu. Orada on yıl kadar yaşadıktan sonra, Mahlon da, Kilyon da öldü. Böylece kocasıyla iki oğlunu yitiren Naomi yapayalnız kaldı. Naomi, Moav topraklarındaiken RABBİN kendi halkının yardımına yetişip yiyecek sağladığını duyunca gelinleriyle oradan dönmeye hazırlandı. Onlarla birlikte bulunduğu yerden ayrıldı ve Yahuda ülkesine dönmek üzere yola koyuldu.¹ Sonunda Orpa kaynanasını öpüp vedalaştı, Rut'sa ona sarılıp yanında kaldı. Naomi Rut'a, "Bak, eltin kendi halkına, kendi ilahına dönüyor. Sen de onun ardından git," dedi. Rut şöyle karşılık verdi: "Seni bırakıp geri dönmemi isteme! Sen nereye gidersen ben de oraya gideceğim, sen nerede kalırsan ben de orada kalacağım. Senin halkın benim halkım, senin Tanrın benim Tanrım olacak."² İşte Naomi, Moavlı gelini Rut'la birlikte Moav topraklarından böyle döndü. Beytlehem'e gelişleri, arpanın biçilmeye başlandığı zamana rastlamıştı.³

Yemek pişiren genç rahibe benim için bahçeye beyaz, plastik bir sandalye çıkardı. Daha çok yememi istiyor. Öğle yemeğinde önüme koyduğu pirincin üstüne fazladan et sosu döktü. Yemekten sonra da özel ikram olarak krep vardı, akçaagaç şuruplu krep.

Babby oyun oynamak istiyor. Giriş kapısına giden küçük patika çakıl döşeli, çakıllar merakını uyandırmış. Onları alıyor, birkaç adım sendeliyor, sonra yere atıyor. Daha çok çakıl toplamak için dönüyor, onun için aldıkları tulumuyla düşüyor. Ağlasam mı kalksam mı diye

1. Eski Ahit, "Rut", 1: 1-7. (Ç.N.)

2. Eski Ahit, "Rut", 1: 14-17. (Ç.N.)

3. Eski Ahit, "Rut", 1: 22. (Ç.N.)

biraz düşünüyor. Doğruluyor, iki avuç dolusu çakıl daha alıyor, çakıllar parmaklarının arasından dökülüyor, bu da onu güldürüyor. Neredeyse doğal olmayan bir gülüş, hayatının ilk gerçek kahkahası.

Bahçedeki işleri halletmeye bir adam gelmiş. Kaldırım taşlarının arasındaki bütün yabancı otları bir çapayla söküp yığın halinde bir tarafa atıyor. Yanında küçük bir oğlan var. Çocuk bizi merak ediyor. Baba uzun bir ot atmış, Babby o otun kendisinin olmasına karar veriyor, böylece her şeyi kırbaçlayabilecek. Oğlan da otu istiyor. Babby vermeye yanaşmıyor. Boğuşuyorlar. Ot kopuyor, oğlan o hırsla Babby'yi ısıyor. Isırıktan ziyade dişleme aslında. Babby, çocuğun dişlerinin battığı yeri göstererek haykırıyor. Kan yok ama Babby durumdan olabildiğince istifade ediyor. Ufak oğlan evine geri gönderiliyor, çalı çitten dikdörtgenin hemen ardındaki minicik bir ev. Bizden nefret ederek arkasına bakıyor. Babadan özür diliyorum. Bu kadar dalgın olmamam gerekirdi. Endişelenmemi söylüyor, dışarı çıkmayı deneyip denemediğimi soruyor. Çift kanatlı kapıların bir kanadını açıyor. Bir erkek dünyası görüyorum, bir sürü erkek, bisiklete biniyor, keçi güdüyor, başlarının üstünde bir şeyler taşıyor, hepsi bir işle meşgul, beni fark etmiyorlar. Evet, onlardan korkuyorum. Bana yapabileceklerinden korkuyorum. O yüksek duvarın sınırlarını aşmaya korkuyorum.

Akşam, kalacağımız yere götürülüyoruz. Diğer uçtaki küçük bir ev. Avluyu geçtiğimiz sırada iki arabanın altına saklanmış kedilerle gece için oraya çekilmiş bir kamyonet görüyorum. Bir rahibe, iki arabanın rahibeleri hastaneye ya da otobüs terminaline, misafirleri karşıla-

maya götürmek için kullanıldığını söylüyor. Bu odaya daha önce yerleştirilmememizin sebebi bir piskoposun bir haftadır burada kalmasıydı. Huzur ve sükûnet bulmak için düzenli olarak uğruyormuş. Dünyanın dört bir yanındaki çeşitli manastırlardan gelen rahibeler de var. Yemek salonunda, yakında İrlanda'dan gelecek bir rahibe hakkında konuştuklarını duymuştum. İsmi Rahibe Rosario. Onun için, gül anlamına gelen ismine uygun olarak, üzerine bir sürü gül tutturulmuş bir şal yapıyorlar. Üç rahibe, dokumanın farklı köşelerinde çalışıyordu. Ondan övgüyle bahsediyorlar. Yaşlı bir kadın. Şalı beğenip beğenmeyeceğini, biraz fazla süskü bulup bulmaya-çağını merak ediyorlar. Şalı omuzlarına mı saracağını yoksa sallanan sandalyesine oturup tespih çekerken dizlerine mi örteceğini de merak ediyorlar. Söylemedikleri şey, rahibenin ne zaman geleceği.

Evimiz küçük, her şey hazır ve temiz. Bir sürahi su, iki tane temiz emzikle bir biberon var. Rahibe beni kabul odasına götürüyor, orası yatak odasına açılıyor, araya altın renkli, ince bir perde çekilmiş. Bana köpeklerin birazdan dışarı bırakılacağını söylüyor, yani sabaha dek bir daha avluya çıkmamalıyım. Onları koruyacak silahlar ya da erkekler yok, tek muhafızları köpekler.

Sonra yalnız kalıyoruz.

Babby yatağa gitmek istemiyor. Oyun oynamak istiyor. Bu defa perdeyle. Perdeyi çekiştirerek bir uçtan diğerine götürebileceğini keşfediyor. Perdenin arkasına saklanıyor, sonra dışarı bakıp "cee" diyor. Bir sonraki oyun, perdeye asılıp kendisinin mi yoksa onun mu daha güçlü olduğunu tespit etmek. Fazla sert asılmadığından emin olmam gerek, yoksa perde çengellerinden çıkar ve başımız derde girer.

Banyo yapması için onu tatlı dille kandırmak zorunda kalıyorum. Girince de hoşuna gidiyor. Büyük kü-

vetin içine daha küçük bir küvet yerleştirmişler, Babby'ye yeni arkadaş olarak bir de ördek var. Havlulara bayılıyor. Hepsi sarı, köşelerine siyah iplikle *Misafir* sözcüğü işlenmiş. Babby rahibelerin yaptığı sabuna da bayılıyor. Karamel renginde, ağzına sokmasın diye ona göz kulak olmam gerek, çünkü sabunun tatlı olduğunu sanıyor. Küvete girince dikkati dağılıyor, yeni ördeğine küçük bir ceza vermeye kararlı.

Köpekler dışarı bırakıldığında hava karanlık. Serbest kalmanın heyecanıyla uludukça uluyorlar. Onları göremiyorum. Perdeyi çekmeye cesaret edemiyorum, yoksa cama sıçrarlar. Yatağa giriyorum.

O odada her gece uyanıp şunu düşünüyorum, *Nereye gideceğiz.*

Rüyalarım acayip. Bazen başka anneler ve çocuklarla yolculuk yapıyorum, sonra ıssız bir kırsalda gruplar halinde kamyonlardan dışarı atılıyor. Şoför bize neşeyle veda ediyor, bizden kurtulduğuna memnun.

Şafakta köpekler yeniden kulübelerine götürüldüğünde, pencerenin yanında durup ayın son anlarını seyre diyorum, etrafındaki haleyne nefes kesecek kadar güzel.

Kapı yoktu. İnsan kaynayan, çocukların ortalığın altını üstüne getirdiği ve direğe bağlanmış kederli bir keçinin melediği kocaman bir avluya dalıverdik.

Kemikten ibaret iki köpek birbirlerine delice havlayarak etrafta koşuyordu. Bize etrafı gezdiren kâhya, insanların bu hayvanları biraz şişmanlatmak için buraya getirdiğini söyledi, sonra biraz kârla onları yeniden satacaklardı. Kâhyanın dediği gibi, herkes dişiyle tırnağıyla kazıyarak geçinmeye çalışıyordu.

Manastıra bir odanın boşaltılması için haber gönderilmişti. Rahibe Christiana bana bu haberi iletmekten hiç memnun değildi. Daha biz küçük misafirhaneden çıkarken, Rahibe Rosario'ya hoş geldin demek için bir vazoya taze çiçekler konuyor, üstlerine kutsal su serpiliyordu. Rahibe Christiana bana ayrılık hediyeleri verdi, gözleme, tahıl gevreği, bir kavanoz da guava jölesi. Sonra cüppesinden bir madalyon çıkarıp yakama iğneledi, alnıma haç işareti yaptı. Padova'lı Aziz Antonio'nun lisanına bir saygı nişanesi.

Kamp bir zamanlar okulmuş, şimdiyse yerinden yurdundan olmuş yüzlerce insana ev sahipliği yapıyordu. Bir meydanın üç kenarı boyunca uzanan, kanatları arasında bir avlu bulunan iki katlı bir binaydı. Doğaçlama

bir havası vardı. Kadınlar su almak için sıraya giriyor, başkaları üç ateşin önündeki kuyruklarda yerleri için atışıyor, kimileriye sürahilerden döktükleri ya da sızdıran tek bir hortumdan gelen suyla çocuklarını yıkamaya çalışıyordu.

Odamız zemin kattaydı. Pamuklu bir perdeyle gü-rültülü koridordan ayrılıyordu. İnsanlar durmadan bir ona yana bir bu yana yürüyordu. Bir şilte, ince bir çarşaf, bir köşede de içinde ufalanmış kömür parçaları duran küçük bir maltız vardı.

Kâhya turumuza devam edip etrafı öğrenmem konusunda hevesli olduğu için öteberimizi bıraktık. Adam umumi tuvaletleri işaret etti, akşamları kadınların üçlü ya da dörtlü gruplar halinde gitmesinin daha alışıldık bir şey olduğunu fısıldadı. Dışarıda, karşı duvarda, üstünde büyük harflerle "Sihhiye" yazan harabe bir baraka vardı. Kapısı kilitliydi. Uzun süre önce terk edilmişti. Daha ileride bir ibadet odası vardı, kâhyaya içeri girip giremeyeceğimi sordum. Minicik bir odaydı, yanında bir de giyinme odası vardı. Bir masada cüppeler ve kutsal su için teneke bir tas duruyordu. Küçük bir tabağın içinde bir takdis çanı yan yatıyordu, yürüyerek yanından geçerken ürkütücü biçimde çınladı. İsa'nın kızılılar içinde bir resmini gördüm, üstünde *Tanrı ebedidir* diye bir yazı. Kâhya şapelin bazı pazarlar ayin için açıldığını söyledi ama rahipler çevredeki çok sayıda kampta hizmet vermek zorunda oldukları için buraya düzenli gelemiyorlardı.

Dışarıda, genç erkekler yere oturmuş bir tür iskambil oyunu oynuyordu. Çocuklar da kendilerine ayrılmış köşede oynuyordu. Çizgilere basmadan, küçük bir kare-den diğerine atladıkları bir oyundu, kazanan hepsinin çok istediği benekli bir misketle ödüllendirilecekti.

Yakındaki yaşlıca bir adam yanına oturmamı işaret etti. Küçük bir plastik torbada biraz yiyeceği vardı, elini

sürmese de zaman zaman torbanın içine bakıp yemeğinin hâlâ orada olup olmadığını kontrol ediyordu. Adı Daran'dı, "gece doğan" anlamına geliyordu. Babby sendeleyerek geziniyordu ama çok küçük olduğu ve her şeye karıştığı, karelerin arasına girip çıkarak oyunlarını bozduğu için diğer çocuklar onu azarladı.

"Bu kampta ölmeyeceğim," dedi Daran, sonunda hikâyesini dinleyecek birini bulduğu için minnettardı.

Özgür bir adam olarak öleceğim. Evim hâlâ duruyor. Kadının biri söyledi. Kendi ellerimle inşa ettiğim ev. Üç sene sürdü. Üç odam vardı, yakınlarda da bir su kuyusu, o sayede bir de banyo inşa etmiştim. Çatının kiremitleri sütbeyazı olduğundan ta uzaklardan görünüyor. Her şeyimi bıraktım. Canımı kurtarmak için kaçtım. Karım orada değildi. O zamandan beri ondan hiç haber almadım. Çocuklarımin nereye gittiğini bilmiyorum, belki karımın yanında, belki de değiller. Elimde evimden başka bir şey kalmadı. Militanlar diğer evlerin hepsini yakıp yıktı ama üç odası ve tatbikat yapabilecekleri bir avlusu olduğu için benimkine dokunmadılar. Uyuyabilecekleri üç oda vardı. Bunların hepsini oradan oraya gezerek seyyar satıcılık yapan Fatima diye bir kadından öğrendim. O da Mandara dağlarının eteklerinde yaşıyordu. Bir gün yolu buraya düştü, çorba satıyordu. Hardal tohumundan yapıp kilitli küçük plastik torbalara doldurduğu sarı bir çorba. Beni tanıdı. Evimin hâlâ durduğunu söyledi. Kocastyla onu yakalamışlar, kocası dinini değiştirmiş ama kadın değiştirmemiş. Kocası onlarla takışmamasını, hayatı ikisi için de kolaylaştırmasını rica etmiş. Kadın reddetmiş. Kocası ölmüş artık, daha doğrusu o öldüğünü düşünüyor. Ona karşı hiç sevgisi kalmamış. Bir bisiklet çalıp köyünden kaçmış, aynı zamanda toplu bir mezar olan bir mağarada

yaşamış, bunun sonucunda ölüm korkusunun üstesinden gelmiş. Nihayet küçük bir iş kurup çorba satmaya başlamış, yemek konusunda eskiden beri hünerliymiş çünkü. Onunla tesadüfen tanıştım. Şuradaki bir çiftçiden süpürge darısı ekmek için ufak bir arazi dileniyordum. "Çalışmayana yemek yok." Taş kalpli bir adamdı. Oraya dönüp duruyordum, karın tokluğuna ufak tefek işler yapıyor, çitleri falan buduyordum. Çocuklarının birinin aklı gitti, o zaman karısı adama "Daran'a bir avuç toprak ver, Tanrı bize bunun karşılığını verecektir," demiş.

Beş küçük adım attı, yere kazıklar çakıp, "Önümüzdeki altı ay boyunca burası senin toprağın," dedi. Başka bir şeyim yok. Kazandığım azıcık parayla buradan ayrılacağım, Mandara dağlarına gideceğim ve beyaz çatımın manzarasına doya doya bakacağım. İçinde oturan varsa orduya gideceğim. Onlara kâğıtlarımı göstereceğim. O zaman evimi geri alacağım.

"Ayağa Kalkın Ey Yurttaşlar,"¹ dedi kollarını açarak ayağa kalkarken, gözleri delice bir kesinlik doluydu.

Bu hikâyeyi defalarca dinlemiş çocuklar, ona toprak kesekleri attı.

Derslik uzun süre önce terk edilmişti. İnsanlar burada telefonlarını şarj ediyordu, duvardaki iki prizde farklı renklerde bir dizi telefon yığını vardı. Kablolar dallanıp budaklanarak birbirine dolanmıştı. Bir karatahtanın karşısında orada otururken, bir zamanlar bu sınıfta tam da bu sıralara oturmuş küçük çocukların seslerini duyabiliyormuşum gibi geldi. Yarım kalmış bir İngilizce

1. Nijerya milli marşının adı. (Ç.N.)

dersiydi. Öğretmen tahtaya “Si” yazmıştı, onun altında da çocukları kendileri bulmaları için teşvik ettiği bir sözcük listesi vardı:

Sinema
Site
Sim kart
Siz
Sim
Sis
Sicim
Sini
Sirke

Sonra içeri iriyarı bir kadın girdi, kendi kendine konuşuyordu. Kollarını sıvamıştı, ya az önce bir kavgaya karışmıştı ya da biraz sonra karışmaya niyetliydi. Bana orada olmamam gerekirmiş gibi baktı. Sonra telefon yığınınına gitti, kendi telefonunu aradı, aldı, kulağına dayadı, dinledi ve, “Kaltak,” dedi.

Kadın bacaklarının arasında hiç konuşmayan bir çocukla yere otururken, “Bu kadının aklından zoru var,” dedi.

“Bu kadının aklından zoru var.” Gece bitmeden onu bir güzel benzeteceğini söyleyerek böbürlendi, sonra türlü çeşit derdini sayıp dökmeye başladı:

Kocamla ben terzilik işinde halimizden memnunduk. Düğünler için takım elbise yapıyorduk. O ölçüp biçer, ben de dikerdim. Petrol zenginliği sona erdikten sonra işler biraz tavsadı, çünkü damatlar gelinlere takı alamıyordu, gelinlerin anne babaları da yeni eve mobilya satın alamadıkları için utanç duyuyordu. Yine de iflas etmedik. Derken bir akşam, bir damat ve sağdıç için iki yeni takım

elbise taşıyarak tarlalardan geçtiğim sırada militanlar motorlarının üstünde bana yetişti.

"Nasılsın," dediler, takım elbiseleri memnuniyetle elimden aldılar, sonra kaçmaya fırsat bile bulamadan yakalandım, bileklerim zincirlerle bağlandı. Saatlerce yol aldık, bir dağ mağarasına vardığımızda geceyi geçirmek için durdular. Bana sırayla tecavüz ettiler. Kamplardan birine götürüldüm, rütbelilerin eşleri için dikiş işleri yapmaya koşuldum. Çok geçmeden hamile kaldım. Komutanlardan birinin ona fena halde âşık olan karısı, kendisi için en güzel iç çamaşırını seçebileyim diye beni köye yollayınca kaçabildim ancak. Köyde bir kamyon şoförüyle karşılaştım, köyümünden birkaç kilometre uzağa kadar beni götürmesi için onunla iş tuttum. "Terzi" tabelası gitmişti. Kapıyı çaldım, bir kadın açtı. Kocan seni sevmiyor, dedi bana. Birkaç kere söyledi bunu. Kocam kendi adına konuşulmasından hoşlanmadı. Öne çıktı, birlikte yaşamamız gerektiğini söyledi, dinimizin şartlarından biriydi bu, aynı hayatı paylaşmamız gerekiyordu. Bu sadece başlangıçtı. Yemekleri hâlâ o kadın yapıyordu. Kocamla hâlâ o yatıyordu. Kavgı ettik. Hepimiz kendimizi burada bulduk. Kocam işini kaybetti, kendini kaybetti, günlerce ortaya çıkmadı.

Bir telefon çalıyor, kadın açmak için panter gibi sığıyor yerinden. "Neredesin? Nasıl gitti? Ne zaman dönüyorsun?" Sonra dinlediğini duyuyorum, telefonun yüzüne kapatılacağını bildiği için, "Seni seviyorum," diye bağıyor. Geri geldi, bir tür komaya girmiş gibi görünen bebeği bıraktığı yerden aldı.

"Seni seviyorum," deyince ne cevap verdi?" diye sordum.

"Biliyorum," dedi. Sonra çaresizce etrafına bakındı.

Adam üç gün önce şehre giden uzun yola düşmüştü. Biri, bir pencerede "Terzi Aranıyor" diye bir ilan

görmüştü, adam da oraya gidip bir iş bulmaya ve iki kadın için ayrı bir ev açmaya karar vermişti. Ama adam bunu söylerken bile kadın aslında onun kaçtığını biliyordu.

Yanan birkaç sigara karanlıkta göz kırptı. Rüya görüyorum sandım, sonra uykum açıldı, açık kapıdan insanların girdiğini duydum, başkaları da deliklerinden ve köşelerinden sürünerek çıkıyordu, iş yapacaklardı. Alım satım ve takas saatiydi. Erkekler yiyecek, ilaç ya da artık neleri varsa onları satmaya gelmişti. Yaşlılar yalvarmak, ricalarda bulunmak için çıktılar. Bir kadın neredeyse dizlerinin üstüne çöktü. Tek bir hap istiyordu, sadece o gece için, uyuyabilmek için. Bir gecelik boşluk. Ödeyebildiği zaman ödeyecekti. Adamın biri ona küfretti, kadın ayaklarını sürüyerek uzaklaştı. Diz çökmüş insanlık. Kızlar hem kendilerine hem çocuklarına yiyecek alabilmek için bedenlerini satmaya gelmişti. Bazılarının yanında, satıcılarla pazarlık edip onlara sataşırken kızları öne doğru iteleyeni adamlar vardı. Sürtüşmeler oldu. *Dokunma kıza, dokunma kıza*. İki rakip grup, güzelliğiyle meşhur bir kız için birbirine girdi. Güvenlik görevlisi izinliydi, zaten izinli olmasa da bu tayfayla başa çıkamazdı. Her şey kaçak göçek ve hızlıydı. Yaşlıca bir adam araya girdi, birkaç *naira*'sı olanlar ne alabiliyorlarsa alıp odalarına çekildiler. Genç çiftler alelacele kilisenin yanındaki ve okulun arkasındaki küçük girintilere yönelirken, diğerleri de açık kapıdan geçerek daha temiz olan tarlalara yollandı.

Bütün bunlar Babby'yi uyandırdı. Korkmuştu. Ayaklarıyla mideme tekmeler indirerek bana yapıştı. Güvende olduğunu söylüyorum. *Güvendeyiz*. Ona en sevdiği şeyi vaat ediyorum. İrmik. İrmik. Kelimeyi ezbe-

re biliyor. Maltızı yaptırmış, çiftlik işleri yaparak kazandığım azıcık parayla bir şeyler satın alabilmişim. İrmîği durmadan karıştırıp, tahta bir kaşıkla topakları ezerek tavanın kenarına yapıştırırken Babby beni seyretti. Beklentiyle mırıldanıyordu. Yere oturup yedik, sonra da parmaklarımızda kalanları yaladık.

Güvendeydik. Ötelerde saklanan her şeyle aramıza sihirli bir sınır çekmişim. Pamuklu perde bizim kale duvarımızdı.

Babby'yle birlikte ayda bir kere manastıra dönüyorduk. Çok erken vakitte, hava hâlâ serinken yola çıkıyorduk ve Buki'yle yaptığım gibi, her seferinde biner adım sayma alışkanlığımı sürdürüyordum. Orada sevinçle karşılanıyorduk. Üzerine akçaagaç şurubu dökülmüş iki kat krep bizi bekliyordu. Babby çevresini tanıdı, madenî dış kaşyıcısını onu eskiden beri büyüleyen koltuğun ön tarafına sürterek etrafta koşturdu. Sonra krem rengi dantelden bir koltuk örtüsü buldu, onu kafasına geçirip palyaço'ya döndü. Rahibelerin bana bir sürprizleri vardı. Kim söylesindi? Bu şeref Rahibe Christiana'ya verildi. Masanın ortasındaki çiçek dolu küçük vazoya dayanmış bir mektuptu. Çabucak okudum ve halüsinasyon görüp görmediğimi düşündüm.

Sevgili arkadaşım, diye yazmıştı Rahibe Angelina.

İyi haberlerim var. Aşai rabbani¹ duaları edildi. Senin için bir iş bulduk. Zavallı Rahibe Pius tatil için Verona'ya dönmüştü, orada düşmüş. Sağlığı giderek kötüleşiyordu zaten ama çok cesur davranıyordu. Seksen yaşını geçeli çok olmasına karşın hiçbirimize bir şey belli etmeyecek

1. "Rabbin Akşam Yemeği". Evkaristiya. (Y.N.)

kadar ketumdu. Şimdi burada ikinci bir öğretmene ihtiyacımız var, çünkü bunca şeyi tek başıma yapamam. Hepsi birer fırlama, galiba bunu sana söylemiştim. Tarikatımın baş rahibesi izni verdi.

Gelmeni çocuklar da dört gözle bekliyor. Henüz formları olmadığı için sanırım biraz hayal kırıklığına uğradılar, geldiğinde sana gösteriş yapmak istiyorlardı. Lagos'tan zengin bir hanım okulumuza ve çocukların eğitim programına maddi yardımda bulunacağını bildirdi. Bizi internette görmüş. Dünya bazen ne kadar şefkatli bir yer oluyor.

Konuyu dağıtmayayım. Köyümüzü platoda bulacaksın, manastır haritasında küçük harflerle basılı. Rahibelerden biri seni taksi durağına götürecektir. Yol 1.200 naira tutuyor, bebekler ücretsiz seyahat edebiliyor. Şoför babacan biriyse seni alır, hatta taksideki diğerlerinden biraz para katmalarını rica eder. Buraya öğretmenlik yapmaya geldiğini söyle, memnun olacaktır. Yolda nehirler var, arabadan inmek isteyebilirsin ama şoför duramaz çünkü zaman yok. Her gün iki sefer yapması gerekiyor ve Jos'tan buraya yol uzun. Yanına bir şişe su, bebek için de bez al. Yolculuk uzun ve epey sarsıntılı. Anayoldan çıkacak, taşların dört bir yana uçuşacağı daha bozuk bir yola gireceksiniz. Şoför seni köyümüzde bırakacak, köy altı haneden oluşuyor, insanların altında dinlendiği kocaman bir baobap ağacı var. Sıcaktan kavrulmuş ve aç olacaksın. Herhangi bir kapıyı çalıp, "Bebğim için içecek bir şey alabilir miyim lütfen," dersen sana su, süt ya da ellerinde ne varsa onu verirler. Yiyecekleri varsa yiyecek de verirler. Kimse seni geri çevirmez. Biraz dinlen, sonra yola devam et. Çocuklar yolu gösterir. Küçük binamıza dik bir tepeye tırmanarak ulaşıyor. Yağmur yüzünden leke leke olmuş çinko çatısıyla kahverengi, küçük bir yapı.

Beni tepeye varmadan çok önce karşıladı, heyecanla koşarak aşağı indi, Babby'yi sırtına aldı. Bize ilk olarak bölgeye has, darıdan yapılan bir içecek verdi, akşam yemeğine kadar tok tutacağını söyledi. Gururla bahçeyi ve fasulye, sarmısak, manyok, yerfıstığı dolu özenle bakılmış karıkları gösterdi. İki keçileri başlarını alıp gitmişti ama döneceklerine kuşkusu yoktu, çünkü küçük ağllarını pek severlerdi. Tanrı'ya şükranlarımı sunmak üzere ibadet odasına yalnız girmemi işaret etti. Orası da küçüktü. Tahta bir kürsü vardı, üzerinde de belli bir sayfası açık olan bir İncil. Duvardan bir haç sarkıyordu, kabartma yakuttan kalp kakılmış altın bir haç. Piskoposun hediyesi olduğunu tahmin ettim, çünkü Rahibe Angelina daha önce bağışlar konusunda ne kadar şanslı olduklarından bahsetmişti. Vali onlara bir ev inşa edip bahçe kurmaları için arazi vermiş, Piskopos James de çeşitli hükümet kanallarını arayarak açılış töreni için villasında büyük bir resepsiyon düzenlemişti.

Aynı zamanda yemek salonu vazifesi gören sınıfta, bir araya toplanmış sandalyeler, masanın üstündeki kitaplar, bir karatahta ve çocukların unuttuğu türlü şeyler vardı. Babby sendelerek etrafta geziniyor, yeni çevresini tanıyor, bir şeyler buluyordu, toprağa bulanmış bir çubuk, örgü bir bebek. Bebeği sevdi, öpmeye başladı, sonra da oyuncakla kavgaya tutuştu. Hava boğucuydu. Rahibe Angelina ot şilteleri göstererek rahibelerin bazen burada uyduğunu söyledi. Yatakları buralı bir adam yapmıştı, karşılığında İki küçük çiftlik arasında inşaat malzemesi taşımak için manastırın eşeklerini ödünç alıyordu, çünkü ikinci ailesi için ikinci bir ev inşa ediyordu. Rahibe Angelina, babaların genellikle birden fazla eş aldığını söyledi, bu da daha fazla çocuğa ve bitmek bilmez anlaşmazlıklara yol açıyordu. Bazı durumlarda anneler ilk eşten doğan çocukları sevmiyor, ondan sonra

kimin ne yediği, kimin sofraya oturduğu, kocayla hangi gece kimin yattığı konusunda kavgalar yaşınyordu. Sonunda ilk aile, hatta bazen ikinci aile gitmek zorunda kalıyordu. Bazıları kuzenlerine gider, bazıları da kaçırdı. Çocuklar çabucak büyüyordu, büyümeye mecburdular.

Sınıftaki masada yedik yemeğimizi, Rahibe Angelina masanın bir ucuna bir örtü sermişti. Üzerinde kırmızı ipekten gül goncaları olan beyaz bir kumaştı. Göklerin çuhasına yüzlerce, hatta belki binlerce yıldız saçılmıştı.

Rahibe Angelina yemek için büyük zahmete girmişti. İlk yemek, lezzetli bir maydanoz çorbasıydı. Ana manastır binasından getirdiği tohumlar gelişigüzel ekildiği halde tutmuştu. "Maydanoz yetiştiremezsen asla koca bulamazsın," dedi muzip bir tavırla. Rahibe olmadan önce âşık olup olmadığını sordum, bu soru onu biraz huzursuz etti. Cevap vermek için uzun uzun düşün-dü. Evet. Âşık olmuştu. Onun üzerinde güçlü bir etkisi olan yaşça büyük bir adamdı ama evliydi. Pek çok erkeğin aksine ikinci bir eş almaya yanaşmamış, onun yerine erkek kardeşiyle evlenmesini teklif etmişti. Ama Rahibe Angelina'nın arzusu bu değildi. Kendi deyişiy-le, onu gerçek yolundan kısa süre için saptıran bir aldatmacaydı.

Çorbadan sonra farklı bir mısır yemeği yedik, gece boyunca kuruttuktan sonra elekten geçirip tatlı biberle çeşnilendirdiği bir darı. Ayrıca dövülmüş yerfistiğı vardı. Susayacağımızı bildiği için keçi sütünden bir içecek yapmıştı. Tadı, Fulani Madara'mla geçirdiğim zamanların tatlılığını getirdi aklıma. Kurduğum hayallerde, bir gün annemle onun barış sunağında buluşacağını umuyordum hep.

Akşam ilerledikçe Rahibe Angelina'nın dili iyice çözüldü. Hele çocuklarından, okula gelmek için her gün iki-üç kilometre yol yürüyen küçük topluluğundan bahsederken kendinden geçti. Bu çocuklar onun hayatı ha-

line gelmişlerdi. İşin en zor yanı onları disipline sokmaya çalışmaktı elbette. Akılları en ufak bir bahaneyle başka yere uçup gidiyordu ve evet, fevri olabiliyorlardı, huysuz olabiliyorlardı. Herkese yetecek kadar kalem olmayınca rahibe kurşunkalemleri usturayla ikiye bölmek zorunda kalıyordu. Bazıları plastik bir torba içindeki yulaf lapasından ibaret öğle yemeklerini yanlarında getirir, onları zafer ganimeti gibi boyunlarında taşırlardı. Diğerlerininse öğle yemeği olmuyordu çünkü anne babalarının onlara verebileceği bir şey yoktu. Geride durur ya da utançla ağlayarak sandalyelerin altına saklanırlardı. Rahibe, herkesin elindekini paylaşmak istediğini görmeyenin insanın içine dokunduğunu söyledi. Rahibe Pius ile o, tüm yulaf lapasını büyük bir tencereye koyuyor, üstüne kaynar su ekleyip herkese yetecek kadar bulamaç yapıyorlardı. Çocuklar yemeklerini çabuk yerdi. Sonra kısa bir süre dinlenmeye bırakılıyorlardı, buna içerliyorlardı zira bir an evvel dans etmeye can atıyorlardı. Müziğin ritmi kemiklerinde, kanlarındaydı, küçücük erkekler gibi özgürce dans etmelerini seyretmek komikti, kalçaları sallanır, üst gövdeleri su gibi dalgalanır, oğlanlar kızları keserek onlara refakat ederdi. El ele tutuşuyor ama hiç öpüşmüyorlardı, öpücükler anneler içindi. Sonra da bir daha yerlerine oturmuyor, kelebekleri ya da çekirgeleri kovalayarak koşturuyor, yuttukları karınca sayısıyla övünüyor ve savaşa tutuşuyorlardı. Rahibe ikişerli üçerli sıraya girme vakti gelene kadar onları oyalamak zorundaydı, sonra hepsini uzun yoldan aşağı, etrafa yayılmış kulübelerine yolluyordu.

İncil hikâyelerindeki güzel şaraplar gibi, en güzelini sona saklamıştı. Rulo halindeki bir resim hazinesiydi bu. Rahibe Pius, çocukları hayatlarının bazı yönlerini resmetmeye teşvik etmişti, evlerini, anne babalarını, kardeşlerini ve ülkelerini. Kimileri anlamsız karalamalar

yapıp çizgiler çizmişti, rahibe en güzellerini en son gösterdi. Toplam üç tane vardı. Üç parçalı bir hikâye.

İlki, sert, dirençli taşlardan bir duvardı, koyu sarı kenarlarından sayfanın kenarlarına kan damlıyordu. Adı *Savaş*'tı.

İkincisi donuk bir griydi, birbirine karışan çocuk yüzleri bitmek bilmez, sessiz bir çılgılla bir pencereden dışarı bakıyordu. Adı *Ev*'di.

Üçüncü baştan başa yaprak kaplı yeşil bir manzaraydı, büyüyen şeylerle doluydu, darı, mısır, çavdar ve süpürge darısı, hepsi birlikte olgunlaşıyordu. Gerçekçi bir etkisi vardı, sanki yağmur öncesindeki serin bir rüzgâr gibi yaprakları titretiyordu. Adı *Hasat*'tı. Sonra sayfaları dikkatle katladı, sevgiyle bağrına bastı.

Yatma vakti gelmişti. Rahibenin dediği gibi yıldızlar yataklarına çekiliyordu, çocuklar sabah çok erken yola çıkmayı sevdikleri için biz de uyumalıydık.

Uyuyamadım. Yatak odasının çatısındaki branda geriye çekilmişti. Yıldızların hepsi sönmüştü, gökyüzü altın rengiydi, bir baştan bir başa altın bir kubbe, ısıltısı öyle parlaktı ki sanki dünya yeni bir yaratılışın eşiğindeydi. Güvendeydik. Kendimize bir yuva bulmuştuk, hiç değilse şimdilik. O âna dek hiç tatmadığım bir sevinçle dolmuştum. Işık gölleri odayı dolduruyor, dışarıdaki evreni aydınlatıyordu. Her şey dingindi. Katıksız umuttan ve mutluluktan ibaret o anda, bu ışınlar toprağın en karanlık katmanlarına kadar dökülüyor gibi geldi.

TEŞEKKÜR

Bu romanı yazarken üç yıl boyunca bana yardım eden pek çok insana sonsuz teşekkür borçluyum: Öncelikle yayıncım Faber&Faber'a, doğaüstü güçlere sahip editörüm Lee Brackstone'a, kitabı çeşitli mecralarda yolculuğa çıkarma görevi üstlenen kılavuzlarım Rachel Alexander ve Kate Burton'a. Arkadaşım ve Farrar, Straus and Giroux'un editörü meşhur Jonathan Galassi'ye, kendisi Atlantik'in öbür ucundaki kahramanımdı.

Şahane menajerim Caroline Michel ve çalışkan ekibi, kitabın farklı ülkelerde yayımlanması için hiç yorulmadan çalıştılar.

Aosdana, ilk Nijerya yolculuğuma çıkarken cömert yardımlarda bulundu.

İngiltere'den ayrılmadan önce birkaç bağlantı kurdum. Öncelikle beni önümdeki gizli tehlikelere karşı akıllıca uyan, aydınlatıcı bilgiler veren Teju Cole ve Sven Hughes. Sonra, uzun yıllar boyunca Gwoza Tepeleri'nde yaşayan, bölge halkının ne yazık ki kaybolup gitmiş sözlü lisanının koruyucusu Gerhard Müller-Kosack'ı bulmamı sağlayan yazarlar Elnathan John ve Andrew Walker. Funmi Iyanda, o müthiş "Kızlarımızı Geri Getirin" sloganının mucidi Doktor Oby Ezekwesili'ye bir referans mektubu yazdı. Sınır Tanımayan Doktorlar'dan Sam Taylor, paha biçilmez kaynaklara ulaşmamı sağladı.

Henüz şafak sökmeden başkent Abuja'ya vardığımda İrlanda Büyükelçisi Seán Hoy tarafından karşılandım, eşi Susan'la birlikte beni büyükelçilikte ağırladılar. Seán'ın yar-

dımcısı Dorothy Barraquias her sabah İngilizce gazeteleri getirerek, pek çok insan ve kuruluşla iletişim kurmak için çaba harcayarak bana yardımcı oldu. Çok geçmeden kalabalıkların, yoksulluğun, çarşı pazarın, çerçöpün ve evet, muhteşem canlılığın içinde yolumu bulmaya çalışır olmuştum ama esas istediğim, Boko Haram'ın kaçırdığı kızlarla tanışmaktı. Doktor Oby ve asistanı Deborah Olumolu'nun yardımıyla Rebeka'yla, Abigail'le, Hope'la, Fatime'yle, Amina'yla, Hadya'yla ve daha pek çoğuyla tanıştım. Hepsinin anlatacak hikâyeleri vardı ama ihtiyatları ve hassasiyetleri onları sınırlıyordu. Çoğunun tertemiz ve beyaz örtülere sarılmış bebekleri vardı. Daha sonra dünyanın dört bir yanından doktorlar, psikiyatristler, travma uzmanları, STK çalışanları ve gönüllülerle tanıştım. Gazeteci Ahmad Salkida, Boko Haram'ın entrikalarının ve pazarlık kabiliyetlerinin içyüzünü kavramamı sağlayacak bilgiler verdi. Kim Toogood, kaçırılan ve sonrasında kendi kabileleri tarafından bile "Orman Gelini" diye damgalanan kızların düştüğü kötü duruma ve kimi zaman dışlanmalarına dikkatimi çekti. Çeşitli kampları ziyaret ettim, pek çok çocuk ve muhtaç durumdaki anneyle, çok az sayıda da erkeklerle tanıştım. İlk kampta Peder David bana yol gösterdi, o kamp gidecek hiçbir yeri olmayan kadınların kaderini görmemi sağladı. Yol boyunca pek çoğu beni takip etti, tercümanım John Dghwede, onları kurtarmamız için yalvardıklarını söyledi.

Abuja'dan arabayla Jos'a gittim, uzun ve zaman zaman sinir bozucu bir yolculuktu. Orada Fransisken rahibeler tarafından, normalde ziyarete gelen rahiplerin ya da piskoposların inzivaya çekildiği misafirhanede ağırlandım. Rahibe Christiana ve Rahibe Nora bütün ihtiyaçlarımla ilgilendi, minicik manastırı Plateau eyaletinin ta öbür ucunda bulunan çok genç bir rahibeyle, Rita Satum'la keyifli sohbetler ettim. Ayrıca ikisi de İrlandalı olan Rahibe Antoinette ve Rahibe Anne'le tanıştım. Antropolog Adam Higazi, kuzeni Yusuf Habu Na'ango'yla birlikte beni Kaduna eyaletine götürdü, orada *wuro* adıyla bilinen iki Fulani yerleşimini ziyaret ettik. Hem manzara hem de Fula halkının yaşam biçimi, kalabalık kitlelerden son derece farklıydı. Manastırdaki odamı çok sevsem de, tek muhafızları olan köpekleri bütün gece susmamacasına havlıyordu. Bir kere daha yollara düştüm, Seán Hoy'un nüfuzu sayesinde çenebaz ve fevkalade

bir İrlandalı olan Timothy McPeake'le bir yerleşkede kaldım. Timothy, ekibiyle birlikte yol yapımından ve bakımından sorumluydu. Ülkenin bin bir farklı yönünü öğrenmek için iştahımı kabartan o oldu, zenginler vee yoksullar, gelişenler ve çökenler, sürü sepet hikâyesi olan modern bir Babil'di burası.

Jos'tayken, Women for Women International'ı ziyaret ettim. Antonia Olieh ile Bukola Onyishi orada her biri farklı bir kaybın ıstırabını çeken kadınlardan oluşan bir grup kurmuştu. Çiftliklerinin Fulani yağmasına uğrayacağından korkanlar vardı, bazıları çiftliklerinden geri dönmeyen, sonunda cesetlerini aramak zorunda kaldıkları kocalarından ya da oğullarından bahsetti. Sonunda bana parlak renkli şeref çüppesi takdim edildi, ne kadar utansam da çüppeli fotoğraflarım çekildi.

Liste uzayıp gidiyor, kaçırılan kızların gizli tarihçesiyle ilgili kahredici bilgiler veren Anna Badkhen, Sendi Dauda, Fatuma Hamidalı İbrahim, Fatima Akilu ve Doktor Peter Ebeh. Takip edebileceğim tek yolun, pek çok yaratıcı sesi tek bir hayal ürünü kızda birleştirmek olduğuna o zaman karar verdim.

Avrupa'da da dostlar vardı. Doktor Evelyn Stern, Jonathan Ledgard ve bir kez daha yorulmaz bilmez Sven Hughes. Clodagh Beresford ve Carlo Gebler (beklenmedik bir aydınlanma için), Richard ve Ajju Rickson (beni bir kilisedeki dansa götürmeyi teklif ettiği için), Sasha Gebler (konunun ilerlemesine son derece mühim katkılar yaptığı için). Londra'nın dört bir yanındaki Nijerya kiliseleri ve ibadethanelerindeki canayakın cemaat üyelerinin de anlatacak hikâyeleri ve daha mutlu anıları vardı.

Son fakat bir o kadar da önemli olarak çalışanlar, her şeyi tekrar tekrar yazan o titiz, bir dediğimi iki etmeyen insanlar. Başta yirmi beş yıllık sağ kolum Nadia Proudian, onun yokluğunda Louise Hardy, Rebecca Wearmouth, Amber Medland, Anna Martin ve son olarak titiz araştırmacı, gece yarısı bile telefonlara çıkan genç ve parlak gazeteci Sally Hayden.

Son olarak, ilk taslağın hiç de kolay olmayan doğumuna tanıklık eden Faber'dan Kate Ward'a ve nihayet bittiğini kabullenme vakti gelene dek son dakika düzeltmelerine katlanan Caroline'in ekibinden Lucy Irvine'e teşekkür etmek istiyorum.

Bir zamanlar bir kız çocuğuydum ama artık değilim.

Bir gece vakti, uykusundan silah sesleriyle uyandırılan Maryam, okul arkadaşlarıyla birlikte Boko Haram örgütü tarafından kaçırlır ve ormanın derinliklerinde, tamamen erkeklerin egemenlik kurduğu bir kampta her türlü barbarlığı, dehşeti deneyimler. Militanlardan biriyle zorla evlendirilir, hamile kalır. Nihayet oradan kaçıp tehlikelerle dolu bitmek bilmez bir yolu aştıktan sonraysa kendisini bekleyen sıcak bir karşılama değil, toplumsal yargılar ve bürokratik açmazlardır.

İngiliz dilinin yaşayan en büyük yazarlarından biri olan Edna O'Brien, Kuzeydoğu Nijerya'nın acımasız, vahşi doğasında din adına işlenen insanlık suçlarını ve kadın düşmanlığını ele alarak rahatsız edici ve tüyler ürpertici bir trajedinin romanını yazıyor.

"O'Brien, Nijeryalı cihatçılar tarafından kaçırlıp korkunç tacizlere maruz kaldıktan sonra oradan kurtulmayı başaran ve inatçı bir ısrarla parçalanmış hayatını yeniden kurmaya başlayan genç bir kadının iç dünyasını anlatıyor. Cesur bir ruh hakkında yazılmış cesur bir kitap."

J.M. Coetzee

#nijerya #bokoharam #kadın #toplumsaldüzen #mücadele
#yoksulluk

